

Georg-Eckert-Institut BS78

1 170 581 7

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ УКРАЇНИ

ГОЛОВНЕ УПРАВЛІННЯ
ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

ПРОГРАМИ

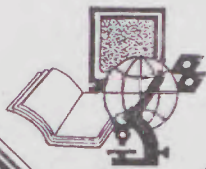
для середньої
загальноосвітньої школи

ІСТОРІЯ УКРАЇНИ

5—11 класи

ВСЕСВІТНЯ ІСТОРІЯ

6—11 класи

DR 4-111.961

Programy dla seredn'oi zahal'noosvitn'oi shkoly : istorija Ukraïny 5 - 11
klasiv, vsevitn'ija istorija 6 - 11 klasiv / Ministerstvo osvity Ukraïny.
Holovne upravlinnja zahal'noi seredn'oi osvity. - Kyïv : Perun, 1996 -
125 S.

Einheitsacht.: Lehrplan <Ukraine> / Geschichte / 1996

Zam. nr. 6-237

97/201 : 99/1065

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ УКРАЇНИ
ГОЛОВНЕ УПРАВЛІННЯ
ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

ПРОГРАМИ

для середньої
загальноосвітньої школи

ІСТОРІЯ УКРАЇНИ

5—11 класи

ВСЕСВІТНЯ ІСТОРІЯ

6—11 класи

*Рекомендовано
Міністерством освіти України*

КИЇВ «ПЕРУН» 1996

ББК 74.263.1

П 78

Програми підготували:

«Історія України» (5-й клас) — *О. Кучурук, К. Криlach*;

«Історія України» (5-й клас, експериментальна програма) — *В. Мисан*, учитель-методист Рівненського ліцею; *Ю. Олексин*, учитель-методист рівненської середньої школи № 2;

«Історія України» (6—11-й класи) — *Я. Грицак*, кандидат історичних наук, директор Інституту історичних досліджень Львівського державного університету; *В. Мисан*, учитель-методист Рівненської гуманітарної гімназії; *Р. Лях*, доктор історичних наук, професор, завідувач кафедри історії України Донецького державного університету; *І. Підкова*, асистент кафедри стародавньої історії України Львівського державного університету; *П. Панченко*, доктор історичних наук, професор, завідувач відділу сучасної історії України Інституту історії України НАН України; *Н. Теплоухова*, провідний спеціаліст Міністерства освіти України; *Ф. Турченко*, доктор історичних наук, професор, декан історичного факультету Запорізького державного університету; *Г. Швидько*, доктор історичних наук, професор кафедри історії України Української гірничої академії; *Р. Шуст*, кандидат історичних наук, доцент, декан історичного факультету Львівського державного університету;

«Всесвітня історія» (6—11-й класи) — *О. Бандровський, Ю. Бураков, Г. Кипаренко, О. Карліна, С. Мовчан, М. Рожик, Т. Ладиченко*, кандидати історичних наук; *І. Підкова; О. Крижанівський*, доктор історичних наук; *Н. Теплоухова; Ю. Лебедева; С. Осмоловський*, кандидат економічних наук; *О. Малій*, кандидат історичних наук (пояснювальна записка)

Відповідальна за випуск провідний спеціаліст Головного управління загальної середньої освіти Міністерства освіти України *Н. Теплоухова*

Georg-Eckert-Institut
für Internationale
Schulbuchforschung
Bräunschwieg
-Schulbuchbibliothek-

97/201

© Міністерство
освіти України, 1996

UA
2-1(1,96)

ІСТОРІЯ УКРАЇНИ

(68 год)

5-й КЛАС

(Для вчителів, що працюють за підручником О. Кучерука)

Урок 1. Вступ. Що таке історія? Яку історію ми будемо вивчати? Для чого потрібно вивчати історію? Звідки ми дізнаємось про наше минуле? Зв'язок історії з іншими предметами.

Розділ I. ВІД ІСТОРІЇ РОДИНИ — ДО ІСТОРІЇ КРАЇНИ

(6 год)

Урок 2. Пам'ять роду — історична пам'ять.

Урок 3. Рідний край (місто, село). Ознайомлення з походженням назви, історією, пам'ятними місцями, видатними людьми.

Урок 4. Україна — суверенна національна держава. Територія. Народ України, його характеристика (багатонаціональний склад). Розселення українців в інших краях. Сусідні народи. Природа і клімат. Збереження природи. Господарство.

Урок 5. Культурні та історичні цінності українського народу. Охорона культурної спадщини.

Урок 6. Здобуття Україною незалежності. Загальнонародні свята України. Державні символи, державна мова.

Урок 7. Резервний.

Розділ II. СТОРІНКИ ІСТОРІЇ УКРАЇНИ

(56 год)

Тема 1. Найдавніші часи

Урок 8. Первісні люди на території сучасної України. Перші поселення, заняття, спосіб життя.

Урок 9. Кочові народи півдня України.
Рабовласницькі держави Криму і Причорномор'я.

Урок 10. Східні слов'яни: розселення, давній устрій, вірування, побут, звичаї, культура.

Урок 11. Резервний.

Тема 2. Київська держава

Урок 12. Заснування Києва. Легенди та археологічні дослідження.

Урок 13. Київська держава. Її виникнення. Перші князі (Дір, Аскольд, Олег, Ігор, Ольга, Святослав).

Урок 14. Розквіт давньоруської держави. Устрій, закони, церква (князі Володимир, Ярослав Мудрий).

Урок 15. Культура і писемність. Пам'ятки давньоруського часу. Архітектура, малярство, література.

Урок 16. Князівські усобиці, послаблення держави. Боротьба з кочівниками. Володимир Мономах.

Урок 17. Урок-екскурсія до місцевого краєзнавчого музею.

Урок 18. Узагальнювальний.

Тема 3. Від монголо-татарського нашествия до козацьких часів

Урок 19. Завойовницькі походи монголо-татар. Зруйнування Києва.

Урок 20. Боротьба з завойовниками. Данило Галицький.

Урок 21. Литва й Україна. Українські землі у складі Великого князівства Литовського.

Урок 22. Початок польського панування на Україні. Церковна унія. Люблінська унія. Братства.

Тема 4. Подорож у козацькі часи

Урок 23. Виникнення українського козацтва. Запорозька Січ. Дмитро Вишневецький. Устрій, побут, звичаї козацтва.

Урок 24. Козацькі війни з татаро-турецькими завойовниками. Гетьман Петро Конашевич-Сагайдачний.

Урок 25. Повстання проти польських панів. К. Косинський, Северин Наливайко, Тарас Трясило.

Урок 26. Визвольна війна 1648—1657 рр. Б. Хмельницький та його сподвижники: Іван Богун, Максим Кривоніс, Данило Нечай.

Урок 27. Новий державний устрій в Україні. Переяславські статті.

Урок 28. Гетьманщина. Утиски прав і вольностей українського народу. Руїна. Іван Сірко улюблений народний герой. Гетьман Іван Мазепа. Спроба визволитися з-під влади царя.

Урок 29. Занепад державного життя в Україні. Останні гетьмани. Зруйнування Запорозької Січі. Запровадження панщини. Народні рухи: гайдамаки, опришки.

Урок 30. Резервний.

Тема 5. Культура України в козацькі часи

Урок 31. Українські міста, монастирі — осередки культури. Петро Могила, І. Мазепа, внесок у будівництво, розвиток культури. Живопис. Архітектура.

Урок 32. Система освіти: школи, колегії, академії. Література. Видатні громадські діячі та вчені-просвітелі.

Урок 33. Усна народна творчість: пісні, казки, думи і т. ін. Початки театру. Музика і музичні інструменти. Культура побуту.

Пам'ятки культури рідного краю.

Тема 6. Україна під гнітом двох імперій: XIX — початок XX ст.

Урок 34. Поділи Речі Посполитої. Під владою Росії та Австро-Угорщини: розвиток господарства, життя народу.

Урок 35. Предтечі українського національного відродження.

М. Костомаров, М. Максимович, І. Котляревський, Т. Шевченко, П. Куліш. Кирило-Мефодіївське товариство.

«Руська трійця»: М. Шашкевич, Я. Головацький, І. Вагилевич.

Урок 36. Кріпаччина.
Падіння кріпосного права.

Урок 37. Поява і розвиток капіталістичних відносин на Україні. Умови життя і праці різних верств населення. Робігничий рух.

Урок 38. Посилення національного гноблення. Український національний рух. Культурне життя на Україні. В. Антонович, П. Чубинський, М. Драгоманов, І. Франко, М. Грушевський, Леся Українка.

Зростання національної свідомості.

Урок 39. Життя рідного краю. Культура. Митці.

Урок 40. Резервний.

Тема 7

Урок 41. Трагедія 1-ї світової війни для українців. Відгомін на Україні Лютневої революції в Петрограді. Тимчасовий уряд і Україна. Виникнення Центральної Ради. її Універсали.

Урок 42. Жовтневі події у Петрограді. Проголошення Української Народної Республіки. Війна між Україною і Росією.

Гетьманщина. Директорія. Боротьба за владу на Україні.

Урок 43. Західноукраїнська Народна Республіка. Війна на два фронти.

Урок 44. Перші роки радянської влади на Україні. Україна у складі СРСР.

Українізація.

Урок 45. Здобутки і втрати індустріалізації.

Урок 46. Колективізація сільського господарства. Голодомор 1932—33 рр. на Україні.

Урок 47. Масові репресії та їхні наслідки. Здобутки і трагічні сторінки культури українського народу.

Урок 48. Західноукраїнські землі у 20—30-х рр. XX ст.

Урок 49. Життя рідного краю.

Урок 50. Резервний.

Тема 8

Урок 51. Початок 2-ї світової війни. Воз'єднання українських земель. Політика сталінського режиму на західноукраїнських землях.

Урок 52. Напад фашистської Німеччини на СРСР. Бої на Україні. Окупаційний режим.

Урок 53. Українська повстанська армія (УПА). Вигнання окупантів з українських земель.

Урок 54. Перемога, її ціна.

Урок 55. Наш край у роки війни. Наші земляки — герої війни.

Урок 56. Повоєнні роки. Відбудова країни. Боротьба загонів УПА з радянськими військами на західних землях України.

Урок 57. Сталінський режим у повоєнний час. Репресії щодо окремих людей і цілих народів. Голод 1947 р. Смерть Сталіна. Осуд його злочинної діяльності.

Урок 58. Резервний.

Тема 9

Урок 59. Зміни в Україні. Пошуки нових шляхів господарювання. М. Хрущов.

«Відлига». «Шестидесятники».

Урок 60. Складність і протиріччя в розвитку народного господарства, в політичному й культурному житті України 70-х — початку 80-х рр. Роки «застою».

Урок 61. Відродження забутих і заборонених імен, книг, кінофільмів. Перші демократичні перетворення. Пробудження національної свідомості. Народний рух України.

Урок 62. Шлях до незалежності. Будівництво Української держави.

Урок 63. Наш край сьогодні.

Розділ III. СУЧАСНИЙ СВІТ І УКРАЇНА

(5 год)

Урок 64. Земля — наш спільний дім. Розмаїття життя на Землі (расові, національні, релігійні відмінності). Політична карта світу.

Україна сьогодні.

Урок 65. Вистраждані уроки історії. Права людини. Прагнення до миру. Проблеми, що стоять перед людством. Людина — частинка природи, її місце у природі, відповідальність перед нею.

Міжнародне співробітництво заради виживання людства.

Урок 66. Підсумковий.

Урок 67. Підсумковий урок-свято «Ти на землі Людина».

Урок 68. Резервний.

ІСТОРІЯ УКРАЇНИ

(експериментальна програма, 68 год)

5-й КЛАС

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Історія України — навчальний курс, що вперше знайомить учнів 5-го класу з історією як наукою, дає можливість отримати початкові знання про історичне минуле і сьогодення України та рідного краю. Основні завдання курсу: підготувати дітей до розуміння поняття «історія» та чому вона потрібна людям;

дати елементарні знання про історичні події, що були в минулому та відбуваються нині на території України і рідного краю, про найвидатніших представників народу і пам'ятки культури;

виховувати учнів у патріотичному дусі, щоби вони плекали любов до свого народу;

доступним історичним змістом, оновленою системою методичного забезпечення сприяти високій результативності навчання, розвивати інтерес до пізнання та вивчення історії.

Програма курсу складається з восьми розділів. Кожен із них виступає як самостійна завершена структура. Зміст окремо взятого розділу є тематичним і включає певне коло питань з історії України.

В кожному розділі історія регіону органічно поєднується з історією держави. Вивчення історії у 5-му класі передбачає максимальне пізнання історичної спадщини краю. Цього можна досягти не лише цікавою розповіддю вчителя, а й через організацію екскурсій, краєзнавчу пошукову роботу, зустрічі з учасниками і свідками історичних подій, збереження та охорону пам'яток тощо.

Замість традиційних узагальнювальних уроків після вивчення кожного розділу передбачено уроки контролю з використанням елементів тестових завдань «Перевір себе сам». Для організації та проведення таких уроків учитель завчасно готує матеріали з опрацьованої теми. Це може бути система завдань типу:

дати визначення поняттям, з'ясувати, що означає та чи інша подія;

скласти стислий опис визначених учителем подій, історичних діячів;

визначити за вказаними датами події чи навпаки;
вставити у запропонованих фрагментах тексту пропущені роки, імена, назви, поняття;

розгадати ребуси, заповнити кросворди, головоломки тощо.

Кількість і характер завдань добираються вчителем доволі вільно. Проведення подібних уроків не лише урізноманітнить навчальний процес, але й дасть можливість простежити за рівнем засвоєння учнями теми.

Програмою передбачено час на навчальні екскурсії, які є обов'язковим компонентом історичного змісту. Тематика і форми проведення їх можуть бути різноманітними. Якщо нема можливості організувати екскурсії взагалі, то доцільно використати цей час на проведення історичної експедиції з метою збору краєзнавчого матеріалу для створення чи поповнення музеїв школи, міста, села.

При складанні програми і доборі матеріалу автори виходили з того, наскільки запропоновані теми можуть бути доступними, зрозумілими і цікавими дітям 11—12 років.

Програма запропонованого курсу є результатом експериментальної роботи авторів — учителів-практиків. Вона опробована впродовж чотирьох років. На її основі написано підручник.

Розділ I. ЩО ВИВЧАЄ І ЯК ПИШЕТЬСЯ ІСТОРІЯ

(6 год)

Що таке історія. Історичні джерела. Писемні пам'ятки. Речові пам'ятки. Початкові відомості про археологію. Музейна справа. Скарбниці історії рідного краю (краєзнавчі, історичні музеї регіону). Архів. Збереження та охорона пам'яток давнини. Етнографія — народознавство. Народні пісні, перекази, легенди, звичаї, традиції, свята, ремесла рідного краю. Родовід. Що ми знаємо про історію свого роду.

Урок контролю. «Перевір себе сам».

Розділ II. СИВА ДАВНИНА

(5 год)

Розселення людей у давнину на території України та рідного краю. Племена трипільської культури. Основні види діяльності давніх людей — збираль-

ництво, мисливство, рибальство. Як виникли перші ратаї, скотарі, ремісники. Південь України — прабатьківщина скіфських племен. Скіфи-ратаї. Скіфи-скотарі. Царські скіфи. Таємниці скіфських курганів.

Слов'яни — наші далекі пращури. Анти. Слов'янські поселення на території сучасної України та краю. Рід занять, устрій, вірування, звичаї, мова слов'янських племен.

Урок контролю. «Перевір себе сам».

Розділ III. КИЇВСЬКА РУСЬ

(7 год)

Виникнення Київської держави. Київська держава за часів князювання Олега, Ігоря, Ольги, Святослава, Володимира Великого, Ярослава Мудрого. Хрещення Русі. Писемні пам'ятки давнини. «Повість минулих літ». Нестор-літописець. «Слово о полку Ігоревім». Школа часів Київської Русі. Історія рідного краю в літописах, хроніках, літературних творах минулого.

Український народ. Пам'ятки культури — найкращі надбаня українського народу.

Галицько-Волинська держава. Данило Галицький. Україна та рідний край за часів монголо-татарської неволі. Галицько-Волинський літопис.

Урок контролю. «Перевір себе сам».

Розділ IV. З ІСТОРІЇ МІСТ І СІЛ УКРАЇНИ

(9 год)

Як виникали поселення в давнину. Перші міста-держави на півдні України. Ольвія. Київ — центр руських міст, столиця сучасної України. Острог — українські Афіни. Літописна Пересопниця. Львів. Містобудівництво в XVI—XIX ст. Населені пункти краю в минулі часи. З історії рідного поселення.

Урок контролю. «Перевір себе сам».

Розділ V. НАША СЛАВА НЕ ВМРЕ, НЕ ЗАГИНЕ

(7 год)

Україна під Литвою та Польщею. Виникнення українського козацтва. Запорозька Січ, устрій. Козацькі війни. Гордість козацтва — Петро Конашевич-Сагайдачний. Українсько-козацька держава се-

редини XVII ст. Національно-визвольна війна українського народу 1648—57 рр. Битва під Берестечком. Богдан Хмельницький. Україна під владою Польщі та Росії. Гетьман Іван Мазепа. Наш край за часів Козаччини та Гетьманщини. Гайдамацький рух на Україні. Ватажки селянських повстань.

Урок контролю. «Перевір себе сам».

Розділ VI. ГОРДІСТЬ ТВОЯ, УКРАЇНО

(10 год)

Слава українського народу — його буття. Київська княжна — французька королева. Мандрівний філософ Григорій Сковорода. Веселий мудрець і талановитий педагог І. П. Котляревський. Геній українського народу Т. Г. Шевченко. Леся Українка — «дочка Прометейя». Микола Аркас — автор «Історії України-Руси». Перша українська опера «Запорожець за Дунаєм» С. Гулака-Артемовського. П. Чубинський — автор слів національного гімну України. Кобзарі — «Гомери» України.

Слава і гордість рідного краю. Видатні діячі культури, науки, освіти на території області, району, міста, села.

Урок контролю. «Перевір себе сам».

Розділ VII. У ВИРІ ПОДІЙ ХХ СТОЛІТТЯ

(9 год)

Український національний рух на початку ХХ ст. Події революції 1905—07 рр. на Україні. «Просвіти». Боротьба за автономію, українські школи. 1-а світова війна. Українські січові стрільці.

Відродження української державності. Українська держава в 1917—20 рр. Її революційна природа. Центральна Рада. Українська Народна Республіка. Гетьманат П. Скоропадського. Західноукраїнська Народна Республіка (ЗУНР). Директорія УНР. Злука українських земель у єдиній державі. Голод 1921 — 1922 рр.

Україна в 30-і рр. Голодомор 1932—33 рр. Масові репресії на Україні. Національний рух на західноукраїнських землях.

Україна в роки 2-ї світової війни. Бої на Україні. Рух Опору. Українська повстанська армія, партизани, підпілля. Окупаційний режим на території краю.

Наші земляки — учасники війни. Жертви війни у пам'яті твоїй, Україно (урок пам'яті).

Урок контролю. «Перевір себе сам».

Розділ VIII. НА ШЛЯХУ ДО НЕЗАЛЕЖНОСТІ (9 год)

Відбудова України в післявоєнний час. Соціальні труднощі. Голод 1946—1947 рр. Визвольна боротьба на західноукраїнських землях. Українці освоюють космос. Чорнобильська трагедія. Національне відродження. Демократія та «гласність».

Україна — незалежна держава. Декларація про суверенітет України. Референдум. Вибори першого Президента України. Прийняття Конституції України. Українці в світі. Україна сьогодні.

Урок контролю. «Перевір себе сам».

Навчальні екскурсії (6 год)

УЯВЛЕННЯ, ЩО ФОРМУЮТЬСЯ ПРИ ОПАНУВАННІ КУРСУ

Історія — оповідання про те, як жили люди, коли і що відбувалося в їхньому житті, як це життя змінювалося. Історія рідного краю — складова історії України. Історична спадщина — наслідки діяльності минулих поколінь, усе те, що залишилось нам. Держава Київська Русь. Галицько-Волинська держава. Козацько-гетьманська держава. Визвольна боротьба українського народу проти іноземних загарбників і поневолювачів. Споконвічне прагнення українського народу до волі та незалежності. Українська держава в 1917—20 рр. Українські землі у складі сусідніх держав. Трагічні сторінки ХХ ст. — голодомор, масові репресії, депортації, окупаційний режим у роки 2-ї світової війни. Україна — суверенна незалежна держава. Святині українського народу — земля, мова, символи, пісня, історична пам'ять.

ОСНОВНІ ВМІННЯ, ЩО ВДОСКОНАЛЮЮТЬСЯ ТА ФОРМУЮТЬСЯ ПІД ЧАС ВИВЧЕННЯ КУРСУ

Сприймати в цілому текст історичного оповідання. Переказувати зміст оповідання як у цілому, так і по частинах. Відповідати на поставлені запитання за текстом. Корис-

туватися словником. Складати простий план до тексту. Ділити текст на частини.

Вчитися відповідати за планом. Висловлювати думку чітко і зрозуміло. Розуміти і поважати іншу, навіть протилежну, думку. Робити висновки та узагальнення.

Працювати з історичною картою. Знати кордони та окремі історико-географічні регіони України, території сусідніх держав, місця найважливіших історичних подій.

Знати час і тривалість історичних подій, вивчення яких передбачене програмою. Зіставляти рік із століттям.

ІСТОРІЯ УКРАЇНИ

6—11-й КЛАСИ

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Запропонована програма з історії України розрахована на сім років навчання і ставить за мету ознайомити учнів з історичним минулим українського народу, основними етапами його розвитку, досягненнями національної культури, процесом розбудови Української держави.

Курс розрахований на 255 год, розподілених так:

6-й клас — від найдавніших часів до VI—IX ст. (17 год)

7-й клас — від VI—IX ст. до середини XVI ст. (34 год)

8-й клас — від другої половини XVI ст. до кінця XVIII ст. (51 год)

9-й клас — від XIX ст. до 1917 р. (51 год)

10-й клас — від 1917 р. до 1945 р. (51 год)

11-й клас — від 1945 р. до наших днів (51 год).

Вивчення курсу історії України розпочинається в 6-му класі з другого півріччя і передбачає складання двох екзаменів у випускних класах основної та старшої ланки школи після 9-го класу (від найдавніших часів до 1917 р.) та після 11-го класу (від 1917 р. до наших днів).

Історія України вивчається паралельно з курсом все-світньої історії в однакових хронологічних межах за лінійним принципом і є складовою загального історичного процесу. Розділ «Давня історія України» викладається за рахунок годин шкільного компонента. Вивчення курсу може розпочинатися і з 7-го класу. Варіант програми для 7-го класу: див. *Додаток*.

Курс вітчизняної історії передбачає вивчення краєзнавчого матеріалу та регіональної історії. На це програмою відведено певну кількість годин. Виокремлено час також на уроки повторення й узагальнення знань та резервні, систематизацію навчального матеріалу, передекзаменаційне повторення (11-й клас).

Укладачі програми сподіваються, що вчителі творчо підійдуть до її використання. Поурочно спланований матеріал є одним із варіантів календаризації програми. Учи-

телям надається право змінювати кількість годин, передбачених на вивчення одних тем, за рахунок інших, але в розумних межах, не ігноруючи один матеріал і не надаючи переваги іншому.

Програма передбачає для кожного класу основний перелік понять, що формується курсом, та основні вміння учнів.

6-й КЛАС (17 год)

Розділ I. ДАВНЯ ІСТОРІЯ УКРАЇНИ

Урок 1. Вступ. Хронологічні рамки давньої історії України.

Джерела її вивчення. Поняття археологічної культури. Значення давньої історії України для з'ясування походження українського народу, його державності, культури та зв'язків з іншими народами.

Тема 1. Населення території України в період зародження родового ладу

Урок 2. Найдавніші люди на території України.

Природні умови. Розселення давніх людей та їхні стоянки. Заняття й побут найдавніших людей. Зародження перших релігійних вірувань і мистецтв.

Тема 2. Населення території України в період розквіту родового ладу (V—III тис. до н. е.)

Урок 3. Ранні рільницько-скотарські племена на території України.

Зародження примітивного рільництва. Перші ратаї в межиріччі Дністра, Південного Бугу, в Північному Прикарпатті та на Волині. Способи обробітку землі та зернові культури. Поселення і житла найдавніших ратаїв, домашні промисли. Скотарі Приазовських і Причорноморських степів.

Урок 4. Мисливсько-риболовецькі племена на території України за доби розквіту родоплемінного ладу.

Природні умови. Господарство і матеріальна культура. Релігійні та мистецькі уявлення.

Уроки 5—6. Рільницько-скотарські племена трипільської культури на території України (3,5—2,5 тис. років до н. е.).

Первісна батьківщина трипільців. Територія України, яку заселяли трипільці за часів свого існування. Господарство і побут трипільських племен (особливості рільництва, розведення худоби, домашні ремесла тощо). Поселення і житла трипільців. Сімейні та родові відносини. Релігійні уявлення та розвиток мистецтва.

Тема 3. Населення території України в період розкладу родового ладу (II—I тис. до н. е.)

Урок 7. Скотарські племена Приазовсько-Північнопричорноморських степів України.

Походження скотарських племен. Суспільний лад і духовна культура. Кургани в степах України.

Урок 8. Рільницько-скотарські племена в лісо-степовій смузі у II тис. до н. е.

Основні племена та їхня територія. Особливості їхнього господарства та матеріальної культури. Характерні риси суспільного життя та духовної культури.

Урок 9. Племена киммерійців у IX—VII ст. до н. е. в степах Північного Причорномор'я.

Походження та розселення киммерійців. Заняття і матеріальна культура. Суспільне життя і духовна культура.

Урок 10. Племена скіфів у VII—II ст. до н. е.

Походження та розселення скіфів. Заняття і матеріальна культура. Соціальне життя. Характерні риси релігії та мистецтва.

Урок 11. Скотарські племена сарматів у степах Північного Причорномор'я та Приазов'я (III ст. до н. е. — III ст. н. е.).

Походження сарматів. Господарство та матеріальна культура. Суспільне життя і духовна культура сарматів. Вплив сарматської культури на життя рільницького населення Нижнього Подніпров'я.

Уроки 12—13. Грецькі міста-колонії на Чорноморському узбережжі України.

Причини грецької колонізації Північного Причорномор'я. Найбільші міста-колонії. Господарське життя. Політичний устрій і духовне життя. Римляни в Північному Причорномор'ї.

Урок 14. Східнослов'янські племена на території України в I—V ст. н. е.

Походження східних слов'ян. Господарство слов'ян. Суспільне і духовне життя. Релігія.

Урок 15. Східнослов'янські племена на території України в VI—IX ст.

Писемні відомості про східних слов'ян. Основні східнослов'янські племена в VI—IX ст. Анти. Племінні союзи та їх організація. Господарство східних слов'ян. Духовна культура.

Урок 16. Наш край у давнину. Перші відомості з історії нашого краю.

Урок 17. Підсумковий.

ОСНОВНІ ПОНЯТТЯ

Історичні джерела. Родовий лад. Найдавніші люди на території України. Знаряддя праці. Рід. Плем'я. Союз племен. Державні утворення. Духовна культура. Вірування людей. Релігія. Нерівномірність історичного розвитку. Основні види діяльності: рільництво, скотарство, ремесло, промисли. Колонізація українських земель. Вплив і взаємозв'язок культур. Спільне життя. Містобудівництво.

ОСНОВНІ ВМІННЯ

Аналізувати історичний зміст, робити нескладні висновки та узагальнення, зіставляти й оцінювати окремі факти, події, самостійно будувати розповідь, використовуючи різні джерела знань;

працювати з текстом підручника, його ілюстраціями та документами, складати простий план параграфу, читати допоміжну історичну літературу за темою;

користуватись історичною картою, показувати на ній історичні місця, читати легенду, працювати з контурною картою;

правильно застосовувати лічбу років в історії, співвідносити століття з тисячоліттям, встановлювати тривалість і синхронність подій, зіставляти події в часі, складати невеликі хронологічні таблиці;

давати на основі підручника і документів характеристику історичним подіям, особам;
володіти понятійним апаратом теми, правильно вживати і пояснювати історичну термінологію.

7-й КЛАС
(34 год)

Розділ II. УКРАЇНА В ПЕРІОД СЕРЕДНЬОВІЧЧЯ

Урок 1. Вступ. Слов'янські племена в VI—IX ст. Велике переселення народів. Германські племена. Гуни. Авари, їхні стосунки з Візантією та слов'янами. Хазари (хозари) й печеніги. Населення Криму.

Тема 1. Виникнення Київської держави

Урок 2. Українські землі напередодні утворення Київської держави.

Розселення слов'янських племен — предків українців. Виникнення перших державних утворень у Середньому Подніпров'ї. Союзи племен полян, сіверян, дулібів, древлян, білих хорватів та ін. Основи господарського життя: рільництво, скотарство, розвиток ремесел і торгівлі. Заснування і розвиток Києва та інших міст. Князь Кий. Відносини з сусідніми народами (норманами, хазарами, Візантією).

Урок 3. Становлення держави з центром у Києві. Зміни в соціально-економічному та політичному устрої. Зародження земельної аристократії. Утворення єдиної держави з центром у Києві. Князі Дір і Аскольд. Початок поширення християнства на Русі. Перший похід на Візантію.

Урок 4. Київська держава за перших князів. Правління Олега, його зовнішньополітична діяльність (війни з Візантією, скандинавами, уграми, хазарами, північними племенами) та заходи щодо зміцнення внутрішньополітичного становища в державі. Князь Ігор, його походи проти Візантії, на Закавказзя. Перші сутички з печенігами. Повстання древлян 945 р. Смерть Ігора.

Урок 5. Зміцнення Київської держави в середині X ст.

Княгиня Ольга та її реформи. Зовнішньополітична діяльність: подорож до Константинополя, налагодження відносин із Німеччиною. Поширення християнства на Русі. Князь Святослав. Війни з хазарами, булгарами, ясами (аланами) і касогами. Підкорення в'ятичів. Війни на Дунаї. Загибель князя Святослава.

Тема 2. Розквіт Київської держави

Урок 6. Володимир Великий.

Міжусобна боротьба на Русі після смерті Святослава. Початок правління Володимира Великого. Завершення формування території Київської держави. Адміністративні реформи князя (удосконалення державного управління, утвердження державної символіки). Війни з кочівниками. Відносини з іноземними державами та зміцнення міжнародного авторитету Русі.

Урок 7. Запровадження християнства на Русі.

Передумови та причини прийняття християнства у Київській державі. Перша релігійна реформа Володимира Святославича на основі язичества (поганства). Хрещення Русі 988 р. Історичне значення запровадження християнства в Київській державі.

Урок 8. Київська держава за правління Ярослава Мудрого.

Міжусобна боротьба після смерті Володимира Великого. Ярослав Мудрий та його внутрішня політика. Церковне життя. Митрополит Іларіон. Міжнародне становище Київської держави. Культурно-просвітницька діяльність Ярослава Мудрого. «Руська Правда» — перший звід давньоруського права.

Урок 9. Господарське життя Київської держави.

Розвиток сільського господарства, ремесел і торгівлі. Соціальна структура. Аграрні відносини (вотчина, повинності селян, селянська громада та її функції).

Урок 10. Повторювально-узагальнювальний.

Тема 3. Політична роздробленість Київської держави

Урок 11. Київська держава за Ярославичів.

Причини роздробленості. Київське повстання 1068—69 рр. Боротьба за київський престол між синами Ярослава Мудрого. «Правда» Ярославичів. Любецький з'їзд князів 1097 р.

Урок 12. Володимир Мономах.

Київське повстання 1113 р. і прихід до влади Володимира Мономаха. Боротьба за об'єднання всіх київських земель. Міжнародне становище Київської Русі. Статут Володимира Мономаха та його значення. Мстислав Володимирович.

Урок 13. Розпад Київської держави і виникнення самостійних князівств на українських землях.

Причини державного відокремлення земель-князівств. Розвиток і зміцнення місцевого державного апарату і збройних сил. Феодальна «драбина». Економічний і політичний розвиток Київського, Чернігово-Сіверського, Переяславського, Галицького та Волинського князівств. Зруйнування Києва владимиро-суздальським князем Андрієм Боголюбським.

Урок 14. Боротьба українських князівств із кочівниками.

Набіги печенігів, половців та інших кочівників на українські землі. Походи українських князів проти степових кочівників. «Слово о полку Ігоревім» — важливе джерело з історії України XII ст.

Тема 4. Монголо-татарська навала на українські землі

Урок 15. Героїчна боротьба українського народу проти монголо-татарських завойовників.

Перші походи монголо-татар. Битва на р. Калці 1223 р. Навала орд хана Батия і знищення Києва. Розорення Галицько-Волинського князівства та інших земель. Світове значення боротьби українського народу з монголо-татарськими ордами.

Тема 5. Культура Київської держави

Уроки 16—17. Розвиток культури.

Основні віхи формування українського етносу: територія, мова, психологія, духовне життя, побут.

Перші вживання назви «Україна». Походження й розвиток національної символіки. Усна народна творчість. Освіта і знання. Літописання («Повість минулих літ», Київський літопис). Література («Слово про закон і благодать», «Слово о полку Ігоревім», «Повчання дітям» Володимира Мономаха). Архітектура й живопис. Музика.

Урок 18. Історичне значення Київської держави.

Урок 19. Наш край у VIII — першій половині XIV ст.

Тема 6. Галицько-Волинська держава — безпосередня спадкоємиця політичної та культурної традицій Київської держави

Урок 20. Галицькі землі за перших Ростиславичів. Вхідження галицьких земель до складу Київської держави за Володимира Великого. Ростислав Володимирович, внук Ярослава Мудрого — родоначальник княжої династії. Перші галицькі князі. Міжусобна боротьба з київськими та волинськими князями. Відносини з іноземними державами.

Урок 21. Утворення Галицько-Волинської держави. Волинське князівство у другій половині XII ст. Об'єднання Романом Мстиславичем Галицького й Волинського князівств в одну державу. Поширення влади на Київ та інші українські землі. Боротьба з боярами. Взаємовідносини з Польщею. Битва під Завихвостом. Загибель Романа Мстиславича.

Уроки 22—23. Данило Романович Галицький. Боротьба за Галицьку землю після смерті Романа Мстиславича. Внутрішні усобиці та втручання південних держав. Князювання Мстислава Удатного. Участь галицьких полків у битві на Калці. Початок князювання Данила Романовича в Галичі. Монголо-татарська навала і відбудова князівства. Війни з Угорщиною і Польщею. Дорогочинська битва 1238 р. Ярославська битва 1245 р. Міжнародна політика Галицько-Волинського князівства. Відносини з Золотою Ордою. Коронація та останні роки правління Данила Галицького.

Урок 24. Галицько-Волинська держава за наступників Данила Романовича.

Князь Лев Данилович, його зовнішня та внутрішня політика. Король Юрій I Львович. Утворення Галицької митрополії. Останні галицько-волинські князі (Андрій I, Лев II, Юрій II Болеслав). Занепад Галицько-Волинської держави.

Урок 25. Культура Галицько-Волинської держави.

Усна народна творчість. Освіта і писемність. Літописання. Галицько-Волинський літопис. Архітектура й містобудування. Живопис. Художні ремесла. Побут.

Тема 7. Українські землі під владою іноземних держав

Урок 26. Загарбання галицьких земель Польщею. Перша спроба Казимира III захопити Галичину. Боярське правління в Галичині на чолі з Дмитром Дедьком. Встановлення польської влади в Галичині. Суперечки між Польщею, Угорщиною за галицькі землі та остаточне встановлення польського панування. Ліквідація автономії Галичини у складі Польщі. Зміна адміністративно-територіального устрою та системи органів державного управління. Становище українського населення.

Урок 27. Українські землі у складі Великого князівства Литовського, Руського і Жемайтійського.

Встановлення влади литовських князів над Волиню, Чернігово-Сіверською землею, Поділлям, Київщиною та Переяславщиною. Литовсько-Руське князівство як литовсько-українсько-білоруська держава. Політика князів Гедиміна та Ольгерда.

Урок 28. Польська експансія на українські землі наприкінці XIV—XV ст.

Кревська унія 1385 р. Загарбання польською шляхтою Галичини (1387 р.). Великий князь литовський Вітольд і його політика. Зміни в соціально-економічному та політичному становищі. Участь українського народу в боротьбі з Тевтонським орденом.

Київське, Володимирське, Новгород-Сіверське та Подільське автономні українські князівства. Свидригайло. Остаточна ліквідація Волинського та Київського князівств. Спроби збереження української державності. Повстання під керівництвом М. Глинського 1508 р.

Уроки 29—30. Українські землі в складі Угорщини, Османської імперії та Московської держави. Закарпаття. Слов'янський колонізаційний процес у Закарпатті. Заселення Закарпаття білими хорватами. Входження закарпатських земель до Київської держави. Загарбання Закарпаття угорським королем Стефаном I. Українські володіння в Підкарпатті (Мукачівщина). Князь Федір Коріятович. Тиверська земля. Теревовлянське князівство та буковинські землі. Шипинська земля. Включення Буковини й Покуття до складу Молдавського князівства. Перехід Молдавії у васальну залежність від Туреччини. Крим і українське Причорномор'я. Слов'янські поселення в Криму. Тмутараканське князівство і Таврія. Поширення влади половців на Кримський півострів. Завоювання монголо-татар. Становлення Криму та Південного Подніпров'я. Розпад Золотої Орди та утворення Кримського ханства. Встановлення турецького протекторату. Загарбання татарами і турками Південної України та їхні напади на інші українські землі. Чернігово-Сіверська земля в складі Київської Русі. Удільні князівства на території Чернігово-Сіверщини XII—XIII ст. Претензії Московського князівства на Слобожанщину. Входження Чернігово-Сіверщини до складу Великого князівства Литовського. Московсько-литовські війни кінця XV — початку XVI ст. Загарбання Московською державою чернігово-сіверських земель.

Урок 31. Господарське життя і соціально-політичні процеси в Україні в XIV—XV ст.

Основні риси економічного життя. Сільськогосподарське виробництво. Сільська громада (копа). Початок процесу закріпачення. Розвиток міст. Магдебурзьке право. Ремесла й торгівля. Соціальна та етнічна структури населення українських земель. Національні й соціальні рухи на українських землях. Повстання під проводом Мухи та Борулі. Етнічні процеси в Україні.

Урок 32. Культурне й церковне життя у другій половині XIV ст.—XV ст.

Умови розвитку культури. Розвиток української мови. Усна народна творчість. Освіта й писемність. Літописання. Архітектура й містобудування. Живопис. Художні ремесла. Побут. Становище православної церкви на землях Великого князівства Ли-

товського та Польського королівства. Відокремлення Московської митрополії від Київської та його наслідки. Церкви латинського обряду та посилення їхнього впливу.

Урок 33. Наш край у другій половині XIV—XV ст.

Урок 34. Підсумковий.

ОСНОВНІ ПОНЯТТЯ

Велике переселення народів. Руська земля. Князівська влада. Київська держава. Відносини з іноземними державами. Торговельні зв'язки. Християнство. Культура Київської Русі. Літописання. Міжусобна боротьба. Народні повстання. Натуральне господарство. Феодальні відносини. Селянська громада. Вотчина. Повинності селян. Феодальна «драбина». Державна символіка. Українська народність. Україна. Галицько-Волинська держава. Українські землі під владою іноземних держав. Національні рухи. Національний, соціальний, релігійний гніт. Золотоординське іго. Визвольна боротьба українського народу.

ОСНОВНІ ВМІННЯ

Аналізувати історичні факти й події, порівнювати однотипні історичні явища та події, оцінювати їх значення, узагальнювати фактичний матеріал, робити висновки; працювати з текстом підручника і документами, аналізувати писемні джерела, зіставляти інформацію з різних джерел, складати план відповіді за текстом; давати характеристику видатним діячам, пам'яткам культури, розкривати їхні значення й місце в історичному процесі; працювати з історичною картою, читати її, використовувати як джерело знань, виявляти під час читання карти територіальні зміни України, знати територію народів, що жили поблизу українських земель; визначати хронологічні рамки подій, співвідносити історичні події, складати хронологічні таблиці, співвідносити події України та всесвітньої історії; висловлювати свою думку як усно, так і письмово, брати участь в обговоренні історичних питань, усно рецензувати відповідь інших учнів, оцінювати власну відповідь.

Розділ III. НОВА ІСТОРІЯ УКРАЇНИ

Частина перша

Тема 1. Українські землі під владою Речі Посполитої та інших держав

Урок 1. Вступ. Люблінська унія та її вплив на подальшу долю українських земель.

Становище українських земель напередодні Люблінської унії. Експансія Польщі на українські землі. Укладення Люблінської унії, її основні положення та наслідки для України. Адміністративно-політичний устрій України у складі Речі Посполитої у другій половині XVI ст.

Урок 2. Соціально-економічний та суспільно-політичний розвиток України у другій половині XVI ст.

Зростання великого землеволодіння. Розвиток панщинно-фільваркового господарства. «Устава на волоки». Остаточне закріпачення селянства. Законодавчі норми Литовських статутів. Розвиток міст, ремесел і торгівлі. Національне пробудження і формування національної свідомості українського народу. Братський рух та його значення. Львівське, Київське, Луцьке братства, їхня діяльність. Церковне життя. Берестейська унія 1596 р. та її значення.

Урок 3. Виникнення українського козацтва.

Причини виникнення козацтва. Життя і побут козаків. Передумови створення військової організації козацтва. Українська колонізація Причорноморських степів. Посилення турецько-татарських нападів на Україну та розгортання боротьби проти них.

Урок 4. Виникнення Запорозької Січі.

Поява перших Січей. Дмитро Вишневецький та його діяльність. Військове мистецтво, життя і побут січовиків. Походи козаків проти татар і турків. Молдавські походи Івана Підкови.

Урок 5. Політико-соціальний та військовий устрій Січі. Реєстрове козацтво.

Військово-політична організація Запорозької Січі. Запорозька Січ — державно-політичне утворення українського народу. Місце Запорожжя в міжнародній

політиці тогочасної Європи. Козацька символіка. Організація реєстрового козацтва та його роль у державотворчих процесах в Україні.

Урок 6. Наростання національно-визвольної боротьби в Україні. Козацькі повстання 90-х рр. XVI ст.

Передумови розгортання національно-визвольної боротьби. Козацьке повстання 1591—93 рр. під проводом Криштофа Косинського. Козацька війна під керівництвом Северина Наливайка. Перебіг, причини поразки і наслідки козацької війни.

Урок 7. Боротьба українського козацтва з іноземними загарбниками. Гетьман П. Конашевич-Сагайдачний.

Турецько-татарські набіги на Україну та їхні наслідки. Боротьба козаків із нападами ординців. Козацький гетьман Самійло Кішка. Походи козаків у Молдавію, Лівонію і на Московську державу. Гетьман П. Конашевич-Сагайдачний, його політична, військова та просвітницька діяльність. Хотинська війна 1620—21 рр.

Уроки 8—9. Козацько-селянські рухи 20—30-х рр. XVII ст.

Розгортання народної боротьби за національне визволення. Повстання 1625 р. під проводом М. Жмаїла. Гетьман М. Дорошенко та його походи в Крим. Повстання 1630—31 рр. під орудою Т. Федоровича (Трясила). Статті для заспокоєння руського народу (1633 р.). Іван Сулима. Зруйнування Кодака. Козацькі повстання 1637—39 рр. П. Бут, Я. Остриця, Д. Гуня. «Ординація Війська Запорозького реєстрового...» (1638 р.). Значення козацьких повстань у процесі наростання національно-визвольної боротьби українського народу. Виступи козаків, міщан і селян у 1639—47 рр.

Тема 2. Культура України у XVI — першій половині XVII ст.

Урок 10. Освіта і наука.

Умови національно-культурного відродження в Україні. Розвиток української мови. Пересопницьке Євангеліє. Освіта. Стан шкільної освіти в Україні. Юрій Дрогобич (Котермак). Острозька академія. Братські школи. Створення Києво-Могилянської

академії. Єзуїтські колегії. Перші шкільні підручники («Адельфотес», «Грамматика словенская»). Початок книгодрукування. Швайпольд Фйоль. Діяльність І. Федорова в Україні.

Уроки 11—12. Література, музика, архітектура і мистецтво.

Полемічні твори. Літописання. Тогочасні жанри літератури. Розвиток полемічної літератури. Г. і М. Смотрицькі, С. Зизаній (Тустановський), І. Вишенський, З. Копистянський. Продовження традицій літописання (Короткий Київський, Густинський, Острозький, Львівський і Хмельницький літописи). Зародження театру. Музика. Шкільна драма. Перші українські інтермедії. Вертеп. Усна пісенна народна творчість. Кобзарство. Церковний спів. Побудова замків і укріплень. Містобудування. Культове і світське будівництво. П. Барбон, П. Римлянин. Живопис. Книжкова мініатюра. Гравюра. Лиття з міді та олова. Художня обробка металу.

Урок 13. Церковне життя.

Вплив Берестейської унії на розвиток церковного життя в Україні. Відновлення православної ієрархії. Й. Борецький. П. Могила та церковні реформи. Уніатська церква. Спроби церковного порозуміння. Реформаційні рухи на українських землях.

Урок 14. Повторювально-узагальнювальний.

Тема 3. Національно-визвольна війна українського народу 1648—57 рр. під проводом Б. Хмельницького

Урок 15. Передумови національно-визвольної війни. Початок війни.

Соціально-економічне та політичне становище України напередодні національно-визвольної війни. Причини, характер, рушійні сили визвольної війни. Повстання на Січі. Обрання гетьманом України Б. Хмельницького. Початок дипломатичної діяльності гетьмана. Союз із Туреччиною та Кримським ханством. Народні рухи у Придніпров'ї. Початок збройної боротьби з Річчю Посполитою. Битва під Жовтими Водами і Корсунем.

Уроки 16—17. Розгортання національно-визвольної боротьби в 1648—49 рр. Зборівський мир.

Наростання всенародної боротьби проти польських загарбників в Україні. Битва під Пилявцям. Похід гетьмана Б. Хмельницького в Галичину. Облога Львова і Замостя. Вступ української армії до Києва. Переговори з Польщею. А. Кисіль. Початок переговорів із Московською державою. Відновлення воєнних дій у 1649 р. Облога Збаража. Зборівська битва. Зборівський мирний договір.

Урок 18. Утворення Української гетьманської держави.

Політико-адміністративний устрій держави. Територія та кордони держави. Органи державної влади. Державна символіка. Створення української армії. Українські полководці — сподвижники Б. Хмельницького. Економічна й соціальна політика. Зовнішньополітична діяльність.

Урок 19. Воєнно-політичні події 1650—53 рр.

Молдавський похід Б. Хмельницького. Відновлення воєнних дій проти Польщі. Берестецька битва 1651 р. Білоцерківський мирний договір (1651 р.) та його умови. Битви під Батогом і Жванцем. Молдавський похід 1653 р.

Урок 20. Переяславська угода 1654 р. та її наслідки для України.

Відносини між Гетьманщиною та Московською державою. Переяславська рада 1654 р. і укладення українсько-московської міждержавної угоди. Березневі статті 1654 р. та ставлення до них різних суспільних верств і церкви в Україні.

Урок 21. Міжнародна політика Української держави в роки гетьманування Б. Хмельницького.

Місце України в міжнародних відносинах тогочасної Європи. Основна мета зовнішньої політики гетьмана. Відносини з Османською імперією, Кримським ханством, Молдавією, Трансільванією, Швецією та іншими європейськими державами. Організація дипломатичної служби Гетьманщини.

Урок 22. Гетьманщина після Переяславської ради.

Перебіг воєнних дій проти шляхетської Польщі в 1654—55 рр. Битва під Охматовом (1655 р.). Облога Львова та битва під Городком. Участь українських військ у боях у Білорусії та Литві. Віленське перемир'я 1656 р. Зміна зовнішньополітичної орієнтації

Б. Хмельницького. Підготовка українсько-шведського військово-політичного союзу. Дії корпусу А. Ждановича в Галичині та Польщі. Смерть Б. Хмельницького. Б. Хмельницький — державний, політичний і військовий діяч.

Урок 23. Наш край у роки національно-визвольної війни українського народу під проводом Б. Хмельницького.

Урок 24. Повторювально-узагальнювальний.

Тема 4. Українські землі в другій половині XVII ст.

Уроки 25—26. Україна в роки правління гетьмана І. Виговського.

Становище в Україні після смерті Б. Хмельницького. Обрання гетьманом І. Виговського. Основні напрямки державної політики нового гетьмана України. Розбудова Української держави. Корсунський договір 1657 р. між Гетьманщиною і Швецією. Придушення антидержавного заклоту М. Пушкаря та Я. Барабаша. Ю. Немирич. Гадяцький договір 1658 р. Агресія Московської держави проти України. Конотопська битва 1659 р. Кінець гетьманства І. Виговського.

Уроки 27—28. Порушення територіальної цілісності України. Андрусівське перемир'я 1667 р.

Гетьманство Ю. Хмельницького. Переяславські статті 1659 р. Чуднівська кампанія та укладення нового українсько-польського союзу. Слободищенський трактат 1660 р. Зречення Ю. Хмельницького. Поділ українських земель на Лівобережну і Правобережну Україну. Обрання гетьманом П. Тетері. Пропольська політика нового гетьмана. Боротьба старшинських угруповань за владу. Чорна рада 1663 р. в Ніжині. Проголошення гетьманом Лівобережної України І. Брюховецького. Підписання Батурицьких (1663 р.) та Московського (1665 р.) договорів І. Брюховецьким. Посилення впливів московського уряду на українську державну політику. Андрусівське перемир'я 1667 р. — змова Московської держави з Польщею про поділ України. Зміна зовнішньополітичного курсу І. Брюховецького.

Уроки 29—30. Правобережна Україна в 60—80-х рр. XVII ст.

Епоха «великої руїни» на Правобережжі. Усунення від влади П. Тетері. Гетьман П. Дорошенко та державницький напрям його політики. Початок воєнних дій проти Польщі. Проголошення П. Дорошенка гетьманом усієї України. Укладення військово-політичного союзу з Туреччиною. Розгром польської армії на Поділлі. Бучацький мирний договір 1672 р. Причини наступних невдач П. Дорошенка та його зречення гетьманства. Друге гетьманування Ю. Хмельницького. Чигиринські походи 1677 і 1678 рр. Запад Правобережної України.

Урок 31. Запорозька Січ у другій половині XVII ст. Місце Запорозької Січі у складі Гетьманщини. Участь запорожців у війнах із Польщею, Османською імперією та Кримським ханством. Кошовий отаман І. Сірко. Намагання московського уряду обмежити самоврядування і господарську діяльність Запорозької Січі. Радикалізація політики Запорожжя щодо Москви. Економічне життя на Запорожжі. Розвиток чумацького промислу.

Урок 32. Виникнення та розвиток Слобідської України.

Політичне і господарське становище земель у верхів'ях Псла, Ворекли, Сіверського Дінця в першій половині XVII ст. Українська колонізація цих земель. Соціальний статус слобід. Заснування і розвиток слобідських міст: Харкова, Сум, Охтирки, Змієва та ін. Утворення слобідських полків та Білгородського адміністративного округу.

Уроки 33—34. Господарське життя й політичний устрій Гетьманщини у другій половині XVII ст.

Риси соціально-економічних відносин. Ліквідація землеволодіння польських магнатів і шляхти та фільварково-панщинної системи господарства. Утворення гетьманського і старшинного землеволодіння. Стан сільського господарства. Розвиток ремесел, промислів, торгівлі. Ріст міст. Соціальна структура населення. Адміністративно-політичний устрій Гетьманщини. Влада гетьмана. Гетьманський уряд. Державні органи влади. Генеральна військова рада. Генеральна військова канцелярія. Генеральна старшина. Військо. Суд. Місцеве управління. Заходи московського уряду щодо обмеження державних прав України.

Уроки 35—36. Лівобережна Україна у 70—80-х рр. XVII ст.

Гетьманство Дем'яна Многогрішного. Укладення Глухівських статей 1669 р. з Московською державою. Заходи гетьмана щодо реорганізації державного життя Гетьманщини. Незадоволення старшини внутрішньою політикою гетьмана. Арешт і заслання гетьмана до Сибіру. Генеральна військова рада у Козачій Діброві та обрання гетьманом Лівобережної України І. Самойловича. Зовнішня і внутрішня політика нового гетьмана.

Боротьба з татарами і турками. Спроби гетьмана об'єднати українські землі. Бахчисарайський мирний договір 1681 р. Кримські походи 1685 і 1687 рр. Підписання «вічного миру» (1686 р.) між Московською державою та Річчю Посполитою і його наслідки для України. Усунення І. Самойловича від влади.

Тема 5. Українські землі наприкінці XVII — на початку XVIII ст.

Урок 37. Становище Української держави в роки гетьманування І. Мазепи.

Політика московського уряду щодо України на зламі XVII—XVIII ст. І. Мазепа (життєвий шлях). Обрання гетьманом І. Мазепи. Підписання Коломацьких статей 1687 р. з Московським царством. Основні напрямки економічної політики, зовнішньополітичної та культурно-просвітницької діяльності І. Мазепи. Взаємини гетьмана і Запорозжя. П. Іваненко.

Урок 38. Україна на початку Північної війни.

Участь українських полків у воєнних діях на землях Московії, Прибалтики і Речі Посполитої. Похід Карла XII в Україну. Перехід І. Мазепи на бік Карла XII. Здобуття і знищення Батурина московськими військами. Обрання гетьманом І. Скоропадського. Воєнні дії взимку 1708—09 рр. Приєднання запорожців на чолі з К. Гордієнком до шведсько-українського союзу. Кошовий отаман К. Гордієнко. Укладення українсько-шведського договору. Зруйнування Чортомлицької Січі. Полтавська битва 1709 р. Капітуляція шведської армії біля Переволочної. Відступ І. Мазепи і Карла XII на територію Османської імперії. Смерть гетьмана. І. Ма-

зепи, його місце і роль в українському національно-визвольному русі.

Урок 39. Правобережна Україна наприкінці XVII — на початку XVIII ст.

Правобережжя після Руїни. Адміністративно-територіальний устрій Правобережної України. Посилення національного, соціального та релігійного гніту. Правобережне козацтво. С. Палій та його сподвижники. Ліквідація козацьких полків на Правобережній Україні. Національно-визвольне повстання 1702—04 рр. Зайняття Правобережжя гетьманськими військами І. Мазепи. Поступове відновлення польського панування на Правобережній Україні.

Урок 40. Становище західноукраїнських земель наприкінці XVII — в першій половині XVIII ст.

Адміністративно-політичний устрій західноукраїнських земель у складі Польщі. Національно-визвольний рух на окупованих землях. Закарпаття під владою Австрії. Участь закарпатців у національно-визвольній війні угорського народу 1703—11 рр. Утворення в Закарпатті греко-католицької церкви (1721 р.). Опришківський рух. Буковинські землі у складі Молдавського князівства та Османської імперії.

Урок 41. Гетьман Пилип Орлик та його Конституція України.

Перша політична еміграція українців у Західній Європі. Обрання гетьманом України (в еміграції) П. Орлика. Вироблення і прийняття «Пактів і Конституції прав і вольностей Війська Запорозького» — першої Конституції України. Основні положення Конституції. Укладення нового українсько-шведського союзу. Похід Орлика у Правобережну Україну. Прутський похід Петра І. Прутський мирний договір 1711 р. і його наслідки для України. Спроби П. Орлика утворити нову антимосковську коаліцію із західноєвропейських держав. Смерть гетьмана.

Урок 42. Посилення колоніальної політики Російської імперії щодо України.

Царський терор в Україні після Полтавської битви. Гетьман І. Скоропадський. Решетилівські статті 1709 р. Заходи Петра І щодо обмеження державних прав України та русифікації її населення. Діяльність царських міністрів-резидентів А. Ізмай-

лова, Ф. Протасєва. Царські укази, спрямовані на підри́в економіки Гетьманщини. Указ про заборону друкування українських книг (1721 р.). Утворення 1-ї Малоросійської колегії, її завдання і функції. Правління наказного гетьмана П. Полуботка. Боротьба козацької старшини за відновлення державних прав України. Зміцнення української державності за гетьманування Д. Апостола. «Решительні пункти» 1728 р. Заснування Нової Січі. Діяльність гетьманського уряду.

Тема 6. Українські землі в середині й наприкінці XVIII ст.

Урок 43. Ліквідація Гетьманщини.

Тимчасове відновлення гетьманського правління. Гетьман Кирило Розумовський. Посилення антиукраїнської політики уряду Катерини II. Скасування козацького устрою на Слобожанщині (1785 р.). Остаточна ліквідація гетьманства і створення 2-ї Малоросійської колегії. Політика П. Рум'янцева-Задунайського в Лівобережній Україні. Зруйнування Запорозької Січі. Скасування російським урядом військового та адміністративного устрою на Лівобережній Україні.

Урок 44. Запорозжя у XVIII ст.

Доля запорожців після Полтавської битви 1710 р. Олешківська Січ. Заснування Нової Січі. Адміністративний поділ земель Запорозжя на округи — паланки. Втручання царського уряду у військово-політичне і господарське життя Січі. Створення військових поселень. Нова Сербія і Слов'яносербія. Зруйнування Запорозької Січі. Розправа російського уряду над козацькою старшиною. Кошовий отаман П. Калнишевський. Переселення запорожців. Заснування Задунайської Січі. Становище козаків у турецьких володіннях. Бузьке козацьке військо. Військо вірних чорноморських козаків (з 1788 р. — Чорноморське козацьке військо). Розселення козаків на Кубані та Дону.

Урок 45. Національно-визвольна і антикріпосницька боротьба в Україні в середині та другій половині XVIII ст.

Форми народного протесту проти іноземних гнобителів і кріпосного гніту. «Шукання козацтва». Виступ селян і козаків у с. Кліщинцях (1767—70 рр.).

Виступи під керівництвом С. Гаркуші. Повстання в с. Турбаях. Посилення національного і соціального гніту на Правобережжі та в західноукраїнських землях. Початок гайдамацького руху, його характер і рушійні сили. Повстання 1734 р. під проводом Верлана. Гайдамацьке повстання 1750 р. Опришківський рух. О. Довбуш, В. Бакорак, І. Бойчук. Коліївщина та її історичне значення.

Урок 46. Соціально-економічний розвиток і політичне становище Правобережної України у другій половині XVIII ст.

Завершення процесу утвердження феодальної земельної власності на Правобережжі. Поширення магнатського землеволодіння та панщини. Розвиток міст, ремесел і торгівлі. Промислове виробництво. Зміни в політичному житті Правобережної України та західноукраїнських земель.

Становище Правобережної України у складі Російської імперії. Адміністративно-територіальний устрій цих земель.

Урок 47. Соціально-економічний розвиток українських земель у складі Російської імперії в другій половині XVIII ст.

Зміни в сільському господарстві і аграрних відносинах. Розвиток тваринництва. Формування нових економічних відносин у сільському господарстві. Форми власності на землю. Зростання земельної власності дідичів, козацької старшини, духовенства. Панщина та інші феодальні повинності. Запровадження кріпацтва на Лівобережній Україні. Поширення кріпосного права на південноукраїнські землі (1796 р.). Зрушення в промисловому виробництві. Виникнення товарного виробництва.

Поширення найманої праці. Формування національного ринку. Розвиток внутрішньої торгівлі й товарно-грошових відносин. Зміцнення економічних зв'язків між окремими господарськими районами України. Торгівля України з європейськими державами. Українські міста та їх правове становище. Україна в загальній системі всеросійського ринку. Негативний процес утворення єдиного господарського організму на території Російської імперії.

Урок 48. Загарбання Росією Причорномор'я, Приазов'я та Правобережної України.

Агресивна зовнішня політика Російської імперії. Російсько-турецька війна 1768—74 рр. та участь у ній українських козаків. Приєднання Криму до Росії. Участь Чорноморського козацького війська в російсько-турецькій війні 1787—91 рр. Яський мирний договір 1791 р. та його значення для України. Заселення Південної України. Заснування нових міст (Олександрія, Маріуполь, Катеринослав, Миколаїв та ін.). Етнічний склад населення. Участь Росії в поділах Польщі. Приєднання Київщини, Поділля, Брацлавщини й Волині. Включення Правобережжя в загальноімперську державно-бюрократичну систему. Колоніальна політика російського царизму на Правобережній Україні.

Уроки 49—50. Українська культура у XVIII ст.

Особливості розвитку культури. Реакційна політика царизму щодо української культури. Інтенсивний вплив представників інтелектуальної еліти з українських земель у Росію. Їхня участь у духовному та державному житті країни. Умови розвитку культури на західноукраїнських землях.

Освіта і книгодрукування. Київська академія. Відкриття друкарень. Наука. Розвиток медицини й математики. Г. Сковорода. Літописи Самійла Величка і Григорія Граб'янки.

Література та усна народна творчість. І. Котляревський та його «Енеїда». Театр і музика. М. Березовський, А. Ведель, Д. Бортнянський.

Архітектура. С. Ковнір, І. Григорович-Барський. Живопис. Д. Левицький, В. Боровиковський.

Побут і звичаї українського народу.

Урок 51. Повторювально-узагальнювальний.

ОСНОВНІ ПОНЯТТЯ

Адміністративно-політичний устрій. Панщинно-фільваркове господарство. Закріпачення селян. Національне пробудження. Формування національної свідомості. Греко-католицизм. Реформаційні рухи. Запорозька Січ — державно-політичне утворення українського народу. Українське козацтво. Роль особи в історії. Національно-визвольна війна. Козацькі та селянські повстання. Національно-культурне відродження в Україні. Українська мова. Українська гетьманська держава. Поділ України. Руїна. Соціальна структура населення. Гайдамацький рух. Нові економічні відносини. Наймана праця. Товарно-грошові відносини. Національний ринок

ОСНОВНІ ВМІННЯ

Аналізувати й узагальнювати історичні явища та події, визначати їхні суть, причини, значення;

самостійно працювати з текстом підручника, складати розгорнутий план параграфа, статті, узагальнювати матеріал кількох параграфів;

на основі розповіді вчителя складати план, вирізняти головну думку, конспектувати події у хронологічній послідовності;

давати розгорнуту характеристику видатних діячів, визначати їх місце і роль в історичному процесі;

складати синхроністичні таблиці, співвідносити однотипні процеси, події вітчизняної та всесвітньої історії;

брати участь у дискусії, аргументувати з посиланням на джерела свою позицію;

на конкретних прикладах навчального матеріалу розкривати характерні риси українського народу через аналіз духовної та матеріальної культури.

9-й КЛАС

(51 год)

Розділ IV. НОВА ІСТОРІЯ УКРАЇНИ

Частина друга

Тема 1. Українські землі у складі Російської імперії наприкінці XVIII — в першій половині XIX ст.

Урок 1. Вступ. Загальна характеристика українських земель наприкінці XVIII — в першій половині XIX ст.

Поділи Речі Посполитої та інтеграція українських земель до Російської та Австрійської імперій. Адміністративно-територіальний устрій та регіональний поділ українських земель у складі іноземних держав. Чисельність населення та його етнічний склад. Національне та соціальне становище українського населення.

Урок 2. Наддніпрянська Україна в системі міжнародних відносин XVIII — першої половини XIX ст.

Україна в російсько-турецькій війні 1806—12 рр. Бухарестський мирний договір та його наслідки для України. Напад військ Наполеона I на Росію. Ук-

раїна в планах Наполеона I Бонапарта. Формування козацьких та ополченських полків. Участь українських солдат, ополченців і козаків у війні 1812 р. Російсько-турецька війна 1828—29 рр. Повернення частини запорожців з-за Дунаю та утворення Азовського козацького війська.

Уроки 3—4. Занепад кріпосницьких та зародження ринкових відносин в Україні.

Криза поміщицького господарства. Становище селянства. Закріпачення селян Південної України (1796 р.). Урочна система виконання панщини. Військові поселення. Спроби царизму врегулювати відносини між селянами і поміщиками (указ про «вільних хліборобів», 1803 р.; реформа управління державними селянами, 1837—41 рр.; указ про зобов'язаних селян, 1842 р.; інвентарна реформа на Правобережжі). Визрівання ринкових відносин. Товаризація поміщицького господарства. Машини і вільнонаймана праця. Поширення розшарування селян. Місячна. Орендування поміщицьких земель. Дрібні селянські промисли, чумакування й візникування.

Початок промислового перевороту. Зародження фабрично-заводського виробництва. Розвиток багатогалузевої промисловості. Шляхи і транспорт. Міста. Зростання морських портів. Розвиток внутрішньої торгівлі. Місце України в зовнішній торгівлі Російської імперії.

Урок 5. Антикріпосницька боротьба в Україні в першій половині XIX ст.

Колоніальна політика російського царизму щодо України. Посилення національного та соціального гніту. Форми й характер протесту українського населення. Виступ бузьких козаків (1817 р.). Повстання чутувських вільнонайманих поселенців на Харківщині (1819 р.). Селянські рухи на Дону і в Південній Україні (1818—20 рр.). Шебелинське повстання (1829 р.). Селянські виступи під проводом Устима Кармелюка (1812—35 рр.) на Поділлі та Волині.

Уроки 6—7. Суспільно-політичний рух у Наддніпрянській Україні наприкінці XVIII — в першій половині XIX ст.

Заходи українського дворянства щодо відновлення автономії України. Діяльність Новгород-Сіверського патріотичного гуртка. Місія В. Капніста в

Берліні. Поширення західноєвропейських революційних ідей в Україні після завершення війн із наполеонівською Францією. Проникнення масонства в Україну та створення масонських лож. Постанова про відновлення незалежності України полтавською ложою «Любов до істини» (1818 р.) та «Малоросійським таємним товариством» (перша половина 20-х рр. ХІХ ст.). Поширення декабристського руху в Україні. «Союз благоденства». Утворення Південного товариства і Товариства об'єднаних слов'ян.

Обмеженість поглядів декабристів на національні проблеми Російської імперії. Повстання Чернігівського полку (грудень 1825 р. — січень 1826 р.). Пропаганда вільнолюбних ідей у Харківському університеті (1826—27 рр.) та Ніжинській гімназії вищих наук (1827—30 рр.). Польське повстання 1830—31 рр. та його наслідки для України.

Урок 8. Національне відродження в Україні в першій половині ХІХ ст. Кирило-Мефодіївське братство.

Антиукраїнська політика російського царизму. Національна ідея в суспільно-політичному русі першої половини ХІХ ст.

Створення першої української політичної нелегальної організації — Кирило-Мефодіївського братства. М. Костомаров, П. Куліш, М. Гулак, В. Білозерський засновники організації. Т. Шевченко як суспільно-політичний діяч, його участь у братстві. Програмні документи братства: «Книга буття українського народу» і «Статут слов'янського братства св. Кирила і Мефодія». Діяльність братства і його розгром. Значення діяльності кирило-мефодіївців у розвитку українського національного руху.

Урок 9. Наш край у першій половині ХІХ ст.

Урок 10. Повторювально-узагальнювальний.

Тема 2. Західноукраїнські землі наприкінці ХVІІІ — в першій половині ХІХ ст.

Уроки 11—12. Соціально-економічне становище та антикріпосницька боротьба на західноукраїнських землях у складі Австрійської імперії.

Адміністративно-територіальний устрій та населення західноукраїнських земель. Колоніальна політика австрійського уряду. Реформи Марії-Терезії та

Йосифа II, їхня роль у розвитку економічного й суспільного життя Галичини та Буковини. Характер економічних відносин. Поступовий занепад сільського господарства. Повільні темпи розвитку промисловості й сільськогосподарських промислів. Розвиток торгівлі. Форми антикріпосницької боротьби. Рух опришків. Селянські виступи в Галичині, на Буковині (Л. Кобилиця), в Закарпатті («холерні бунти»).

Урок 13. Українське національне відродження в західноукраїнських землях наприкінці XVIII — в першій половині XIX ст.

Пробудження національного життя. Поширення української національної ідеї в середовищі греко-католицьких священників. Поширення ідей Просвітництва (І. Могильний, М. Гриневецький, І. Лаврівський, Й. Левицький, М. Лучкай, О. Духнович). «Руська трійця» та її засновники — М. Шашкевич, І. Вагилевич, Я. Головацький. Альманах «Русалка Дністрова» (1836 р.) — політичний маніфест українського національного руху.

Урок 14. Революція 1848—49 рр. в Австрійській імперії та український національно-визвольний рух.

Розгортання революційних подій в Австрійській імперії. Скасування кріпосної залежності селян і панщини. Пожвавлення культурно-освітнього руху в країні. Вихід першої української газети «Зоря Галицька». Зародження українсько-польського конфлікту в Галичині. Створення Головної руської ради та її національна програма. Заснування «Галицько-руської матиці». «Руський собор» та його діяльність. Вибори до австрійського парламенту. Революційні події на Буковині та в Закарпатті. Селянське повстання під проводом Л. Кобилиці. Львівське збройне повстання 1848 р. Перемога реакції в Австрії. Придушення селянського руху.

Урок 15. Повторювально-узагальнювальний.

Уроки 16—17. Українська культура в першій половині XIX ст.

Освіта. Відкриття вищих і середніх навчальних закладів у містах України. Наука. Праці з історії України М. Маркевича, М. Костомарова, М. Максимовича. Львівський інститут Оссолінських. Видатні українські вчені: ботанік М. Максимович, математики Т. Осиповський і М. Остроградський.

Література й фольклор. Т. Шевченко, Т. Котляревський, П. Куліш, Г. Квітка-Основ'яненко, П. Гулак-Артемовський, Є. Гребінка. Музичний фольклор кобзарів, бандуристів, лірників. Архітектура. Музика. Живопис.

Тема 3. Україна в другій половині XIX ст.

Уроки 18—19. Скасування кріпосного права в Наддніпрянській Україні. Реформи адміністративно-політичного управління 60—70-х рр. XIX ст.

Особливості економічного розвитку українських земель напередодні реформи 1861 р. Соціальна диференціація села. Кримська війна та Україна. Антикріпосницькі виступи селянства. Суспільний рух за проведення реформи. Основні законодавчі акти реформи. Місцеві положення в Україні. Ліквідація особистої залежності селян і утворення органів селянського управління. Наділи й повинності селян. Викупна операція. Особливості реформи в Україні. Наслідки реформи 1861 р.

Царські реформи (судова, земська, міського самоврядування, військова, шкільна, цензурна, фінансова) та їх проведення в Україні. Вплив реформ 60—70-х рр. на соціально-економічний розвиток і політичне становище в Україні.

Уроки 20—22. Економічний розвиток українських земель у 60—90-х рр. XIX ст.

Наддніпрянська Україна. Економічна політика російського царизму в Україні в пореформений період. Початок капіталістичної індустріалізації в Україні. Особливості й перебіг промислового перевороту. Політика протекціонізму. Залучення іноземних капіталів. Створення великої машинної, фабрично-заводської індустрії. Перетворення України в головну вугільно-металургійну базу Російської імперії. Провідні галузі промисловості України. Спеціалізація промислових районів. Розвиток транспорту. Міста. Розширення внутрішнього ринку. Торгівля.

Аграрні відносини в Наддніпрянській Україні. Залишки кріпацтва. Поєднання відробіткової та вільнонайманної системи. Розвиток товарного рільництва і тваринництва. Застосування машин у сільському господарстві. Спеціалізація районів сільськогосподарського виробництва. Соціальне розшарування селянства. Поширення вільнонайманної праці.

Західноукраїнські землі у складі Австро-Угорщини. Особливості економічного життя Галичини, Буковини і Закарпаття. Формування фабрично-заводської промисловості на західноукраїнських землях. Розвиток Дрогобицько-Бориславського нафтового району. Лісопереробна, солеварна, цукрова, спиртова, паперова, тютюнова та інші галузі промисловості. Розвиток сільського господарства Східної Галичини, Буковини і Закарпаття. Початок трудової еміграції. Зародження українського кооперативного руху.

Уроки 23—25. Суспільно-політичне життя в Україні у другій половині XIX ст.

Національна політика російського царизму щодо України. Русифікація системи державного управління, суду, школи, науки. Течія «хлопоманства». Польське повстання 1863—64 рр. в Україні. Виникнення громад та їхня культурно-освітня діяльність наприкінці 50-х — на початку 60-х років. Перший український журнал «Основа». Створення недільних шкіл. Валувський циркуляр 1863 р. Відновлення громадського руху на початку 70-х рр. Південно-західний відділ Російського географічного товариства, «Київський телеграф». Заборона української мови. Емський указ 1876 р. та переслідування українофілів. Діяльність М. Драгоманова. Молоді громади. Виникнення Братства тарасівців. Заснування громадсько-політичного об'єднання Загальна українська організація.

Розвиток народницького руху в Україні. Народницькі гуртки в Україні. «Київська комуна», «Ходіння в народ» (1874 р.), «Чигиринська змова». Розгром і занепад народництва.

Уроки 26—28. Піднесення національно-визвольного руху на західноукраїнських землях у другій половині XIX ст.

Суспільно-політичний рух після революції 1848—49 рр. Діяльність реакційної течії «москвофілів». Зародження національної течії в суспільному русі. Розгортання руху народовців у Галичині, на Буковині та в Закарпатті. Періодичні видання народовців — газети «Діло», «Батьківщина», «Нива», журнали «Мета», «Правда» та ін. Заснування й діяльність культурно-освітнього товариства «Просвіта» і Літературного товариства ім. Т. Шевченка (з 1892 р. — Наукове товариство ім. Т. Шевченка). І. Франко,

М. Павлик, О. Терлецький та радикальний рух у Галичині. Створення політичної організації народо-вців Народна рада. Виникнення й діяльність ра-дикальної партії. Проголошення ідеї політичної незалежності України. Ю. Бачинський. Наукова і політична діяльність М. Грушевського в Галичині. Утворення УНДП та УСДП. Робітничий та селянсь-кий рух на західноукраїнських землях.

Уроки 29—30. Українська культура в другій по-ловині XIX ст.

Освіта. Переслідування і заборона недільних шкіл царськими властями в Наддніпрянській Україні. Діяльність у Галичині освітнього товариства «Про-світа» і спортивного товариства «Сокіл». Відкриття нових вищих навчальних закладів у містах України. Відкриття кафедри історії України у Львівському університеті. Наука. Література. Леся Українка, Па-нас Мирний, І. Франко. Українська драматургія. І. Карпенко-Карий, М. Кропивницький, М. Ста-рицький. Архітектура. Музика. М. Лисенко. Живо-пис. А. Куїнджі, М. Пимоненко. Народження і по-ширення національного гімну «Ще не вмерла Україна».

Урок 31. Наш край у другій половині XIX ст.

Урок 32. Повторювально-узагальнювальний.

Тема 4. Україна на початку XX ст.

Уроки 33—34. Економічний розвиток і суспіль-но-політичний рух в Україні на початку XX ст. (на-передодні революції 1905—07 рр.).

Економічна криза 1900—03 рр. Посилення кон-центрації виробництва і створення монополістичних об'єднань. Погіршення становища робітників. Роз-виток сільського господарства. Становище селянства. Посилення міграції українських селян у Сибір. Ство-рення сільськогосподарських і реалістичних спілок (артілей). Наростання робітничого руху. Страйки й демонстрації 1901—03 рр. Селянський рух. Повстан-ня селян на Полтавщині й Харківщині (1902 р.). Студентські виступи.

Розвиток українського національного руху. М. Міх-новський та його праця «Самостійна Україна». Заро-дження українського націоналістичного руху. «Десять заповідей» М. Міхновського. Створення і діяльність

українських політичних партій — РЦП, УНП, УДП, УРП, УСДС, УСДРП. Дві течії в тогочасній українській політичній думці — боротьба за створення незалежної Української держави та домагання автономії України у складі Російської імперії.

Уроки 35—36. Соціально-економічний розвиток та політичне становище західноукраїнських земель на початку ХХ ст.

Колоніальний характер економіки західноукраїнських земель у складі Австро-Угорської імперії. Стан промисловості. Засилля іноземного капіталу. Основні галузі промисловості. Стан сільського господарства. Збереження великого поміщицького землеволодіння. Поглиблення соціальної диференціації селянства. Економічне і політичне становище робітників і селян. Національний гніт. Виїзд селян і робітників на сезонні роботи. Розширення еміграції місцевого населення.

Розвиток кооперативного руху.

Наростання національного руху в західноукраїнських землях. Боротьба українців Галичини за адміністративний поділ краю, заснування українського університету та загальне виборче право. Курс на політичну автономію українських земель у складі Австро-Угорщини. Діяльність національних і спортивно-фізкультурних організацій «Соколів» і «Січей». Діяльність митрополита А. Шептицького та його роль у піднесенні національного життя в західноукраїнських землях. Польсько-український компроміс 1914 р. Вплив ідей москвофільства на український національний рух на Буковині та в Закарпатті.

Уроки 37—38. Україна в роки першої російської революції 1905—07 рр.

Економічні й політичні передумови революції. Перші селянські виступи. Робітничо-селянський рух весною і влітку 1905 р. Повстання на панцернику «Потьомкін». Г. Вакуленчук, П. Матюшенко. Виникнення Рад робітничих депутатів і створення профспілок. Розгортання селянського руху. Революційні виступи в армії та на флоті. Севастопольське збройне повстання (П. Шмідт). Повстання саперів у Києві (Б. Жаданівський). Збройні повстання в Харкові, Олександрівську і в Донбасі. Каральні експедиції в Україні. Піднесення українського національного руху. Скасування російським урядом

заборонних указів щодо функціонування української мови, створення культурно-освітніх товариств, національного театру. Відновлення автономії університетів. Початок процесу українізації шкільної освіти в Україні, заснування кафедр українознавства у вищих навчальних закладах. Поява масових українських періодичних видань — «Хлібороб», «Громадська думка», «Рада», «Україна» та ін. Створення культурно-освітніх товариств «Просвіта». Діяльність української громади у I та II Державних думах.

Уроки 39—40. Столипінська реакція в Україні. (1907—10 рр.)

Земельна реформа Столипіна та її вплив на Україну. Посилення національного гніту. Насадження ідеології російського великодержавного шовінізму. Позиція всеросійських політичних партій щодо українського питання — есерів, октябристів, кадетів, РСДРП, Російської монархічної партії, Союзу російського народу та ін. Створення «Клубу російських націоналістів» у Києві. Заборона використання української мови в навчальних закладах і адміністративних установах. Відхилення Державною думою законопроекту про навчання українською мовою в початкових класах. Закриття «Просвіт», інших українських громадських установ. Створення Товариства українських поступовців. Столипінський циркуляр (1910 р.) про заборону створення українських національних товариств, клубів, видання української періодичної преси. Справа Бейліса. *Дело Бейлиса*

Тема 5. Україна в першій світовій війні

Урок 41. Початок 1-ї світової війни.

Українські землі напередодні війни. Плани щодо України двох ворогуючих військово-політичних блоків — Антанти і Троїстого союзу. Заснування Головної української ради у Львові. Створення політичними емігрантами з підросійської України Союзу визволення України (В. Дорошенко, Д. Донцов, А. Жук, О. Скоропис-Йолтуховський, А. Меленевський). Формування легіону Січових стрільців. Воєнні дії на території України 1914 р. Терор російських окупаційних військ проти українського населення. Захоплення російськими військами Галичини і Північної Буковини. Створення Галицько-Буковинського генерал-губернаторства.

Уроки 42—43. Українські землі в 1915—17 рр.

Воєнні дії на території України в 1915—17 рр. Бойовий шлях легіону УСС. Створення Загальної української ради. Участь української інтелігенції в діяльності громадських товариств і комітетів з допомоги жертвам війни (Союз міст, Земський союз, Товариства допомоги населенню Півдня Росії, що постраждало від воєнних дій). Національний рух у Наддніпрянській Україні. Рішення ТУП про позицію українців щодо війни. Союз визволення України, його політична платформа і практична діяльність. Назрівання глибокої економічної та політичної кризи в Російській імперії.

Уроки 44—45. Українські культура й духовне життя на початку ХХ ст.

Освіта. Література. О. Олесь, В. Винниченко, М. Коцюбинський, В. Стефаник. Наука. М. Грушевський, О. Єфименко, Д. Багалій, Б. Грінченко, А. Кримський, Ф. Вовк. Видатні вчені-природознавці. Розвиток авіації. Д. Григорович, І. Сікорський. Архітектура. Музика. Живопис. Церковне життя. Роль Української греко-католицької церкви в піднесенні національної свідомості населення Західної України.

Урок 46. Наш край на початку ХХ ст.

Урок 47. Повторювально-узагальнювальний.

Уроки 48—51. Передекзаменаційне повторення.

ОСНОВНІ ПОНЯТТЯ

Регіональний поділ українських земель у складі іноземних держав. Ринкові відносини. Криза поміщицького господарства. Початок промислового перевороту. Багатогалузева промисловість. Суспільно-політичний рух. Національна ідея. Українська нація. Скасування кріпосного права. Земельна реформа. Капіталістична індустріалізація. Спеціалізація районів сільськогосподарського виробництва. Трудова еміграція. Кооперативний рух. Русифікація. Народництво. Робітничий рух. Політичні партії. Соціальна революція. Ідеї незалежності, автономії України. Культура епохи індустріального суспільства.

ОСНОВНІ ВМІННЯ

При аналізі та оцінці історичних фактів, подій встановлювати причинно-наслідкові зв'язки, визначати основне і

другорядне, об'єктивне і суб'єктивне; давати визначення історичним поняттям; складати порівняльну характеристику історичних подій, процесів;

самостійно опрацьовувати історичні документи, науково-популярну і довідникову літературу, зіставляти інформацію з багатьох джерел, складати план-конспект параграфу підручника, виписувати цитати, готувати стислу доповідь за простим планом і виступати з нею, давати усну та письмову рецензію на виступи учнів;

співвідносити історичні події, процеси з певним історичним періодом України і світу; зіставляти різні погляди в оцінці тих самих подій;

вільно читати історичну карту, користуватись нею як одним із джерел інформації;

викладати «наскрізні» питання теми, розділу;

вміти на основі історичного фактажу розкривати особливості історії різних регіонів України, їхню специфіку та найхарактерніші риси.

10-й КЛАС (51 год)

Розділ V. НОВІТНЯ ІСТОРІЯ УКРАЇНИ

Частина перша

Тема 1. Українська революція

Уроки 1 — 2. Початок української революції.

Територія й населення України напередодні 1917 р. Початок революції. Відродження громадсько-політичних організацій. Масові українські маніфестації та їхні гасла. Утворення української Центральної Ради, її партійний склад і політична програма. М. Грушевський як голова Центральної Ради.

Початок українзації армії. М. Міхновський. Поява «Вільного козацтва».

Уроки 3 — 5. Проголошення автономії України. Наростання політичної боротьби в Україні у липні-жовтні 1917 р.

Політичні партії в боротьбі за вплив на населення. Провал спроб кадетів заручитися масовою підтримкою населення України. Позиції більшовиків та їхнє ставлення до українського національно-визвольного

руху. Переважний вплив у суспільстві українських національних партій і організацій.

Український Національний Конгрес і перевибори складу Центральної Ради. 2-й Всеукраїнський військовий з'їзд. I Універсал Центральної Ради. Утворення Генерального Секретаріату — уряду автономії України. Проголошення автономії — неминучий крок у розвитку революції. Компроміс Центральної Ради з Тимчасовим урядом. II Універсал Центральної Ради. Липнева політична криза в Росії. Збройний виступ самостійників та їхня поразка.

Пожвавлення великоруської реакції в Україні. «Тимчасова інструкція генеральному секретареві Тимчасового уряду на Україні». Послаблення позицій Центральної Ради. Прорахунки української Центральної Ради в державотворчому процесі та соціальній політиці. Корніловський заколот і Україна. Більшовизація Рад.

Загострення конфлікту Центральної Ради з Тимчасовим урядом. «Демократична нарада» і позиція Центральної Ради. З'їзд народів Росії у Києві.

Урок 6. Проголошення Української Народної Республіки.

Підсумки виборів до всеросійських Установчих зборів в Україні. Спроби більшовиків захопити владу в Україні. Встановлення контролю Центральної Ради над Києвом. III Універсал і проголошення Української Народної Республіки. Прорахунки Центральної Ради у внутрішній та зовнішній політиці.

Уроки 7 — 8. Війна Радянської Росії з Українською Народною Республікою і проголошення незалежності УНР.

Неспроможність більшовиків захопити владу в Україні шляхом внутрішнього перевороту. Ультиматум Раднаркому та початок війни більшовиків із Центральною Радою. Харківський з'їзд Рад і проголошення радянської влади в Україні. Перший радянський уряд України. Нелегітимність Харківського з'їзду Рад. Похід більшовицьких військ на Київ. Опір українських частин. Бій під Крутами. Повстання робітників заводу «Арсенал».

Початок переговорів у Бересті. Визнання державами німецько-австрійського блоку УНР. Берестейський мирний договір. IV Універсал Центральної

Ради 9 (22) січня 1918 р. та проголошення незалежності України.

Перша спроба радянізації України. Червоний терор. Донецько-Криворізька, Таврійська, Одеська і Донська республіки, їхній статус. Відновлення вивозу хліба в Росію. Наростання антибільшовицького опору.

Тема 2. Україна в боротьбі за збереження державної незалежності (1918 — 20 рр.)

Уроки 9—10. Гетьманат П. Скоропадського.

Вступ німецько-австрійських військ в Україну. Падіння радянської влади в Україні. Окупаційний режим.

Прийняття Конституції УНР та обрання М. Грушевського Президентом України. Конфлікт соціалістичної Центральної Ради з окупаційною владою і консервативними колами України. Організація і проведення гетьманського перевороту.

Гетьман П. Скоропадський і його уряд. Міжнародні відносини Української Держави. Питання про кордони Української Держави. Аграрна політика П. Скоропадського. Становище в промисловості, на транспорті, у фінансах.

Ставлення політичних партій до гетьманського режиму. Боротьба українських соціалістичних партій проти гетьманського режиму. Утворення Українського національного союзу. Селянські повстання влітку і восени 1918 р. Анархо-повстанський рух. Н. Махно. Анулювання РСФРР Берестейського миру. Утворення Тимчасового робітничо-селянського уряду в Суджі.

Уроки 11—12. Відновлення Української Народної Республіки. Директорія УНР.

Боротьба за відновлення УНР. Утворення Директорії. Антигетьманське повстання. Зречення гетьмана від влади. Вступ Директорії до Києва.

Політичний курс Директорії. С. Петлюра. Трудовий конгрес. Отаманщина. Більшовицька агресія проти Директорії. Війська Антанти на півдні України. Переговори між Директорією та Антантою. Відставка В. Винниченка та В. Чехівського.

Посилення націонал-комуністичних настроїв. Директорія і махновці. Розклад Армії УНР. Єврейські погроми. Посилення війни Радянської Росії з УНР. Причини поразки Директорії.

Уроки 13—14. Західноукраїнська Народна Республіка.

Повстання 1 листопада 1918 р. у Львові. Проголошення ЗУНР. Організація держави на західноукраїнських землях. Обрання президентом ЗУНР Є. Петрушевича. «Акт злуки» УНР і ЗУНР. Соціально-економічні перетворення в ЗУНР.

Початок польсько-української війни. Захоплення поляками Львова. Створення Української Галицької армії. Наступ польських військ і відхід української армії до Збруча. Дипломатична діяльність ЗУНР. Причини поразки західноукраїнської держави.

Окупація Північної Буковини, Бессарабії та Закарпаття іноземними військами.

Урок 15. Політика радянської влади в Україні 1919 р.

Формування більшовицького режиму в Україні. Політичний курс більшовиків в Україні 1919 р. Червоний терор 1919 р. і його масштаби. Націоналізація промисловості. Аграрна реформа. Продовольча диктатура, її суть.

Ріст невдоволення політикою більшовиків у середовищі селянства, інтелігенції та робітників. Селянські виступи. Повстання Григор'єва, Махна та інших. Поглиблення диференціації українських соціалістичних партій. Націонал-комуністи та їхня відмінність від більшовиків.

Уроки 16—17. Україна в другій половині 1919 р.

Війна за контроль над Україною. Наступ білогвардійців в Україні. Контрнаступ об'єднаних українських армій. Розбіжності в українському таборі. Взяття військами УНР Києва і відступ із міста. Війна українських військ проти Денікіна, поляків і Радянської Росії. «Трикутник смерті». Поразка Армії УНР. Перший зимовий похід Армії УНР.

Денікінський режим. Невдоволення білогвардійською владою. Боротьба в денікінському підпіллі. «Центральний міжпартійний повстанський комітет». Махновці в денікінському тилу. Контрнаступ радянських військ і поразка денікінців.

Уроки 18—19. Україна на початку 1920 р.

Відновлення більшовицького режиму. Формальне визнання радянським керівництвом незалежності України. Всеукраєвком. Вибори до Рад.

Відновлення політики «воєнного комунізму». Зміни в аграрній політиці. Націоналізація промисловості. Мілітаризація народного господарства. Хлібна розверстка. Червоний терор.

Перемога групи «демократичного централізму» в КП(б)У. Перереєстрація КП(б)У. Українська комуністична партія (боротьбистів) та її ліквідація. Українська комуністична партія (УКП).

Махновці в 1920 р. Відновлення збройної боротьби радянської влади з махновцями.

Урок 20. Радянсько-польська війна та Україна.

Варшавська угода між УНР і Польщею. Ставлення до Варшавської угоди українських політиків. Наступ польсько-українських військ і взяття Києва. Польський окупаційний режим і ставлення до нього населення. Більшовицький контрнаступ і відступ польсько-українських військ. Поразка радянської армії під Варшавою. Ризький мир та його умови. Другий зимовий похід військ УНР. Закінчення боротьби регулярних українських військ за незалежність України.

Урок 21. Розгром Врангеля.

Початок наступу Врангеля. Позиція Врангеля щодо України. Більшовицький контрнаступ. Остання угода між махновцями і радянською владою. Поразка врангелівців. Червоний терор у Криму. Розгром махновського руху.

Урок 22. Культура і духовне життя в Україні 1917—20 рр.

Зміни умов розвитку культури. Негативні й позитивні фактори розвитку культури в 1917—20 рр. Культурно-освітня діяльність громадських організацій.

Зміни в загальноосвітній школі в умовах Центральної Ради. Перетворення в галузі освіти в умовах радянської влади наприкінці 1917 р.— на початку 1918 р. Розбудова української школи в період Директорії. Експерименти в галузі освіти в радянських умовах 1919—20 рр. Заходи щодо ліквідації неписьменності дорослих. Зміни у вищій школі. Робітфаки.

Стан науки. Відкриття Української академії наук (УАН) і національних університетів у період гетьманату.

Нові тенденції в розвитку літератури. О. Олесь, В. Сосюра, П. Тичина, В. Чумак, Г. Чупринка, М. Зеров та ін. Театральне, музичне і хорове мистецтво.

Л. Курбас, Н. Городовенко, К. Степенко, О. Кошиць. Українська академія мистецтв. М. Бойчук, Г. Нарбут, В. Кричевський, А. Маневич та інші. Радянський план монументальної пропаганди і початок його виконання. Руйнування старовини.

Урок 23. Наш край у 1917 — 20 рр.

Урок 24. Повторювально-узагальнювальний.

Тема 3. Українська СРР в умовах нової економічної політики (1920 — 28 рр.)

Урок 25. Україна наприкінці 1920-го — на початку 30-х рр.

Міжнародне становище. Господарська розруха. Спроба продовження політики «воєнного комунізму» за мирних умов. Політична криза початку 1921 р. Антибільшовицьке повстанство та його розгром. Робітничі страйки. Загальне невдоволення політикою «воєнного комунізму».

Затримка з впровадженням непу в українсько-му селі. Перші кроки непу в місті. Обмеженість непу.

Причини і масштаби голоду 1921 — 22 рр. в Україні. Діяльність радянських і зарубіжних організацій допомоги голодуючим. Голод і церква. Конфлікт радянської держави з церквою.

Урок 26. Вхід УСРР до складу СРСР.

«Договірна федерація». Державний статус України в 1921—22 рр. Договір між РСФФР і УСРР 1920 — 21 рр. і дальше звуження суверенітету УСРР. Юридичне оформлення Союзу РСР. Затвердження нового статусу УСРР.

Повноваження УСРР у складі СРСР. Визнання територіальної цілісності УСРР. Територіально-адміністративний устрій республіки. Фіктивність права виходу з Союзу РСР. Фактична втрата суверенітету України. Невдоволення в Україні утворенням СРСР.

Уроки 27 — 28. Культура і духовне життя в роки непу.

Політика більшовиків у царині культури. Партиїно-державний контроль над культурою. Репресії 1922 р. відносно вчених. «Українізація» (коренізація) та її мета. Г. Гринько, О. Шумський, М. Скрипник.

Розширення сфери вживання української мови. Корефізація та національні меншини. Опір «українізації».

Кампанія з ліквідації неписьменності дорослих та її підсумки.

Література і мистецтво. Українське національне відродження в літературі. М. Куліш, Є. Плужник, М. Рильський, І. Багряний, У. Самчук, Ю. Яновський та інші. Літературно-художні об'єднання. Література й життєві реалії України. Літературна дискусія 1925—28 рр. М. Хвильовий. Боротьба з комплексом «меншовартості» в літературно-культурному житті. Образотворче мистецтво. Кінематограф. О. Довженко. Підсумки розвитку літератури й мистецтва у 20-і рр.

Релігійне життя в Україні. Виникнення Української автокефальної православної церкви (УАПЦ).

Тема 4. Радянська модернізація України (1928 — 39 рр.)

Урок 29. Сталінська індустріалізація України.

Перехід до форсованої індустріалізації. Відмова від економічних методів регулювання господарського життя і перехід до командної економіки. Централізація управління промисловістю. Перехід у підпорядкування загальносоюзним наркоматам великої промисловості України. «Штурмівщина». Досягнення і провали перших п'ятирічок. Життєвий рівень народу. Посилення репресій проти робітників і службовців. Промисловість України напередодні 2-ї світової війни. Перетворення республіки на промислово-аграрний регіон СРСР.

Урок 30. Колективізація і розселення України.

Кооперування і колективізація. Перехід до форсованої колективізації. «Соціалістичне змагання» при створенні колгоспів. Репресії проти тих, хто не бажав вступати до колгоспів. Самознищення селянських господарств.

Еволюція ставлення Радянської держави до заможного селянства. «Ліквідація куркульства як класу» — форма репресій щодо всього селянства. Масштаби «розкуркулення». Доля репресованих селян.

Урок 31. Голодомор 1932—33 рр. в Україні.

Причини й передумови голодомору. Початок голоду. «Закон про п'ять колосків». Посилення «хлібозаготівель». «Хлібозаготівлі» — повна конфіскація продовольчих запасів селянства. Комісія Молотова в Україні. Масштаби смертності населення. Наслідки голодомору. Демографічні втрати України.

Заходи щодо зміцнення колгоспів. Завершення колективізації. Колгоспи — специфічна форма новітнього закріпачення селянства.

Уроки 32—33. Громадсько-політичне життя.

Модернізація України і зміни соціального складу населення. Глибокі соціальні деформації. Формування класу партійно-державної та господарської номенклатури.

Конституція УРСР 1937 р. Облудний характер конституційних прав і свобод. Монопольне становище ВКП(б) в суспільстві. Утвердження тоталітарного режиму в Україні. Командність центру.

Судові процеси «Шахтинська справа» і «Спілка визволення України».

Масові репресії — невід'ємний елемент сталінської тоталітарної системи. Жертви репресій.

Ідеологія на службі терору. Поєднання терору з соціальною демагогією. Соціально-психологічні наслідки терору 30-х рр.

Уроки 34—35. Стан культури в Україні в 30-і рр.

Труднощі й суперечності розвитку освіти. Згортання діяльності національних шкіл. Політизація шкільного життя. Комсомольські та піонерські організації в школах.

Формування кадрів спеціалістів. Недовіра до до-революційної інтелігенції. Розширення мережі вузів. Відновлення роботи університетів.

Діяльність Академії наук України. Видатні досягнення українських учених. О. Богомолець, О. Патон, М. Кравчук, Ю. Кондратюк, М. Стражеско, Л. Ландау та ін. Згубний вплив сталінщини на розвиток науки.

Культурно-освітня робота та її ідеологізація. Русифікація і звуження сфери використання української мови в культосвітній діяльності. Згортання ко-ренізації.

Художня література і мистецтво. «Розстріляне Відродження». Деформація літературного процесу.

Театральне мистецтво. Знищення кобзарства і лірництва.

Антицерковна політика. Ліквідація УАПЦ. Закриття і нищення храмів, культового майна і споруд.

Урок 36. Повторювально-узагальнювальний.

Тема 5. Західноукраїнські землі в 1920—39 рр.

Урок 37. Українські землі у складі Польщі.

Правовий статус Східної Галичини. Становище українських північно-західних земель (Волинь, Полісся, Підляшшя). Денаціоналізація українського населення. Іноземна колонізація. Еміграція та її масштаби.

Колоніальний характер промисловості. Спроби західних українців створити економічну противагу іноземному капіталові. Західноукраїнська кооперація. Аграрні відносини і несправедливий характер аграрних реформ. Погіршення економічного становища населення.

Створення УВО та її діяльність. Репресії властей. «Пацифікація».

Урок 38. Партії та політична боротьба в Західній Україні.

Політичні партії у Східній Галичині. Українське національно-демократичне об'єднання. Радикальна партія. Компартія Західної України (КПЗУ) та її розпуск. Утворення Організації українських націоналістів (ОУН). Є. Коновалець. Діяльність ОУН. Варшавський та Львівський процеси. С. Бандера. Інтегральний націоналізм. Д. Донцов. Український монархізм В. Липинського.

Урок 39. Українські землі у складі Румунії.

Анексія українських земель Румунією. Проведення антиукраїнської політики румунським урядом. Татарбунарське повстання. Політичні партії на окупованих Румунією землях України. Організація «Визволення». Українська національна партія. Діяльність радикальних націоналістичних груп.

Урок 40. Закарпаття у складі Чехословаччини.

Входження Закарпаття до складу Чехословаччини. Український національно-культурний рух. Особливості політичної боротьби в Закарпатті. Русофільство. Русинство. Українофільська течія. Надання автономії Карпатській Україні. Створення Карпат-

ської Січі. Проголошення незалежності Карпатської України. А. Волошин. Вторгнення угорських військ у Закарпаття. Героїчний опір карпатських українців.

Тема 6. Україна під час другої світової війни

Урок 41. Радянсько-німецькі договори 1939 р. і західноукраїнські землі.

Радянсько-німецький пакт про ненапад. Таємний протокол. Початок 2-ї світової війни. Вступ Червоної армії на територію Західної України; включення останньої до складу СРСР і возз'єднання з Українською РСР. Анексія Радянським Союзом Бессарабії та Північної Буковини. Включення до складу Української РСР Північної Буковини і приднуайських українських земель. Встановлення німецької окупаційної влади на Лемківщині, Підляшші та Холмщині.

Радянізація західних областей України. Перенесення в Західну Україну репресивного тоталітарного режиму. Масові репресії та депортація місцевого населення.

Уроки 42—43. Окупація України військами Німеччини та її союзників.

Напад фашистської Німеччини на СРСР. Україна в планах окупантів. Перші дні війни. Причини невдач Червоної армії. Прикордонні бої. Героїзм бійців та безпорадність командування. Танкова битва 23—29 червня і поразка радянських військ. Відступ Червоної армії.

Мобілізаційні заходи 1941 р. Режим воєнного часу. Репресії в прифронтовій зоні. Воєнно-мобілізаційні акції. Евакуація в східні райони СРСР.

Оборонні бої літа — осені 1941 р. Оборона Києва. Стратегічні прорахунки радянського командування. Поразка Південно-Західного фронту. Героїчна оборона Одеси і Севастополя. Невдалі спроби контрнаступу в Україні. Продовження наступу німецьких військ на півдні.

Урок 44. Окупаційний режим і розгортання антифашистського руху Опору в Україні.

Розчленування України. Нацистський «новий порядок». Морально-психологічна обробка населення. Злочинна політика окупаційних властей. Конц-

габори і масові розстріли. Трагедія Бабиного Яру.

Економічне пограбування України. Вивіз працездатного населення на каторжні роботи до Німеччини.

Розгортання антинацистської боротьби. Дві течії руху Опору в Україні. Радянське підпілля і партизанський рух 1941 — 42 рр. ОУН на початку війни.

«Акт проголошення відновлення Української держави» 30 червня 1941 р. Оунівське підпілля 1941—42 рр.

Уроки 45—46. Україна в 1943 р.

Перемога під Сталінградом. Курська битва і початок вигнання гітлерівців з України. Продовження наступу на Лівобережжі. Визволення Донбасу. Падіння «Східного валу». Визволення Києва. Відновлення радянської влади на визволених територіях України. Мобілізаційні заходи 1942 — 43 рр., їхні особливості та наслідки.

Антигітлерівська боротьба в тилу. Діяльність радянських партизанських загонів і підпілля. Створення Української повстанської армії (УПА). Політична еволюція ОУН — УПА. Збройна боротьба ОУН — УПА в 1943 р. Стосунки між ОУН — УПА і радянськими та польськими партизанами.

Героїчна праця українців на евакуйованих промислових підприємствах і в колгоспах. Внесок українських вчених у досягнення перемоги. Українці — в'язні «ГУЛАГу». Евакуйовані підприємства в тилловій економіці.

Уроки 47 — 48. Україна на завершальному етапі війни (1944 — 45 рр.)

Січнево-лютневий наступ 1944 р. Корсунь-Шевченківська битва. Весняний наступ Українських фронтів. Кримська наступальна операція. Примусове виселення з Криму в східні райони СРСР татар, греків, вірмен. Завершення вигнання нацистів з України. Участь жителів України в завершальних операціях 2-ї світової війни.

Заключний етап боротьби в тилу нацистів. Радянський партизанський рух у тилу гітлерівців. ОУН — УПА на завершальному етапі боротьби з гітлерівцями. Початок боротьби ОУН — УПА проти радянських структур. Репресії радянських властей у Західній Україні.

Втрати України в роки війни.

Урок 49. Культура України в роки війни.

Розруха народної освіти. Спроби онімечення української школи. Початок відбудови народної освіти в 1943—44 рр. Евакуація вузів та їх робота в радянському тилу і на допомогу фронтам.

Література й мистецтво. Внесок українських письменників, акторів, художників, кінематографістів у перемогу над гітлерівською Німеччиною.

Урок 50. Наш край у роки 2-ї світової війни.

Урок 51. Підсумково-узагальнювальний.

ОСНОВНІ ПОНЯТТЯ

Українська революція. Етапи українського державотворення. Загальнонаціональна криза. Боротьба за владу на Україні. Громадянська війна. «Комуністичне» будівництво на Україні. Нова економічна політика. Більшовицький тоталітарний режим. Політична еміграція. Мілітаризація економіки. Колективізація. Індустріалізація. Адміністративно-командна система. Українізація. Радянська модернізація України. Україна під час 2-ї світової війни. Окупаційний режим. Антинацистські рухи Опору в Україні. Деформуючий вплив сталінізму на розвиток української культури. Політичні репресії.

ОСНОВНІ ВМІННЯ

Аналізувати й узагальнювати історичний матеріал у певній системі; порівнювати, оцінювати, пояснювати історичні факти на основі політичних знань із різних джерел; оцінювати події та діяльність людей в історичному процесі з позиції загальнолюдських цінностей;

користуватися науковою термінологією;

суспільні явища розглядати в розвитку і конкретно-історичних умовах;

складати конспект, тези, готувати реферат, доповідь, складати список літератури по темі, брати участь у шкільній дискусії, конференції;

використовувати різні джерела знань: документи, науково-популярну літературу, періодичну пресу; зіставляти і критично аналізувати інформацію з різних джерел знань;

визначати роль людського фактора в історії, давати різнобічну характеристику історичним особам, розкривати внутрішні мотиви дій історичних осіб.

11-й КЛАС
(51 год)

Розділ VI. НОВІТНЯ ІСТОРІЯ УКРАЇНИ

Частина друга

Тема 7. Післявоєнна відбудова і розвиток
України в 1945 — середині 50-х рр.

Уроки 1 — 2. Україна в період повоєнної відбудови.

Адміністративно-територіальні зміни. Внутрішньополітичне та економічне становище України. Зовнішньополітичні акції України в руслі політики СРСР. УРСР — співзасновниця Організації Об'єднаних Націй, інших міжнародних організацій.

Перехід до мирного будівництва. Труднощі та особливості переходу до відбудови у сфері індустрії.

Особливості відбудови промисловості. Проблема трудових ресурсів і методи її вирішення. Відновлення довоєнної структури промисловості.

Голод 1946—47 рр., його причини, масштаби й наслідки. Складнощі відбудови сільського господарства. Репресії влади стосовно сільського населення.

Матеріальне становище населення. Житлова проблема і житлове будівництво. Стан забезпечення населення продовольчими і промисловими товарами. Грошова реформа та її наслідки. Ліквідація карткової системи.

Уроки 3 — 4. Радянізація західних областей України.

Відновлення радянської влади в західних областях України. Формування органів місцевої влади. Перетворення у промисловості, на транспорті, в інших галузях індустрії. Диктатна колективізація західноукраїнського села. Ліквідація Української греко-католицької церкви (УГКЦ) та об'єднання з РПЦ. Масові репресії та депортації населення. Операція «Вісла». Боротьба ОУН — УПА з радянською репресивною машиною. Р. Шухевич (Тарас Чупринка). Придушення збройного опору.

Урок 5. Україна в першій половині 50-х рр.

Внутрішньополітичне становище України на початку 50-х рр. Політична боротьба в Україні після смерті Й. Сталіна. Початок десталінізації в Україні. Реабілітації першої половини 50-х рр. та їхні особливості. Передача Кримської області до складу Ук-

райни: спричинення, наслідки. Утворення Черкаської області. Приєднання Ізмаїльської області до Одеської. Стан промисловості. Лінія центру на укрупнення колгоспів.

Уроки 6 — 7. Культурне життя в Україні у другій половині 40-х — на початку 50-х рр. Історичні умови відродження культури, зміни в духовності народу.

Відбудова системи народної освіти. Поширення вечірньої та заочної форми навчання. Впровадження обов'язкового семирічного навчання дітей. Наука. О. Палладін, С. Лебедев, Є. Патон та ін. Розгром генетики та лисенківщина в Україні.

Розвиток літератури і мистецтва. Творчість О. Гончара, В. Сосюри, М. Стельмаха, Ю. Яновського, М. Рильського, Н. Рибака, О. Вишні та ін. Передумови наступу тоталітарної держави на культуру. Утиски щодо письменників, діячів образотворчого мистецтва, істориків. Боротьба з «космополітизмом».

Тема 8. Україна в умовах десталінізації 1956 — 64 рр.

Уроки 8 — 9. Суспільно-політичне життя й політична боротьба в Україні.

XX з'їзд КПРС і Україна. Непослідовність та обмеженість партійної критики сталінізму. Початок політичних реабілітацій. Категорії реабілітованих. Дозованість реабілітацій. Наростання опору десталінізації. Посилення авторитарних тенденцій у керівних ланках.

Утопічні плани центрального партійного керівництва і держави щодо піднесення ролі республік. Обмеженість демократизації державного життя і збереження всевладдя партії.

Наростання невдоволення діяльністю М. Хрущова. Робітничі виступи. Участь вищого партійного керівництва України в усуненні від влади М. Хрущова, співвідношення сил у верхах. Прихід до влади Л. Брежнєва і поглиблення засилля партії.

Уроки 10 — 11. Стан економіки України наприкінці 50-х — у першій половині 60-х рр.

Поступування науково-технічної революції та необхідність оновлення промисловості України. Раднаргоспи та їхній вплив на економічний розвиток України. Посилення тенденції гігантоманії в індустрії.

рії. Розвиток машинобудування. Зміни в металургійній галузі й паливно-енергетичному комплексі. Стан легкої та харчової промисловості.

Нереалістичність аграрної політики кінця 50-х — першої половини 60-х рр. Реорганізація МТС та її наслідки. Обмеження індивідуальної діяльності селянства. Невдалі нововведення в розміщенні аграрних культур.

Провали в сільському господарстві і наростання продовольчих труднощів. Рівень життя населення.

Уроки 12 — 13. Культура і духовне життя в Україні.

Ідеологізація культурного життя. Курс на «зближення і злиття націй» і посилення русифікації. «Єдиний радянський народ». «Залишковий» принцип забезпечення культурно-освітньої сфери.

Науково-технічна революція і наука в Україні. Розвиток кібернетики. Реалізація технології виробництва штучних алмазів. Інші досягнення вчених. В. Глушков, М. Боголюбов та ін. Стан суспільних наук.

Початок десталінізації та пожвавлення літературно-мистецького життя. «Відлига» в українській літературі. «Шістдесятники». В. Симоненко, Л. Костенко, Є. Сверстюк, І. Світличний, І. Драч, М. Вінграновський, Є. Гуцало та ін. Музичне мистецтво. Творчість Б. Лятошинського, Г. Майбороди, Ю. Мейтуса, А. Кос-Анатольського. Розвиток інших сфер мистецтва.

Урок 14. Зародження дисидентського руху в Україні.

Причини появи та особливості дисидентського руху в Україні. Українська робітничо-селянська спілка Л. Лук'яненка. Інші дисидентські групи. «Інтернаціоналізм чи русифікація?» І. Дзюби. Репресії проти дисидентів. Значення діяльності дисидентів.

Урок 15. Повторювально-узагальнювальний.

Тема 9. Україна і загострення кризи радянської системи (1965 — 85 рр.)

Урок 16. Політико-ідеологічна криза системи.

Конституція УРСР 1978 р. Декларативний характер демократичних прав і свобод. Зміцнення тоталітарного характеру радянського суспільства. Неосталінізм.

П. Шелест і зміщення його з посади першого секретаря ЦК КП України. В. Щербиський. Вір-

нопідданство керівництва України центрові. Розклад і деградація партійно-державної верхівки.

Урок 17. Наростання економічної кризи.

Особливості індустріального розвитку України. Індустріальна гігантоманія. Посилення бюрократичного централізму. Україна — поле безконтрольних дій союзних відомств. Електроенергетика України. Атомні електростанції. Перетворення України в зону екологічного лиха. Нарощення військово-промислового комплексу (ВПК).

Неефективність колгоспно-радгоспної системи. Міграції сільського населення в міста. Дефіцит робочої сили в селі. «Неперспективні» села і кампанія їх ліквідації.

Урок 18. Життєвий рівень населення.

Стан оплати праці та падіння купівельної спроможності карбованця. Дефіцити і черги — найхарактерніша риса побуту радянських людей у 70—80-і рр. Житлове будівництво. Стан медичного обслуговування. Зростання рівня смертності населення України — узагальнюючий показник негараздів у соціальній сфері.

Номенклатура та її суть: всевладдя та безконтрольність. Привілеї номенклатурної верхівки.

Уроки 19—20. Наростання кризових явищ у культурі.

Освіта. Поглиблення ідеологізації та русифікації навчального процесу. Орієнтація на кількісні показники.

Стан науки, вплив її на виробництво.

Умови розвитку літератури і мистецтва. Панування офіціозу і соціалістичного реалізму. Антигуманітарні тенденції в українській літературі. «Собор» О. Гончара. Творчість Л. Костенко, В. Симоненка, І. Драча, В. Стуса, Р. Іваничука, І. Світличного, Є. Гуцала, Ю. Дрозда, Р. Федоріва та ін. Утиски, переслідування й репресії щодо українських письменників.

Суперечливі тенденції в мистецькому житті. Театр. Русифікація театрального мистецтва. Пісенна творчість В. Івасюка. Пісні О. Білаша. Українське «поетичне кіно». І. Миколайчук, Ю. Ілленко, Л. Осика, С. Параджанов. Критика «поетичного кіно» владними структурами. Скульптура. І. Гончар. Живопис. Тенденції в розвитку скульптури.

Уроки 21 — 22. Опозиційний рух.

Причини опозиційного руху. Вереснева демонстрація в кийівському кінотеатрі «Україна» 1965 р. Протести інтелігенції проти арештів правозахисників. Колективні листи і звернення окремих громадян до властей. Форми діяльності дисидентів. Л. Лук'яненко, В. Чорновіл, В. Стус, І. Світличний, В. Мороз, М. і Б. Горині, генерал П. Григоренко, Є. Сверстюк, Л. Плющ та ін. Репресії проти правозахисників. Каральна медицина.

Утворення Української Гельсінської спілки (УГС). М. Руденко, Л. Лук'яненко, С. Караванський, О. Мешко та ін. Мета і форми діяльності УГС. Арешти членів УГС.

Причини існування релігійного дисидентства. Боротьба за легалізацію Української греко-католицької церкви (УГКЦ). Й. Тереля. Брець за права православних віруючих В. Романюк. Дисиденти — члени протестантських сект. Г. Вінс.

Посилення переслідувань опозиції наприкінці 70-х — на початку 80-х рр. Моральний терор проти дисидентів. Історичне значення опозиційного руху.

Тема 10. Розпад Радянського Союзу і відродження незалежності України

Уроки 23 — 24. Пошуки виходу з історичного глухого кута.

Зміни вищого партійно-державного керівництва після смерті Л. Брежнєва. М. Горбачов і пошуки шляхів виходу з кризи. Спроби оздоровлення суспільно-політичного життя. Початок звільнення політ'язнів. Переосмислення історичного минулого, переоцінювання суті створеного в СРСР суспільного ладу. Провал спроб реформування СРСР. Незворотність процесу.

Панування в керівництві України консервативних настроїв. Різде падіння авторитету Компартії України, втрата її керівництвом політичної ініціативи та підтримки в масах.

Уроки 25 — 26. Погіршення економічної ситуації в Україні в другій половині 80-х рр.

Хаотизм і непродуманість економічної політики. Кампанія боротьби з «нетрудовими прибутками». Розвиток кооперації. Погіршення економічних показ-

ників. Деформації в інвестиційній політиці. Чорнобильська катастрофа.

Становище в сільському господарстві. Визнання альтернативних форм господарювання на селі. Виникнення різних форм підряду. Продовольчі труднощі 1989—90 рр. Неспроможність колгоспно-радгоспної системи.

Ріст інфляції, зростання дефіциту державного бюджету. Поширення натуральних (бартерних) обмінів. Зрив планових поставок і розрив економічних зв'язків. Початок скорочення обсягів суспільного виробництва. Зменшення національного доходу України. Замість «прискорення» — відкат назад. Формування економічних передумов розпаду СРСР.

Уроки 27 — 28. Зростання політичної активності суспільства.

«Гласність» і повернення народів правди про минуле України. Політизація суспільної свідомості. Мітинги й демонстрації у Львові, Києві, інших містах. Вимоги демонстрантів. Провал спроб силовими методами зупинити наростання народної активності. Нові громадські об'єднання. Український культурологічний клуб (УКК). Відновлення Української Гельсінської спілки. Політклуби. Створення Товариства української мови ім. Т. Г. Шевченка. Історико-просвітне товариство «Меморіал». Початок формування Народного руху. Закон Української РСР про мови.

Шахтарський страйк 1989 р.: його причини й наслідки.

Урок 29. Початок формування багатопартійності в Україні.

Установчий з'їзд Народного руху України. Виникнення нових політичних партій. Праві партії: Українська національна партія (УНП), Українська народно-демократична партія (УНДП), об'єднання Державна самостійність України (ДСУ) та ін. Національно-центристські партії: Українська республіканська партія (УРП), Демократична партія України (ДемПУ), Українська селянсько-демократична партія (УСДП). Українська соціал-демократія: Соціал-демократична партія України (СДПУ), Об'єднана соціал-демократична партія України (ОСДПУ). Економічні об'єднання. Партія «зелених» України

(ПЗУ). Розклад Компартії України. Виникнення «демократичної платформи» в КП України.

Уроки 30 — 31. Проголошення незалежності України.

Вибори до Верховної Ради УРСР 1990 р. Дозованість представництва громадських формувань. Співвідношення політичних сил у Верховній Раді. Народна Рада. Прийняття Верховною Радою УРСР Декларації про державний суверенітет України.

Політична конфронтація восени 1990 р. Голодування студентів у Києві. Вимоги студентів. Наслідки політичної конфронтації.

Спроба державного перевороту в СРСР і Україна. Ставлення до заколоту різних політичних сил України, керівництва Компартії України.

Провал перевороту — повний крах унітарних союзних структур, злам тоталітарної системи. Скликання позачергової сесії Верховної Ради. Акт проголошення незалежності України. Припинення діяльності Компартії України. Затвердження державних символів незалежної України — прапора, герба, гімну. Наростання суперечностей між Україною і центром.

Референдум 1 грудня 1991 р. і вибори Президента України. Л. Кравчук — президент України. Зустріч у Біловезькій Пущі та припинення існування Радянського Союзу. Утворення Співдружності незалежних держав (СНД). Історичне значення проголошення незалежності України.

Тема 11. Україна в умовах незалежності

Уроки 32 — 33. Розгортання державотворчих процесів.

Становлення владних структур. Формування трьох основних гілок влади — ключове завдання державотворення. Особливості трансформації Верховної Ради УРСР у вищий законодавчий орган незалежної України. Виконавча влада. Питання про посаду представників Президента на місцях. Судова влада. Створення Міністерства оборони. К. Морозов — перший міністр оборони незалежної України. Зміст воєнної доктрини України. Суть проблеми Чорноморського флоту.

Незалежність і перегрупування партійно-політичних сил. Формування «партії влади». Трансформація Руху і його розкол. Нові політичні партії. Соціалі-

лістична партія України. Відновлення діяльності Компартії України. Селянська (Аграрна) партія України. Конгрес українських націоналістів (КУН). Інші політичні партії, організації, об'єднання.

Урок 34. На шляху творення національної економіки.

Економічні проблеми незалежної України. Об'єктивні й суб'єктивні труднощі формування національної економіки. Стратегічні прорахунки в проведенні реформ. Втрата керованості державними підприємствами і гальмування роздержавлення. Створення легальних умов для криміналізації економічного життя. Початок номенклатурної «прихватування». Подальше загострення проблеми енергоносіїв. Спад виробництва.

Погіршення стану справ в аграрному секторі економіки. Збереження деформацій у ціноутворенні. Загострення проблеми постачання села. Гальмування впровадження нових форм господарювання. Проблема приватної власності на землю. Спад сільськогосподарського виробництва. Борги держави селу.

Створення власної фінансової системи. Демонізація фінансової діяльності. Необґрунтовані емісії. Ланцюгові інфляції. Перекося в податковій політиці. Проблема введення української гривні.

Урок 35. Становище в соціальній сфері.

Зміни в чисельності та соціальному складі населення. Падіння життєвого рівня населення. Зменшення частки заробітної платні в національному доході.

Міжнаціональні відносини. Україна — багатонаціональне суспільство. Підтримка національними меншинами незалежності України. Закон про національні меншини в Україні. Досягнення міжнародної злагоди — важливе досягнення незалежності України. Створення національно-культурних товариств та об'єднань, навчальних закладів.

Урок 36. Зовнішня політика незалежної України.

Вихід України на міжнародну арену. Визнання України міжнародним співтовариством. Налагодження дипломатичних зв'язків із зарубіжними країнами. Основні напрямки зовнішньої політики незалежної України. Участь України в загальноєвропейському процесі. Діяльність України в ООН. Українсько-ро-

сійські відносини. Проблема Чорноморського флоту. Міжнародні торговельні та економічні зв'язки.

Культурне співробітництво. Обмін творчими колективами, митцями, демонстрування за рубежом українських художніх цінностей. Проблема повернення втрачених творів мистецтва і художніх цінностей в Україну. Участь українських спортсменів у міжнародних змаганнях, Олімпійських іграх.

Урок 37. Новий склад Верховної Ради.

Вибори до Верховної Ради та їхні наслідки. Співвідношення політичних сил у новій Верховній Раді. Фракції та депутатські групи. О. Мороз — Голова Верховної Ради.

Вибори Президента України. Л. Кучма — другий президент України в умовах незалежності. Необхідність зміцнення виконавчої влади. Розроблення і підписання конституційної угоди між Президентом і Верховною Радою. Кабінет міністрів як ланка виконавчої влади. Прем'єр-міністр Є. Марчук, звільнення його з посади. П'ятий прем'єр-міністр П. Лазаренко. Конституційний процес. Прийняття Конституції України

Пріоритети зовнішньої політики. Вклад України в ядерне роззброєння. Приєднання України до Договору про нерозповсюдження ядерної зброї. Меморандум про гарантії безпеки України. Збереження позаблокового статусу України. Вступ України до Ради Європи. Зростання авторитету України у світовому співтоваристві. Розширення зовнішньоекономічних зв'язків. Інвестиції розвинутих країн і міжнародних фінансових організацій в українську економіку. Спільні підприємства та організації.

Уроки 38—39. Нові тенденції в культурному та духовному житті.

Утвердження принципів плюралізму в ідеологічно-культурній сфері. Процес національного відродження. Труднощі розвитку культури. Тенденції комерціалізації. Зростання соціальної та політичної активності інтелігенції.

Освіта. Необхідність демократизації освіти. Закон України про освіту. Програма «Освіта» («Україна XXI століття»). Розширення сфери вживання української мови. Нові навчальні заклади. Зміни в характері діяльності вищої школи.

Художня творчість. Утвердження плюралізму в літературно-мистецькому процесі. Повернені імена.

Релігійне життя в незалежній Україні. Реалізація в Україні принципу свободи совісті. Українська православна церква Київського патріархату (УПЦ—КП). Українська автокефальна православна церква (УАПЦ). Українська православна церква Московського патріархату (УПЦ—МП). Українська греко-католицька церква. Інші релігійні конфесії.

Уроки 40 — 51. Передекламаційне повторення.

ОСНОВНІ ПОНЯТТЯ

Завершення формування території України. Десталінізація України. Опозиційні рухи. Дисидентський рух. Політико-ідеологічна криза системи. Партійно-державна верхівка. Політична активність суспільства. Багатопартійна система. Проголошення незалежності України. Особливості державотворчих процесів. Національна економіка. Міжнародні відносини. Україна на міжнародній арені. Президентство. Конституційна угода. Конституція України. Нові тенденції в духовному і культурному житті. Релігійне життя.

ОСНОВНІ ВМІННЯ

Аналізувати історичний матеріал, спираючись на отримані знання, використовуючи методичні основи, оцінювати найважливіші події та явища української історії в контексті історії світу;

зіставляти історичні події, процеси з періодами (епохами), орієнтуватись у науковій періодизації історії;

працювати з найрізноманітнішими джерелами знань, вміти самостійно здобувати історичну інформацію за темою, здійснювати науковий пошук у галузі історії, володіючи найелементарнішими навичками роботи історика-дослідника;

вміти аргументовано, переконливо, на основі історичних фактів обстоювати власні погляди на ту чи іншу проблему, сприймати супротивну позицію як альтернативну;

брати участь у дискусіях, «круглих столах», конференціях, наукових товариствах;

виступати з бесідами, стислими лекціями перед учнями, різними категоріями населення.

7-й КЛАС
(34 год)

Розділ I. ДАВНЯ ІСТОРІЯ УКРАЇНИ

Уроки 1 — 5. Вступ. Хронологічні рамки давньої історії України.

Населення території України в період зародження родового ладу. Ранні рільницько-скотарські племена. Поселення й житла найдавніших ратаїв, домашні промисли. Рільницько-скотарські племена трипільської культури. Господарство і побут трипільців. Сімейні та родові відносини. Релігійні уявлення та мистецтво.

Державні об'єднання племен киммерійців і таврів. Держави скіфів і сарматів. Грецькі міста-колонії на Чорноморському узбережжі України. Політичний устрій та духовне життя. Готська держава.

Східні слов'яни на території України. Походження слов'ян. Держава антів. Суспільне й духовне життя. Наш край у далекому минулому.

Розділ II. УКРАЇНА В ПЕРІОД СЕРЕДНЬОВІЧЧЯ

Урок 6. Слов'янські племена в VI—IX ст. Велике переселення народів. Германські племена. Гуни. Авари, їхні стосунки з Візантією та слов'янами. Хазари й печеніги. Населення Криму.

Тема 1. Виникнення Київської держави

Урок 7. Українські землі напередодні утворення Київської держави.

Розселення слов'янських племен — предків українців. Виникнення перших державних утворень у Середньому Подніпров'ї. Союзи племен полян, сіверян, дулібів, древлян, білих хорватів та ін. Основи господарського життя: рільництво, скотарство, розвиток ремесел і торгівлі. Заснування і розвиток Києва та ін. міст. Князь Кий. Відносини з сусідніми народами (норманами, хазарами, Візантією).

Урок 8. Становлення держави з центром у Києві. Зміни в соціально-економічному та політичному устрої. Зародження земельної аристократії. Утворен-

ня єдиної держави з центром у Києві. Князі Дір і Аскольд. Початок поширення християнства на Русі. Перший похід на Візантію.

Урок 9. Київська держава за перших князів.

Правління Олега, його зовнішньополітична діяльність (війни з Візантією, скандинавами, уграми, хазарами, північними племенами) та заходи щодо зміцнення внутрішньополітичного становища в державі. Князь Ігор, його походи проти Візантії, на Закавказзя. Перші сутички з печенігами. Повстання древлян 945 р. Смерть Ігоря.

Урок 10. Зміцнення Київської держави в середині X ст.

Княгиня Ольга та її реформи. Зовнішньополітична діяльність: подорож до Константинополя, налагодження відносин із Німеччиною. Поширення християнства на Русі. Князь Святослав. Війни з хазарами, булгарами, ясами (аланами) і касогами. Підкорення в'ятичів. Війни на Дунаї. Загибель князя Святослава. Оцінка його діяльності.

Тема 2. Розквіт Київської держави

Урок 11. Володимир Великий.

Міжусобна боротьба на Русі після смерті Святослава. Початок правління Володимира Великого. Завершення формування території Київської держави. Адміністративні реформи князя (вдосконалення державного управління, утвердження державної символіки). Війни з кочівниками. Відносини з іноземними державами та зміцнення міжнародного авторитету Русі.

Урок 12. Запровадження християнства на Русі.

Передумови та причини прийняття християнства в Київській державі. Перша релігійна реформа Володимира Святославича на основі язичества (поганства). Хрещення Русі 988 р. Історичне значення запровадження християнства в Київській державі.

Урок 13. Київська держава за правління Ярослава Мудрого.

Міжусобна боротьба після смерті Володимира Великого. Ярослав Мудрий та його внутрішня політика. Церковне життя. Митрополит Іларіон. Міжнародне

становище Київської держави. Культурно-просвітницька діяльність Ярослава Мудрого. «Руська Правда» — перший звід давньоруського права.

Урок 14. Господарське життя Київської держави.

Формування феодальних відносин. Розвиток сільського господарства, ремесел і торгівлі. Соціальна структура. Аграрні відносини (вотчина, повинності селян, селянська громада та її функції).

Тема 3. Політична роздробленість Київської держави

Урок 15. Київська держава за Ярославичів.

Причини роздробленості. Київське повстання 1068 — 69 рр. Боротьба за київський престол між синами Ярослава Мудрого. «Правда» Ярославичів. Любецький з'їзд князів 1097 р.

Урок 16. Володимир Мономах.

Київське повстання 1113 р. і прихід до влади Володимира Мономаха. Боротьба за об'єднання всіх київських земель. Міжнародне становище Київської Русі. Статут Володимира Мономаха та його значення. Мстислав Володимирович.

Урок 17. Розпад Київської держави і виникнення самостійних князівств на українських землях.

Причини державного відокремлення земельно-князівств. Розвиток і зміцнення місцевого державного апарату і збройних сил. Феодальна «драбина». Економічний і політичний розвиток Київського, Чернігово-Сіверського, Переяславського, Галицького та Волинського князівств. Зруйнування Києва владимиро-суздальським князем Андрієм Боголюбським.

Тема 4. Монголо-татарська навала на українські землі

Урок 18. Боротьба українського народу проти монголо-татарських завойовників.

Перші походи монголо-татар. Битва на р. Калці 1223 р. Навала орд хана Батия і знищення Києва. Розорення Галицько-Волинського князівства та інших земель. Світове значення боротьби українського народу з монголо-татарськими ордами.

Тема 5. Культура Київської держави

Уроки 19—20. Розвиток культури.

Основні віхи формування українського етносу: територія, мова, психологія, духовне життя, побут. Перші вживання назви «Україна». Походження і розвиток національної символіки. Усна народна творчість. Освіта і знання. Літописання («Повість минулих літ», Київський літопис). Література («Слово про закон і благодать», «Слово о полку Ігоревім», «Повчання дітям» Володимира Мономаха). Архітектура й живопис. Музика.

Урок 21. Історичне значення Київської держави.

Тема 6. Галицько-Волинська держава — безпосередня спадкоємиця політичної та культурної традиції Київської держави

Урок 22. Галицькі землі за перших Ростиславичів.

Входження галицьких земель до складу Київської держави за Володимира Великого. Ростислав Володимирович, внук Ярослава Мудрого — родоначальник галицької княжої династії. Перші галицькі князі. Міжусобна боротьба з київськими та волинськими князями. Відносини з іноземними державами.

Урок 23. Утворення Галицько-Волинської держави.

Волинське князівство у другій половині XII ст. Об'єднання Романом Мстиславичем Галицького й Волинського князівств в одну державу. Поширення влади на Київ та інші українські землі. Боротьба з боярами.

Взаємовідносини з Польщею. Битва під Завихвостом. Загибель Романа Мстиславича.

Урок 24. Данило Романович Галицький.

Боротьба за Галицьку землю після смерті Романа Мстиславича. Внутрішні усобиці та втручання південних держав. Князювання Мстислава Удатного. Участь галицьких полків у битві на Калці. Початок князювання Данила Романовича в Галичі. Монголо-татарська навала і відбудова князівства. Війни з Угорщиною і Польщею. Дорогочинська битва 1238 р. Ярославська битва 1245 р. Міжнародна політика Галицько-Волинського князівства. Відносини з Золотою

Ордою. Коронація та останні роки правління Данила Галицького.

Урок 25. Галицько-Волинська держава за наступників Данила Романовича.

Князь Лев Данилович, його зовнішня та внутрішня політика. Король Юрій I Львович. Утворення Галицької митрополії. Останні галицько-волинські князі (Андрій I, Лев II, Юрій II Болеслав). Занепад Галицько-Волинської держави.

Урок 26. Культура Галицько-Волинської держави.

Усна народна творчість. Освіта і писемність. Літописання. Галицько-Волинський літопис. Архітектура й містобудування. Живопис. Художні ремесла. Побут.

Тема 7. Українські землі під владою іноземних держав

Урок 27. Загарбання галицьких земель Польщею.

Перша спроба Казимира III захопити Галичину. Боярське правління в Галичині на чолі з Дмитром Дедьком. Встановлення польської влади в Галичині. Суперечки між Польщею, Угорщиною за галицькі землі та остаточне встановлення польського панування. Ліквідація автономії Галичини у складі Польщі. Зміна адміністративно-територіального устрою та системи органів державного управління. Становище українського населення.

Урок 28. Українські землі у складі Великого князівства Литовського, Руського і Жемайтійського.

Встановлення влади литовських князів над Волинню, Чернігово-Сіверською землею, Поділлям, Київщиною та Переяславщиною. Литовсько-Руське князівство як литовсько-українсько-білоруська держава. Політика князів Гедиміна та Ольгерда.

Урок 29. Польська експансія на українські землі наприкінці XIV—XV ст.

Кревська унія 1385 р. Загарбання польською шляхтою Галичини (1387 р.). Великий князь литовський Вітольд і його політика. Зміни в соціально-економічному та політичному становищі. Участь українського народу в боротьбі з Тевтонським орденом. Грюнвальдська битва 1410 р. Київське, Володимирське, Новгород-Сіверське та Подільське автономні

українські князівства. Свидригайло. Остаточна ліквідація Волинського та Київського князівств. Спроби збереження української державності. Повстання під керівництвом М. Глинського 1508 р.

Уроки 30—31. Українські землі в складі Угорщини, Османської імперії та Московської держави.

Слов'янський колонізаційний процес у Закарпатті. Заселення Закарпаття білими хорватами. Вхідження закарпатських земель до Київської держави. Загарбання Закарпаття угорським королем Стефаном I. Українські володіння в Підкарпатті (Мукачівщина). Лев Данилович. Князь Федір Коріятович. Тиверська земля. Тербовлянське князівство та Буковинські землі. Шипинська земля. Включення Буковини й Покуття до складу Молдавського князівства. Перехід Молдавії у васальну залежність від Туреччини. Крим і українське Причорномор'я. Слов'янські поселення в Криму. Тмутараканське князівство і Таврія. Завоювання монголо-татар. Розпад Золотої Орди та утворення Кримського ханства. Встановлення турецького протекторату. Загарбання татарами і турками Південної України та їхні напади на інші українські землі. Чернігово-Сіверська земля в складі Київської Русі. Удільні князівства на території Чернігово-Сіверщини XII—XIII ст. Претензії Московського князівства на Слобожанщину. Вхідження Чернігово-Сіверщини до складу Великого князівства Литовського. Московсько-литовські війни кінця XV — початку XVI ст. Загарбання Московською державою чернігово-сіверських земель.

Урок 32. Господарське життя і соціально-політичні процеси в Україні в XIV—XV ст.

Основні риси економічного життя. Сільськогосподарське виробництво. Сільська громада (копа). Початок процесу закріпачення. Розвиток міст. Магдебурзьке право. Ремесла й торгівля. Соціальна та етнічна структури населення українських земель. Національні й соціальні рухи на українських землях. Повстання під проводом Мухи та Борулі. Етнічні процеси в Україні.

Урок 33. Культурне й церковне життя у другій половині XIV ст.—XV ст.

Умови та реальна характеристика розвитку культури. Розвиток української мови. Усна народна твор-

чість. Освіта й писемність. Літописання. Архітектура
й містобудування. Живопис. Художні ремесла. Побут.
Становище православної церкви на землях Великого
князівства Литовського та Польського королівства.
Відокремлення Московської митрополії від Київської
та його наслідки. Церкви латинського обряду та
посилення їх впливу.

Урок 34. Підсумковий.

ПОСЛІДОВНА ДІЯЛЬНІСТЬ

Новий етап розвитку української державності з початком її інтеграції в європейський простір. Україна в складі Речі Посполитої. Українська культура в складі Речі Посполитої. Українська культура в складі Російської імперії. Українська культура в складі Австро-Угорщини. Українська культура в складі Польської Народної Республіки. Українська культура в складі СРСР. Українська культура в складі незалежної України.

Шляхи розвитку української державності в складі Речі Посполитої, Російської імперії, Австро-Угорщини, Польської Народної Республіки, СРСР, незалежної України. Українська культура в складі Речі Посполитої, Російської імперії, Австро-Угорщини, Польської Народної Республіки, СРСР, незалежної України.

ВСЕСВІТНЯ ІСТОРІЯ

6—11-й КЛАСИ

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Новий варіант програми з всесвітньої історії складено на основі базового рівня змісту середньої освіти з історії з урахуванням наявної структури історичної освіти в Україні.

Історична освіта покликана внести значний вклад у формування особи молодої людини, яка залучена до загальнолюдських цінностей, досягнень світової культури, яка сприймає ідеали гуманізму і прагне до самовдосконалення.

Така роль шкільної історії випливає з універсальності історії як науки, об'єктом вивчення якої є різноманітність подій, явищ і фактів, які мали місце на всьому життєвому шляху людства. Історичний досвід людства має велику пізнавальну цінність, позаяк є основою культурного й морального вдосконалення молодого покоління. Водночас багатство й різноманітність історії, її людський зміст дозволяють здійснити завдання виховання історією. У постійному співвідношенні змісту шкільного вивчення історії та реалій, які оточують нас, відбувається формування історичної свідомості учня.

Шкільна історична освіта виконує такі завдання:

дати учням основи знань про історичний шлях людства з давніх часів до наших днів в єдності загального особливого та одиничного, конкретних фактів і цілісної картини світового розвитку;

виробити у школярів підхід до суспільних явищ минулого й сучасності з позицій історизму, діалектичного розуміння багатогранності й суперечливості історії;

розвивати вміння всебічно, критично аналізувати інформацію різноманітних історичних і сучасних джерел, самостійно, творчо усвідомлювати проблеми суспільного розвитку в минулому й сучасному;

сприяти формуванню переконань і ціннісних орієнтацій учнів у системі «людина — суспільство — природа»;

розвивати інтерес і повагу до світової та вітчизняної історії й культури.

Методологічними підвалинами для вибору і структурування змісту курсів є цивілізаційний, культурологічний, стадіально-регіональний підходи. Їх поєднання у шкільних курсах історії дозволяє розкрити як поступальний розвиток суспільства «по вертикалі», наступність і внутрішню обумовленість історичних етапів, так і різноманітність розвитку країн і цивілізацій в ту чи іншу епоху, «на горизонтальному зрізі» історії.

Програма орієнтує на розгляд діяльності видатних історичних осіб, різних сфер розвитку суспільства (політика, економіка, культура, релігія і т. ін.), проблем суспільного прогресу, ролі об'єктивних і суб'єктивних факторів в історії, діалектики еволюційного і революційного розвитку. Опорними при цьому є категорії суперечливості, багатоваріантності, альтернативності історичного розвитку.

Педагогічним обґрунтуванням пропонованих шкільних курсів є дидактичні теорії та положення про зміст освіти, пізнавальну діяльність учнів, диференціацію освіти.

Так, у зміст історичної освіти включаються, поряд із знанням фактів, теорій, ідей, оцінкові знання і досвід творчої діяльності. Виходячи з цього, у програмах передбачається тісніша взаємодія узагальнених і конкретно-історичних знань, велика увага приділяється історичному матеріалові, що покликаний сформувати в учнів емоційно-ціннісне ставлення до подій і людей, моральної поведінки.

Включення до програми окремих історичних проблем, зіставлення різних поглядів на поворотні події історії покликані сприяти активізації самостійності, творчої діяльності учнів. Цьому має допомогти і введення до змісту в курсах ширшого спектру джерел знань. Історичний (джерелознавчий) розгляд різних матеріалів і тих версій, що в них містяться, — обов'язковий компонент вивчення предмета.

На середньому ступені (6—9-й класи), де вивчається історія з давніх-давен до новітнього часу, пріоритетом стає формування основ систематичних знань про суспільство. Історія стародавнього світу і середніх віків розглядається цілісно в різноманітності нарисів — портретів цивілізацій.

Розгляд основних рис окремих цивілізацій базується на такому розумінні соціальної історії, котре передбачає відмову від детермінізму, який визначальну роль відводить якомусь одному аспектові життя суспільства (наприклад, економічному чи політичному) і визнає наявність тісного взаємозв'язку між усіма сферами суспільного буття. В рамках даного підходу особливе значення приділяється питанням історії культури в широкому її розумінні, духовного життя, взаємовідносин людей в епохи, що вивчаються. Це дозволяє фор-

мувати, поряд із конкретними і загальними історичними значеннями, моральні та естетичні уявлення учнів. В ширшому плані дані курси закладають підвалини гуманітарної, гуманістичної культури школярів.

Подані базові програми для старших класів зорієнтовані переважно на соціально-політичну історію в широкому та багаторівневому її розкритті — від характеристик соціальних груп і рухів до портретів історичних діячів і звертання до типової людини в історії. В програмах для 10—11-го класів об'єктом розгляду стають різні, часом різнонапрямлені ідейні, політичні, національні, релігійні рухи та їх представники.

У програмах для 10—11-го класів прийнято нову структуру деяких розділів і тем. Відмовляючись від односторонніх заідеологізованих оцінок-кліше, укладачі програм звертають вчителя і учнів до необхідності порівняння, критичного аналізу різних позицій — від учасників та сучасників подій до істориків.

Загальними для всього комплексу базових програм є наступні підходи і рішення:

побільшення тематичних блоків, ощадливіший, ніж раніше, відбір навчального матеріалу;

включення до змісту навчального матеріалу додаткових елементів, що сприяють внутрішній диференціації, індивідуальному підходові в навчанні, поглибленню інтересу до історії, розвиткові творчого потенціалу учнів;

серія вступних і підсумкових узагальнювальних характеристик, які сприяють генералізації знань, глибокому осмисленню подій історії, що вивчаються, в контексті все-світньо-історичного процесу.

Робота за програмами передбачає творчий підхід учителя. Більш чітке, ніж перше, вирізнення в них основ системи історичних знань при одночасному виявленні можливостей залучення варіативного матеріалу робить програми гнучким інструментом у руках педагога. Характер визначення знань та вмінь учнів орієнтує вчителя на більшу увагу до організації самостійної, творчої діяльності школярів. Час, що відводиться в програмах на вивчення розділів і тем, є типовим. Вчитель може змінювати кількість годин на окремі теми і розділи в межах навчального року, зберігаючи загальні пропорції у співвідношенні годин між курсами.

Виходячи з особливостей навчання на середньому і старшому ступенях, вчитель широко використовує різні форми навчальних занять, дидактичні ігри й диспути, навчальні лекції, семінари, конференції, заліки, а також поєднання індивідуальної, групової та класної роботи, уроків і позакласних занять.

ІСТОРІЯ СТАРОДАВНЬОГО СВІТУ

(68 год, 2 год на тиждень)

Урок 1. Вступ до історії стародавнього світу.

Що вивчає історія стародавнього світу? Історичні джерела.

Урок 2. Відрахунок часу в історії. Історія календаря. Історія та історичний час.

Розділ 1. ЖИТТЯ ЛЮДЕЙ У ПЕРВІСНІ ЧАСИ

Тема 1. Первісні збирачі та мисливці

Урок 3. Виникнення людини.

Поява предків людини. Їх життя та заняття. Найважливіші зміни на шляху до сучасної людини.

Урок 4. Кам'яний вік людства.

Зміни природного середовища та виникнення останньої давньої людини. Неандерталець. Повсякденне життя й заняття.

Тема 2. Первісні ратаї та скотарі

Урок 5. Поява людини сучасного типу. Родова община.

Людина розумна, її зовнішній вигляд і розселення. Життя та заняття перших людей. Виникнення нових форм людського суспільства. Родова община, плем'я, рід.

Урок 6. Виникнення рільництва та скотарства. Розпад родових общин.

Перші види рільництва та скотарства. Початок обробки металів і виникнення ремесел. Ранні міста. Розвиток общини в умовах нових видів економіки. Природа і суспільний розвиток. Перші вогнища цивілізацій.

Урок 7. Первісна культура та вірування людей.

Прикладні знання перших людей. Мистецтво та його розвиток у первісну добу. Поява релігійних вірувань.

Розділ II. ІСТОРІЯ СТАРОДАВНЬОГО СХОДУ

Тема 1. Стародавній Єгипет — перша цивілізація Стародавнього Сходу

Урок 8. Стародавній Схід — регіон перших цивілізацій.

Держава та особливості її формування. Особливості виникнення держав на Сході. Географічні та хронологічні рамки історії Стародавнього Сходу.

Урок 9. Природа й населення Стародавнього Єгипту. Утворення держави.

Природні умови та положення Стародавнього Єгипту. Населення.

Урок 10. Суспільство, держава.

Поява держави в Стародавньому Єгипті. Фараон та його влада. Єгипетське суспільство.

Урок 11. Розквіт і занепад Єгипетської держави.

Єгипет за доби Середнього царства. Утворення «світової» Єгипетської держави. Єгипетське військо. Релігійно-політична реформа Ехнатона. Послаблення Єгипту наприкінці II тис. до н. е.

Урок 12. Релігія та міфологія у Стародавньому Єгипті.

Найдавніші культу. Заупокійний культ. Культ фараона. Роль релігійних вірувань у житті єгиптян.

Урок 13. Культура в Стародавньому Єгипті.

Писемність. Наукові знання єгиптян. Освіта.

Урок 14. Література та мистецтво.

Література. Культові споруди. Мистецтво.

Урок 15. Підсумковий.

Тема 2. Передня Азія в давнину

Урок 16. Природа й населення Дворіччя.

Особливості природно-кліматичних умов та географічного положення півдня і півночі Дворіччя. Міста-держави. Населення.

Урок 17. Стародавній Вавилон.

Піднесення Вавилону. Хаммурапі та його закони. Господарське життя та суспільство.

Урок 18. Ассирія.

Ассирія в середньоассирійський період (друга половина II тис. до н. е.). Історія Ассирії та розвиток її державного ладу. Халдейське царство.

Урок 19. Сирія та Фінікія в давнину.

Історія Сирії в II тис. до н. е. Фінікія та її історія. Карфаген.

Урок 20. Ізраїльсько-Іудейське царство.

Біблія як історичне джерело вивчення історії Стародавнього Сходу. Переселення євреїв. Виникнення Ізраїлю. Правління Давида і Соломона. Розпад царства. Соціально-економічний розвиток і втрата незалежності.

Урок 21. Перська держава.

Природа Іранського нагір'я. Населення. Виникнення Перської держави. Дарій I. Завоювання персів. Загибель Перської держави.

Урок 22. Культура та релігія народів Передньої Азії.

Культура та релігія Месопотамії в III—II тис. до н. е. Ассирійська культура. Культурні досягнення та релігії народів Передньої Азії. Зороастризм.

Урок 23. Підсумковий.

Тема 3. Стародавні Індія та Китай

Урок 24. Стародавня Індія.

Природно-кліматичні умови та географічне положення Індії. Індодарійські держави Індії. Імперія Маур'я та її історія.

Урок 25. Релігія та культура Стародавньої Індії.

Найдавніші культури. Буддизм. Культура Стародавньої Індії

Урок 26. Природно-кліматичні умови та географічне положення Китаю. Населення. Найдавніші держави. Система соціальних рангів.

Урок 27. Китайські імперії Цинь і Хань.

Китайська імперія Цинь (221—202 рр. до н. е.). Історія імперії Хань (202 р. до н. е. — 220 р. н. е.). Китайські церемоніали.

Урок 28. Релігія та культура Стародавнього Китаю.

Конфуцій та його вчення. Даосизм. Культура Стародавнього Китаю.

Урок 29. Підсумковий. Значення цивілізацій Стародавнього Сходу. Значення культурної спадщини стародавніх східних цивілізацій. Народи Стародавнього Сходу.

Розділ III. ІСТОРІЯ СТАРОДАВНЬОЇ ГРЕЦІЇ

Тема 1. Греція в II — на початку I тис. до н. е.

Урок 30. Природа й населення Стародавньої Греції. Природно-кліматичні умови та географічне положення Греції. Населення.

Урок 31. Міфи Стародавньої Греції. Значення грецьких міфів. Міфи про грецьких героїв. Троянський цикл.

Урок 32. Релігія стародавніх греків. Пантеон олімпійських богів. Боги та стародавні греки. Уявлення про загробне життя.

Урок 33. Поеми Гомера «Іліада» та «Одіссея». Виникнення епосу та проблеми авторства. Зміст «Іліади» і «Одіссеї». Поеми як історичне джерело.

Урок 34. Історія археологічних розкопок Трої та Мікенської Греції. Ахейська Греція. Відкриття Трої. Мікенська Греція та її розквіт. Занепад ахейських держав і прихід дорійців. Господарство та суспільні відносини у Греції в XI—IX ст. до н. е.

Тема 2. Архаїчна та класична Греція

Урок 35. Утворення Афінської держави. Загальні тенденції розвитку Греції у VIII—VI ст. до н. е. Розвиток Аттики та реформи Солона. Тиранія Пейсістрата та реформи Клісфена.

Урок 36. Стародавня Спарта. Виникнення Лакедемонської держави. Мессенські війни. Законодавство Лікурга. Спартанська держава, її устрій, система виховання, побут.

Урок 37. Велика грецька колонізація. Причини та основні напрямки колонізації. Колонії та метрополії. Міста-колонії Північного Причорномор'я.

Урок 38. Греко-перські війни. Причини і привід до греко-перських війн. Іонійське повстання. Похід Дарія. Марафонська битва.

Похід Ксеркса. Битва при Фермопілах. Саламінська битва. Остаточна перемога греків та її значення. Перший афінський морський союз.

Урок 39. Афінська демократія.

«Золотий вік» Афін за часів Перікла. Пелопоннеська війна та її значення для розвитку Афін.

Уроки 40 — 41. Триумф грецької культури.

Особливості формування грецької культури. Досягнення грецької науки. Філософія, література, театр. Грецькі історики. Ораторське мистецтво.

Урок 42. Мистецтво Стародавньої Греції.

Краса грецької архітектури, скульптури, живопису. Краса грецького мистецтва та побут стародавніх греків. Свята та дозвілля греків, житло і предмети побуту. Сім'я та шлюб. Виховання дітей.

Урок 43. Розквіт Македонії та її гегемонія в Греції.

Війни між грецькими державами. Розшарування населення. Македонія і політика Філіппа II. Встановлення македонської гегемонії в Греції.

Тема 3. Еллінізм

Урок 44. Східний похід Олександра Македонського та утворення його імперії. Початок воєнних дій проти Персії. Остаточна поразка Дарія III. Походи в Середню Азію та Індію. Створення імперії Олександра Македонії.

Урок 45. Елліністичні держави в IV—II ст. до н. е. Елліністична культура.

Суть еллінізму. Війни діадохів та утворення нових держав. Розквіт елліністичних держав. Культура й наука за доби еллінізму.

Урок 46. Підсумковий. Значення історії Стародавньої Греції. Значення грецької моделі державності. Проблема свободи в грецькій історії. Значення грецької культурної спадщини.

Розділ IV. ІСТОРІЯ СТАРОДАВНЬОГО РИМУ

Тема 1. Римська республіка

Урок 47. Природні умови Італії та виникнення міста Рима.

Природно-кліматичні умови Апеннінського півострова. Населення Стародавньої Італії. Виникнення міста Рима та правління царів.

Урок 48. Римська республіка у V — середині III ст. до н. е.

Боротьба плебеїв і патрициїв у Римі. Завоювання Римом Італії. Римська республіка: організація влади та римське суспільство.

Урок 49. Боротьба між Римом і Карфагеном за панування в Західному Середземномор'ї.

Перша Пунічна війна. Похід Ганнібала в Італію. Знищення Карфагена.

Урок 50. Війни II ст. до н. е. Військова справа давніх римлян. Римська армія епохи республіки. Тактика бойових дій. Офіцери та воїни. Війни II ст. до н. е. та утворення нових провінцій.

Урок 51. Розвиток Римської держави у II ст. до н. е. Реформи братів Гракхів.

Римське суспільство в II ст. до н. е. Реформи братів Гракхів. Оптимати і популяри та їх боротьба в Римі.

Урок 52. Криза республіки в I ст. до н. е.

Диктатура Луція Корнелія Сулли. Повстання Спартака. Боротьба політичних угруповань. Перший тріумвірат.

Урок 53. Підсумковий.

Тема 2. Падіння республіки та утворення імперії

Урок 54. Диктатура Юлія Цезаря.

Громадянська війна 40-х рр. до н. е. в Римі. Диктатура Юлія Цезаря. Другий тріумвірат і громадянська війна 30-х рр. до н. е.

Урок 55. Перший імператор Октавіан Август.

Утворення Римської імперії. Принципат. Нова система державного управління. Зовнішня політика та утворення нових провінцій.

Урок 56. Римська імперія в I—II ст. н. е.

Римська економіка і суспільство в I—II ст. н. е. Правління династії Юліїв Клавдіїв і Флавіїв. Правління династії Антонінів.

Урок 57. Римська культура.

Римська культура доби республіки. Культура імператорського Риму. Основні архітектурні пам'ятки та римське мистецтво.

Урок 58. Місто Рим та його життя.

Життя столиці. Побут римських громадян. Римська сім'я та виховання дітей.

Урок 59. Виникнення християнства.

Виникнення та перші кроки християнства. Ісус Христос. Перші християнські громади і церкви. Ставлення римських імператорів до християн.

Урок 60. Підсумковий.

Тема 3. Пізня Римська імперія

Урок 61. Римська імперія у II—III ст. н. е.

Кризові явища в Римській імперії. Колонат. Солдатські та сенаторські імператори. Криза III ст. н. е. і вторгнення варварів.

Урок 62. Пізня Римська імперія IV—V ст. н. е.

Реформи Діоклетіана і Константина. Боротьба за владу та оформлення системи доміану. Римська імперія в IV ст. н. е.

Урок 63. Християнська церква.

Константин I Великий та його політика відносно християнства. Перші собори. Виникнення течій у християнстві. Оформлення церкви. Християнство — державна релігія Римської імперії.

Урок 64. Варвари та Рим.

Велике переселення народів. Гуни та їхнє вторгнення. Утворення варварських королівств на території імперії.

Урок 65. Падіння Західної Римської імперії.

Перше падіння Рима. Аларіх. Захоплення Рима вандалами. Падіння Західної Римської імперії.

Урок 66. Значення історії Стародавнього Риму.

Особливості розвитку римської державності. «Все-світній» характер держави римлян. Значення культурної спадщини Риму.

Урок 67. Місце історії стародавнього світу в історії людства.

Перші цивілізації та їх основні типи. Давньо-східна й антична культурні традиції. Історичний досвід людства.

Урок 68. Резервний.

7-й КЛАС

ІСТОРІЯ СЕРЕДНІХ ВІКІВ

(68 год, 2 год на тиждень)

Вступ: Що таке середньовіччя?

Як поділяють історію людства? Яким було середньовіччя? Звідки беруться наші знання про середні віки?

Розділ I. НАРОДЖЕННЯ СЕРЕДНЬОВІЧНОЇ ЄВРОПИ

Урок 1. Сусіди Римської імперії.

Світ варварів і світ цивілізації. Кельти, германці, слов'яни. Заняття германців. Поява нерівності. Сім'я—рід—плем'я. Германці і Рим. Боги давніх германців.

Урок 2. Велике переселення народів.

Початок Великого переселення народів: гуни, остготи, вестготи. Адріанопольська битва. Поділ Римської імперії. Стиліхон. Вторгнення вестготів до Італії. Царство Боже св. Августина.

Урок 3. Загибель Західної Римської імперії.

Атілла та Аецій. Битва на Каталаунських полях. Пограбування Риму вандалами. Переворот 476 р. і загибель імперії на Заході.

Держава Теодоріха Великого.

Остготи в Італії. «Останній римлянин». Кассіодор. Загибель Остготського королівства.

Урок 4. Християнська церква в IV—VI ст.

Припинення гонінь на християн. «Отці церкви». Собори. Священні тексти. Духовенство. Римський єпископ стає папою. Патріархати. Поява чернецтва на Сході та Заході.

Урок 5. Виникнення Франкського королівства.

Завоювання франками Галлії. Хлодвіг — король франків. Хрещення Хлодвіга. Салічна Правда. Григорій Турський.

Урок 6. Англосаксонські королівства.

Поява германців у Британії. Легенда про короля Артура. Держави англів, саксів та ютів. Ірландська церква. Хрещення англосаксів. Беда Вельмишановний.

Урок 7. Народження Візантії.

Константинополь і Східна Римська імперія. Державне управління. Іоанн Златоуст. Євсевій Кесарійський.

Візантія за Юстиніана.

Юстиніан — людина і політик. Повстання «Ніка!». Законодавство. Війни Юстиніана і спроба відновлення імперії. Собор Святої Софії. Релігійні конфлікти. Прокопій Кесарійський.

Розділ II. ВИНИКНЕННЯ ІСЛАМУ ТА АРАБСЬКИЙ ХАЛІФАТ

Урок 8. Виникнення ісламу.

Аравійський півострів та його населення. Доісламські вірування арабів. Походження Мухаммеда. Початок проповіді. В Ясрібі. Повернення до Мекки. Об'єднання арабів. Мусульманська релігія.

Урок 9. Арабський халіфат за Омейядів.

Перші халіфи. Завоювання Омара. Халіфат Омейядів.

Розділ III. ДВІ ІМПЕРІЇ: ФРАНКСЬКА ТА ВІЗАНТІЙСЬКА

Урок 10. Занепад влади Меровінгів.

Держава франків після смерті Хлодвіга. Франкські майордоми. Карл Мартелл. Піпін Короткий стає королем франків. Поява Папської держави. «Дар Константинополя».

Урок 11. Виникнення Франкської імперії.

Карл Великий — найвідоміший король раннього середньовіччя. Війни Карла Великого. «Пісня про Роланда». Каролінгська імперія.

Урок 12. Каролінгська культура. Занепад Франкської імперії.

«Каролінгське відродження». Верденський договір. Початок політичної роздробленості. Слабкість королівської влади.

Урок 13. Візантія в VII—IX ст.

Боротьба з арабами. Іконоборство. Федір Студіт. Зміцнення імперії за Василя I. Як жили візантійці?

Урок 14. Слов'яни в давнину.

Розселення слов'ян. Вторгнення слов'ян у Візантію. Держава Само. Перше Болгарське царство. Святі Кирило і Мефодій. Великоморавська держава.

Розділ IV. VIII—XI ст.: ЕПОХА ВІКІНГІВ

Урок 15. Хто такі нормани?

«Північні люди». Вікінги. Варяги. Далекі та близькі походи норманів. Виникнення Скандинавських країн.

Урок 16. Нормани і англосакси.

Напади норманів на Британські острови. Король Альфред Великий. Область Датського права. Держава Канута Великого. Норманське завоювання Англії.

Урок 17. Духовний світ народів Північної Європи.

Руни. Скандинавські боги. «Пісня про Нібелунгів». «Поема про Беовульфа». Саги.

Розділ V. ЄВРОПЕЙСЬКІ КРАЇНИ В X—XIII ст.

Урок 18. Виникнення Німецької держави.

Східне Франкське королівство і виникнення Німеччини. Боротьба з угорцями. Поява нової імперії. Церковна політика імператорів.

Урок 19. Центральна і Східна Європа в X—XI ст.
Польща. Чехія. Угорщина. Київська Русь.

Урок 20. Боротьба за верховенство у християнському світі.

Становище християнської церкви. Клонійський рух. Поділ церков. Григорій VII та Генріх IV. «Похід у Каноссу».

Урок 21. Романська архітектура.

Для чого будувалися собори? Ранньохристиянська базиліка. Романський собор. Фрески і рельєфи.

Урок 22. Перший хрестовий похід.

Заклик папи Урбана II. Хто відправився на Схід? Похід бідняків. Похід рицарів. Держави хрестоносців на Сході. Духовно-рицарські ордени.

Урок 23. Зародження англо-французького суперництва.

Королівський домен у Франції. Людовик VII. Держава Плантагенетів. Політика Генріха II Плантагенета.

Урок 24. Монархи-хрестоносці.

Султан Салах ад-Дін і захоплення ним Єрусалима.
Фрідріх I Барбаросса. Річард I Левове Серце. Філіпп II Август. Битва при Бувіні.

Урок 25. Поява парламенту в Англії.

Іоанн Безземельний. Велика хартія вольностей.
Громадянська війна і скликання першого парламенту. Структура парламенту.

Урок 26. Зміцнення королівської влади у Франції.

Чому короля Людовика IX називають святим?
Перемоги і поразки Філіпа IV Красивого. Генеральні штати. Конфлікт із папою Боніфацієм VIII. Папи в Авіньйоні. Фінансові труднощі Філіпа IV та ліквідація ордену тамплієрів.

Урок 27. Боротьба за німецьку корону.

Плани Іннокентія III. Фрідріх II. Його конфлікт з папством. Поразка Штауфенів.

Урок 28. Північно-Східна Русь.

Політична роздробленість Київської Русі. Юрій Довгорукий. Перша згадка про Москву. Владимирсько-Суздальське князівство. Всеволод Велике Гніздо.

Урок 29. Великий Новгород.

Організація влади. Ремесло і торгівля.

Розділ VI. БОРОТЬБА НАРОДІВ ЄВРОПИ І АЗІЇ З ЧУЖОЗЕМНИМИ ЗАГАРБНИКАМИ

Урок 30. Внутрішня та воєнна колонізація в Європі.

Внутрішня колонізація. Німецький «натиск на Схід». Мусульманська Іспанія та Реконкіста.

Урок 31. Візантія в оточенні ворогів.

Турки-сельджуки. Олексій I Комнін. Поразка при Міріонкефалі. Константинополь у руках хрестоносців. Латинська імперія. Відродження Візантії. Візантійська культура.

Урок 32. Закавказзя і Середня Азія до початку XIII ст.

Турки-сельджуки в Закавказзі. Боротьба Грузії за незалежність. Культура закавказьких народів. Держава Хорезм. Культура Середньої Азії.

Урок 33. Початок монгольських завоювань.

Батьківщина монголів. Чингісхан та його походи. Битва на Калці. Армія та держава монголів.

Урок 34. Продовження монгольських завоювань в Європі та Азії. Похід на Русь. Батий у Центральній Європі. Завоювання монголів у Західній Азії та Китаї. Золота Орда.

Урок 35. Країни басейну Балтійського моря.

Данія. Швеція. Полабські та прибалтійські слов'яни. Орден мечоносців. Тевтонський орден. Невська битва. Крижане побоїще.

Урок 36. Польща і Велике князівство Литовське.

Зміцнення королівської влади в Польщі. Казимир III Великий. Утворення і розвиток Великого князівства Литовського. Кревська унія.

Розділ VII. СЕЛЯНИ І СЕНЬЙОРИ

Урок 37. Селяни в XI—XIII ст.

Три стани середньовічного суспільства. Повинності селян. Повсякденне життя селян. Село. Община. Трипілля. Натуральне господарство.

Світ селянина.

Простір і час. Між язичництвом і християнством. Усна народна творчість.

Урок 38. Феодали.

Хто такі феодали? Сеньйори і васали. Міжусобні війни.

Урок 39. Життя рицаря.

«Правила честі». Куртуазність. Турніри. Герби. Замки. Рицарська література.

Розділ VIII. СЕРЕДНЬОВІЧНЕ МІСТО

Урок 40. Виникнення середньовічних міст.

Що сталося з римськими містами? Успіхи в господарстві. Ремесла. Ринок. Привілеї міст.

Урок 41. Ремесло в середньовічному місті.

Цехи. Кого об'єднували цехи? В майстерні ремісника.

Торгівля. Чим торгували? Звідки привозили товар? Як була організована торгівля? Торгові союзи міст. Лихварі та банкіри.

Урок 42. Життя в середньовічному місті.

Вулиці та майдани. Один день міського жителя. Боротьба в середньовічному місті.

Місто і сеньйор. Міста-комуни. Міське самоврядування. Цехи проти патрициїв, плебеї проти цехів.

Розділ ІХ. ЄВРОПА В XIV—XV ст.

Урок 43. Початок Столітньої війни.

Чому сталася Столітня війна? Перші перемоги і поразки. «Чорна смерть» та її наслідки. Пошуки винуватих.

Урок 44. Селянські повстання у Франції та Англії.

Звільнення селян від особистої залежності. Жакерія. Повстання Уота Тайлера.

Урок 45. Злам у перебігу Столітньої війни та її закінчення.

Бургундії та арманьяки. Поразка французів при Азенкурі та її наслідки. Жанна д'Арк. Підсумки Столітньої війни.

Урок 46. Франція та Англія після Столітньої війни.

Війна Червоної та Білої Троянд в Англії. Початок правління Тюдорів. Бургундська держава. Герцог Карл Сміливий. Король Людовик XI. Завершення об'єднання Франції.

Урок 47. Країни басейну Середземного моря.

Італійські міста-держави. Тирани і кондотьери. Генуя. Венеція. Флоренція. Папська область. Неаполітанське королівство. Виникнення об'єданого Іспанського королівства. Початок морських походів португальців.

Урок 48. Закріплення політичної роздробленості Німеччини.

Слабкість імператорської влади. Карл IV Люксембург. «Золота булла». Виникнення Швейцарського союзу. Німецькі землі в XV ст.

Урок 49. Турецька агресія на Балканах.

Занепад імперії Палеологів. Слов'янські держави на Балканах. Стефан Душан. Турки-османи та їхні перші завоювання. Битва на Комовому полі. Боротьба європейців з турецькою загрозою. Візантійське богослов'я. Спроби об'єднання двох церков.

Урок 50. Загибель Візантії та поява Османської імперії.

Поразка під Анкарою. Султан Завойовник. Вирішальна битва. Штурм Константинополя. Кордони Османської імперії в кінці XV ст.

Урок 51. Країни Центральної та Північної Європи. Чехія в складі «Священної Римської імперії». Початок гуситського руху. Гуситські війни. Угорщина. Грюнвальдська битва. Занепад Тевтонського ордену. Кальмарська унія.

Розділ X. ДУХОВНИЙ СВІТ СЕРЕДНЬОВІЧЧЯ

Урок 52. Єретики.

Чому з'являлись єретики? Катари. Вальденси. Альбігойські війни. Інквізиція.

Урок 53. Жебруці ордену ченців.

Франциск Ассизький. Францискани та папа Інокентій III. Домініканці.

Урок 54. Середньовічна філософія.

Петро Абеляр і Бернар Клервоський. Що таке схоластика? Фома Аквінський. Аверроес.

Урок 55. Середньовічні школи і університети.

Монастирські та церковні школи. «Сім вільних мистецтв». Поява університетів. Як було організовано навчання в університеті? Поширення знань. Винайдення книгодрукування.

Урок 56. Готичний стиль.

Як виглядав готичний собор? Скульптура. Мініатюра. Живопис.

Розділ XI. УТВОРЕННЯ МОСКОВСЬКОЇ ДЕРЖАВИ (до початку XVI ст.)

Урок 57. Початок об'єднання земель Північно-Східної Русі навколо Москви.

Господарський розвиток Північно-Східної Русі. Великі князі. Перші московські князі. Іван Калита.

Урок 58. Куликовська битва і міжусобні війни.

Ослаблення Золотої Орди. Похід Мамаєва на Русь. Битва на Куликовому полі. Похід Тохтамиша. Міжусобні війни.

Урок 59. Держава Івана III.

Підпорядкування Новгороду Великому Москові. Територіальне зростання Московської держави в XV ст. Падіння ординського іґа. Державне управління. Церква і держава.

Урок 60. Культура Північно-Східної Русі.

Освіта. Література. Архітектура. Образотворче мистецтво.

Розділ XII. НЕЄВРОПЕЙСЬКИЙ СВІТ (до кінця XV ст.)

Урок 61. Китай.

Імперія Тан. Імперія Сун. Китай під владою монголів. Розквіт Китаю у XV ст. Звичаї та побут китаїців. Культура середньовічного Китаю.

Урок 62. Японія.

Утворення держави. Сегунат. Самураї. Камікадзе. Культура середньовічної Японії.

Урок 63. Держави на півострові Індостан.

Індійські князівства. Делійський султанат. Вторгнення Тимура. Побут і звичаї народів Індії. Культура середньовічної Індії.

Урок 64. Народи доколумбової Америки.

Майя. Ацтеки. Держава інків. Культура доколумбової Америки.

Урок 65. Народи Африки в середні віки.

Найдавніші держави. Аксум. Культура африканських народів у середні віки.

Урок 66. Вклад середньовіччя в європейську цивілізацію.

Уроки 67—68. Резервні.

8-й КЛАС

(51 год, 1—2 год на тиждень)

НОВА ІСТОРІЯ

Частина перша

Урок 1. Вступ. Перехід від середньовіччя до нового часу.

Економічне піднесення в Європі. Розвиток торгівлі та банківської справи. Технічний прогрес. Поява нових соціальних верств. Перехід від станової монархії до абсолютної. Становище католицької церкви, причини реформаційного руху (оглядово).

Тема 1. Великі географічні відкриття

Урок 2. Відкриття Америки.

Причини й передумови великих географічних відкриттів. Христофор Колумб та його плавання до Америки. Європейці та індіанці: зустріч двох цивілізацій. Завоювання Мексики та Перу. Індіанські народи та їхня цивілізація.

Урок 3. Подорожі Васко да Гама і Магеллана.

Відкриття Васко да Гамою морського шляху до Індії. Португальські володіння в Азії та Африці. Перша навколосвітня подорож Магеллана та її значення.

Урок 4. Наслідки великих географічних відкриттів.

Індіанці після великих географічних відкриттів. Нові світові торговельні шляхи. Революція цін. Зміна уявлень про Землю і стимули для розвитку знань. Значення для Європи великих географічних відкриттів.

Тема 2. Початок реформації в Європі

Урок 5. Реформація в Німеччині.

Становище Німеччини на початку XVII ст. Князі й міста. Мартін Лютер та його реформаційне вчення.

Урок 6. Велика селянська війна. Народні маси в німецькій реформації.

Томас Мюнцер та його вчення. Початок війни. Вимоги повсталих. Придушення народного руху.

Урок 7. Поширення реформаційних ідей у Європі.

Лютеранство. Жан Кальвін і Реформація в Швейцарії. Англійська церква. Контрреформація. Орден єзуїтів.

Тема 3. Нідерландська революція

Урок 8. Початок революції в Нідерландах.

Нідерланди під владою Іспанії в XVI ст. Причини й початок революції. Політика герцога Альби. Гези. Перемога повстання на півночі країни.

Урок 9. Завершення революції в Нідерландах.

Продовження визвольної боротьби. Утворення буржуазної республіки на півночі Нідерландів. Значення й наслідки революції.

Тема 4. Франція в XVI — першій половині XVII ст.

Уроки 10—11. Абсолютизм і громадянські війни у Франції.

Королівська влада. Дворяни. Міста і зародження буржуазії. Причини й початок громадянських війн. Варфоломійська ніч.

Урок 12. Абсолютна монархія у Франції.

Завершення громадянських війн. Генріх IV. Зміцнення абсолютизму за Рішельє. Людовік XIV.

Тема 5. Англія в XVI ст.

Урок 13. Поширення капіталістичних відносин в Англії.

Особливості економічного розвитку. Мануфактури. «Криваве» законодавство. Обгороджування. Повстання Роберта Кета.

Урок 14. Створення англіканської церкви.

Реформація в Англії. Англіканська церква та її зв'язки з королівським двором.

Урок 15. Зовнішня політика Англії. Абсолютизм Тюдорів.

Правління Єлизавети. Англо-шотландські відносини. Марія Стюарт. Підкорення Ірландії. Боротьба з Іспанією за панування на морі.

Урок 16. Повторювально-узагальнювальний.

Тема 6. Московське царство в XVI ст.

Урок 17. Зміцнення самодержавства за Івана IV.

Зміцнення Московського царства. Посилення дворянства. Держава і церква. Реформи Івана IV. Опричнина. Подальше обмеження прав селян.

Урок 18. Зовнішня політика Московського царства.

Завоювання Казанського та Астраханського ханств. Похід Єрмака і приєднання Західного Сибіру.

Боротьба Івана IV за вихід до Балтійського моря. Лівонська війна 1558—83 рр.

Тема 7. Тридцятилітня війна

Урок 19. Тридцятилітня війна на початку XVII ст.

Міжнародне становище в Європі в XVI ст. Загострення суперечностей між європейськими державами. Політика Габсбургів.

Перебіг воєнних дій. Валленштейн. Основні етапи Тридцятилітньої війни. Вестфальський мир. Наслідки Тридцятилітньої війни для Європи.

Урок 20. Повторювально-узагальнювальний.

Тема 8. Московська держава в XVII ст.

Урок 21. Ситуація в Московській державі на початку XVII ст.

Причини занепаду господарства. Боротьба за владу. Польська інтервенція. Лжедмитрій I. Цар Василій Шуйський. Масові бунти. Повстання під керівництвом І. Болотникова.

Урок 22. Польська і шведська інтервенції та їх розгром.

Початок інтервенції Речі Посполитої та Швеції. Лжедмитрій II. «Семибоярщина». Взяття Москви поляками. Народне ополчення під проводом К. Мініна і Д. Пожарського. Вигнання інтервентів.

Урок 23. Формування станового суспільства і самодержавства Романових.

Початок правління династії Романових. Складання станової структури держави. Формування абсолютизму царя Олексія. Міські повстання в XVII ст. Реформа Никона. Церковний розкол.

Урок 24. Селянська війна під проводом С. Разіна.

Становище міських низів і селян. Початок селянської війни та її перебіг. Причини поразки та наслідки.

Тема 9. Польща в XVI — першій половині XVII ст.

Уроки 25—26. Економічний розвиток і державна політика. Посилення закріпачення. Магнати, шляхта і селяни. Контрреформація. Зміна династії на королівському троні.

Зовнішня політика Речі Посполитої. Експансія Польщі на схід. Польсько-литовська унія 1569 р. (Люблінська унія). Участь Речі Посполитої в Лівонській війні. Польсько-турецькі війни.

Тема 10. Країни Сходу в XVI—XVII ст.

Урок 27. Османська імперія та боротьба народів проти турецьких завойовників.

Економічне й соціально-політичне становище держави. Війни Османської імперії. Розвиток турецької культури.

Уроки 28—29. Китай у XVI—XVII ст.

Економічне й політичне становище Китаю. Селянська війна під проводом Хуана Чао. Повалення династії Мін і початок правління династії Цін.

Розвиток ремесел і науки в Китаї. Винаходи. Образотворче мистецтво. Внесок Китаю в розвиток світової культури.

Уроки 30—31. Індія в XVI—XVII ст.

Економічне й політичне становище Індії. Заснування держави Великих моголів. Війни та феодальні усобиці. Проникнення європейців. Релігія та мораль, наука і мистецтво, художні ремесла Індії.

Тема 11. Культура й наука Західної, Центральної та Східної Європи в XVI—XVII ст.

Урок 32. Мистецтво Високого Відродження в Італії. Леонардо да Вінчі, Мікеланджело, Рафаель, Тиціан.

Уроки 33—34. Поширення мистецтва Відродження в Західній Європі. Творчість Рембрандта, Рубенса, Дюрера, Веласкеса. Бенвенуто Челліні. Шедеври західноєвропейської архітектури.

Урок 35. Європейська література XVI—XVII ст.

Творчість видатних письменників-гуманістів Томаса Мора, Вільяма Шекспіра, Мігеля де Сервантеса, Франсуа Рабле.

Урок 36. Розвиток медицини, математики, астрономії. Коперник, Бруно, Галілей. Греко-слов'янська академія в Москві. І. Федоров. Архітектура й живопис Московської держави.

Урок 37. Повторювально-узагальнювальний.

РОЗВИТОК КАПІТАЛІСТИЧНИХ ВІДНОСИН

Тема 12. Англійська революція середини XVII ст.

Урок 38. Причини й початок революції. Громадянська війна.

Економічні й політичні передумови революції. Промисловість. Мануфактури й компанії. Сільське господарство. Структура англійського суспільства. Карл I. Довгий парламент та його діяльність. Розкол

країни на два табори. Поразка парламентської армії. Створення армії «нового зразка». Битва при Нейзбі.

Урок 39. Реставрація Стюартів і переворот 1668 р. Змова генерала Монка. Передача корони Карлові II. Правління Карла II і Якова II. Невдалі спроби відновлення абсолютизму. Запрошення на престол Вільгельма Оранського. Значення революції.

Урок 40. Промислова революція в Англії. Передумови й початок промислової революції. Експропріація селян. Розвиток науки. Ньютон. Нововведення в бавовняній промисловості. Винахідники: Д. Уайт, Фултон, Стефенсон. Англія — «майстерня світу». Соціальні наслідки промислового перевороту. А. Сміт.

Тема 13. Утворення Російської імперії

Урок 41. Московська держава на зламі XVII—XVIII ст.

Економічне, внутрішньополітичне і міжнародне становище Московської держави наприкінці XVII ст. Боротьба придворних угруповань за владу. Початок правління Петра I. Придушення стрілецького бунту. Передумови внутрішніх перетворень.

Урок 42. Північна війна.

Підготовка й початок війни. Поразка Росії під Нарвою. Заснування Санкт-Петербурга. Вторгнення армії Карла XII. Полтавська битва та її історичні наслідки. Ніштадтський мир.

Урок 43. Розвиток Росії в першій половині XVIII ст.

Економічне становище. Мануфактурне виробництво і торгівля. Посилення соціальних протиріч. Селянське повстання під проводом К. Булавіна. Реформи в управлінні державою. Становлення Російської імперії.

Урок 44. Внутрішня й зовнішня політика Російської імперії в другій чверті XVIII ст.

Боротьба дворянських угруповань за владу. Двірцеві перевороти. Царювання Єлизавети Петрівни. Участь Росії в Семилітній війні.

Тема 14. Німецькі держави у XVIII ст.

Урок 45. «Священна Римська імперія» і Пруське королівство.

Політична роздробленість і державний лад «Священної Римської імперії» германської нації. Особли-

вості аграрних відносин. Мануфактурне виробництво. Піднесення Бранденбурзько-Пруської держави. Фрідріх-Вільгельм II. Німецьке просвітительство.

Тема 15. Австрійська імперія у XVIII ст.

Урок 46. Система управління імперії Габсбургів. Контрреформація. Економіка. Війни та їхні наслідки. Національні проблеми в імперії Габсбургів. Реформи Марії-Терезії та Йосифа II.

Урок 47. Англійські колонії в Північній Америці XVIII ст. та їхній соціально-економічний характер.

Створення американських колоній Англії. Формування північноамериканської нації. Причини конфлікту між колоніями та метрополією.

Урок 48. Війна за незалежність (1775—83 рр.).

Початок війни за незалежність. «Декларація незалежності». Перебіг воєнних дій. Закінчення війни. Версальський мир.

Урок 49. Прийняття Конституції Сполучених Штатів Америки.

Прийняття конституції 1787 р. та її основні положення. Принцип народоправства. Принцип поділу влади. Вищі органи влади. Біль про права. Визнання незалежності США.

Урок 50. Повторювально-узагальнювальний.

Урок 51. Резервний.

9-й КЛАС

(51 год, 1—2 год на тиждень)

НОВА ІСТОРІЯ

Частина друга

ЕПОХА ПЕРЕМОГИ І УТВЕРДЖЕННЯ ІНДУСТРІАЛЬНОГО СУСПІЛЬСТВА

Урок 1. Вступ. Основні тенденції економічного та політичного розвитку світу від кінця XVIII ст. до 1870 р.

Тема 1. Велика французька революція

Урок 2. Причини революції у Франції.

Криза абсолютизму. Державний лад і стани. Економічна політика. Французьке Просвітительство, його

характерні риси. Вольтер, Руссо, Монтеск'є. Пошуки кращої організації суспільства та утвердження принципів гуманізму.

Урок 3. Початок революції.

Скликання Генеральних штатів. Установчі збори. Революційна боротьба в умовах конституційної монархії. Взяття Бастилії. Законодавство Установчих зборів. Декларація прав людини і громадянина. Встановлення влади монархістів-конституціоналістів. Мірабо і Лафайєт. Економічна, соціальна та адміністративна перебудова держави і суспільства.

Урок 4. Повалення монархії та встановлення республіки у Франції.

Встановлення республіки. Боротьба «Гори» і Жиронди. Початок революційних війн. Конституція 1791 р. Законодавчі збори. Повстання 10 серпня 1792 р. Повалення монархії та встановлення республіки. Жирондистське правління та боротьба «Гори» й Жиронди в Конвенті.

Урок 5. Якобінська диктатура та її падіння.

Повстання 31 травня — 2 червня 1793 р. Встановлення якобінської диктатури та організація влади. Безоплатне скасування феодальних повинностей. Соціально-економічні перетворення. Дехристиянізація. Створення комітету громадської безпеки, революційного трибуналу, народної армії. Тотальний терор. «Шалені». Робесп'єр, Дантон, Марат. Повалення якобінської диктатури.

Тема 2. Правління Наполеона Бонапарта. Перша імперія у Франції

Урок 6. Консульство та імперія Наполеона Бонапарта.

Термідоріанський режим. Конституція 1795 р. Директорія. Активізація роялістів. Змова Бабефа. Війна проти Другої коаліції. Італійський та єгипетський походи Бонапарта. Переворот 18 брюмера і встановлення консульства.

Консульство та імперія. Організація влади консульства. Бонапартизм як форма правління. Кодекси Наполеона. Встановлення імперії. Конкордат.

Урок 7. Загарбницькі війни Франції.

Характер і мета наполеонівських війн. Війни з 3-ю і 4-ю коаліціями. Трафальгар і Аустерліц. Роз-

гром Пруссії. Тільзітський мир. Континентальна блокада. Вторгнення французьких військ в Іспанію та Португалію. Війни з Австрією.

Урок 8. Розгром наполеонівської армії в Росії.

Підготовка Франції до війни з Росією. Велике герцогство Варшавське. Початок війни. Бородинська битва і взяття Москви. Відступ і розгром армії Наполеона.

Урок 9. Крах наполеонівської імперії. Віденський конгрес. Воєнна компанія 1813—14 рр.

Вступ союзних армій до Парижа. Зречення Наполеона. Сто днів. Розгром наполеонівської армії при Ватерлоо і реставрація Бурбонів.

Скликання Віденського конгресу. Роль і склад делегацій Росії, Австрії, Пруссії. Вирішення основних питань. Заключний акт. Створення Священного союзу.

Тема 3. Російська імперія в другій половині XVIII ст.

Урок 10. Соціально-політичний розвиток Росії.

Соціально-економічний розвиток та розширення території Російської імперії внаслідок завоювань.

Палацовий переворот 1762 р. Зацаріння Катерини II та її соціальна політика. Законодавче закріплення привілеїв для дворянства. Уложена комісія. Інтереси станів та ідейна боротьба. Зміцнення державного апарату. Селянська війна під проводом О. Пугачова та її придушення.

Урок 11. Зовнішня політика Російської імперії.

Основні напрямки і мета зовнішньої політики. Російсько-турецька війна 1768 — 74 рр. Загарбання Криму. Російсько-турецька війна 1787 — 91 рр. Територіальні надбання на узбережжі Чорного моря.

Участь Росії в поділах Польщі. Ліквідація Запорозької Січі. Війна зі Швецією. Георгіївський договір із Грузією. Повстання казахів і загарбання Казахстану Росією.

Тема 4. Країни Європи в 1815 — 47 рр.

Урок 12. Розвиток ринкового способу виробництва в Англії.

Реакційна політика торі. Перша парламентська реформа. Віги при владі. Початок правління королеви Вікторії. Структурні зміни економіки. Чартистський рух.

Урок 13. Соціально-політичний розвиток Франції та Німеччини.

Реставрація Бурбонів. Липнева революція 1830 р. Влада фінансової аристократії. Король Луї Філіпп. Промисловий розвиток і розгортання промислового перевороту. Демократична опозиція.

Політична роздробленість Німеччини. Німецький союз. Особливості економічного розвитку. Митний союз. Завершення промислового перевороту.

Урок 14. Суспільні рухи в Росії у 20—30-х рр.

Таємні організації декабристів. «Руська правда» Пестеля і «Конституція» Муравйова. Повстання 14 грудня в Петербурзі та в Україні. Придушення повстання і розправа над декабристами. Значення повстання.

Формування напрямків суспільної думки в Росії. Західники. Чаадаєв. Грановський. Герцен. Слов'янофіли. Гурток петрашевців.

Тема 5. Революція 1848 — 49 рр. в Європі

Уроки 15 — 16. Революція 1848 р. у Франції та Друга республіка. Бонапартистський переворот 1851 р. Встановлення Другої імперії. Революція в Німеччині та її поразка. Особливості революції в Італії. Проголошення республіки. Причини поразки революції. Революція в Австрії. Скасування панщини і здобуття права народного представництва. Революція в Угорщині. Проголошення незалежності країни. Російська інтервенція та поразка революції.

Тема 6. Об'єднання Німеччини

Урок 17. Успіхи промислового перевороту в 50—60-х рр.

Боротьба Австрії та Пруссії за гегемонію в Німеччині. Піднесення об'єднувачого руху. Прихід до влади Бісмарка. Війна Пруссії з Данією та Австрією. Утворення Північнонімецького союзу. Війна Пруссії з Францією та утворення Німецької імперії (1870 — 71 рр.).

Тема 7. Об'єднання Італії

Урок 18. Політичне та економічне становище Італії. Пріоритет П'ємонту. Два шляхи в боротьбі за об'єднання. Кавур і Мадзіні. Франко-італо-авст-

рійська війна 1859 р. Піднесення визвольного руху. Походи Гарібальді. Утворення Італійського королівства (1859—60 рр.)

Тема 8. Англія та її колонії в 50 — 60-х рр. XIX ст.

Урок 19. Англія — «майстерня світу».

Досягнення промисловості й торговельної першості Англією в 50—60-х рр. Утвердження принципів лібералізму. Перемога вільної торгівлі. Зовнішня політика Англії та її колоніальний характер.

**Тема 9. США у першій половині XIX ст.
Громадянська війна у США**

Урок 20. Розвиток США у першій половині XIX ст.

Основні риси соціально-економічного розвитку. Промисловість. Фермерське і плантаційне господарство. Рабство на Півдні. Складання двопартійної системи. Територіальна експансія. Наростання конфлікту між Північчю і Півднем. Аболіціоністський рух.

Урок 21. Громадянська війна.

Президент А. Лінкольн. Початок громадянської війни. Розкол країни. Утворення Конфедерації південних штатів.

Закон про гомстеди. Скасування рабства. Загибель А. Лінкольна. Перемога Півночі над Півднем. Реконструкція Півдня. Значення громадянської війни.

Тема 10. Російська імперія в другій половині XIX ст.

Урок 22. Зовнішня й колоніальна політика Російської імперії.

Причини й характер Кримської війни. Перебіг воєнних дій. Облога Севастополя. Поразка Росії. Наслідки війни. Загарбання Казахстану і Центральної Азії Росією. Загострення східного питання. Російсько-турецька війна 1877—78 рр. Берлінський конгрес. Переорієнтація зовнішньої політики Росії. Франко-російський союз.

Урок 23. Падіння кріпосного права. Реформи 60—70-х рр. XIX ст.

Суспільний рух проти кріпацтва. Скасування кріпосного права і проведення реформи 1861 р. Еволюція самодержавства в умовах розвитку ринкових

відносин. Положення про земства. Судова, міська, військова реформи. Значення реформ 60—70-х рр.

Тема 11. Робітничий і соціалістичний рух у країнах Європи

Урок 24. Основні напрямки соціалістичного руху.

Поширення соціалістичних ідей в 50—60-х рр. Теоретики європейського соціалізму про розвиток робітничого і соціалістичного руху. Маркс, Прудон, Бланкі, Лассаль, Бакунін та їх послідовники. Заснування і діяльність Міжнародного товариства робітників. Мета і організація діяльності 1-го Інтернаціоналу.

Тема 12. Культура XVIII — першої половини XIX ст.

Урок 25. Розвиток техніки і науки.

Досягнення техніки та її прикладне значення. Технічні вдосконалення фабрично-заводського виробництва, будівництва залізниць, засобів зв'язку, розроблення нових джерел енергії. Застосування ідей Галілея, Лейбніца, Ньютона, Ломоносова, Ейлера, Лавуазьє. Основні винаходи та їх використання. Ватт. Фултон. Стеффенсон. Успіхи природничих наук. Виникнення генетики. Г. Мендель. Мікробіологія: Пастер, Кох, Мечников. Хімія: Бертель, Менделєєв. Центри з вивчення природознавства.

Уроки 26—27. Література, філософія, мистецтво.

Основні тенденції розвитку філософії. Напрямки розвитку літератури. Пошуки сенсу буття і призначення людини у творах Гете і Шиллера. Творчість Байрона, Скотта, Стендаля, Гюго, Бальзака, Пушкіна, Лермонтова, Гоголя.

Живопис у житті людини й суспільства. Французьке образотворче мистецтво. Делакруа. Барбізонська школа. Британські митці. Констебль, Тернер, Доу, Морленд. Німецькі художники Фрідріх, Тома. Російські художники Брюллов, Іванов, Венеціанов.

Напрямки розвитку архітектури.

Основні жанри музичного мистецтва. Творчість композиторів Баха, Генделя, Гайдна, Моцарта, Бетховена, Вагнера, Шуберта. Віденська опера. Французька музика. Гуно. Берліоз. Італійська музика. Верді. Польська музика. Шопен. Російська музика. Глінка.

Тема 13. Франко-пруська війна

Урок 28. Франко-пруська війна. Виникнення Третьої республіки.

Причини війни. Перебіг воєнних дій. Поразка Франції. Франкфуртський мир 1871 р. Революція 4 вересня 1870 р. і проголошення Третьої республіки.

Політика уряду «національної оборони». Облога Парижа. Боротьба парижан проти німецької армії. Повстання 18 березня 1871 р. Перехід влади до ради комуни. Організація управління і соціально-економічна політика. Боротьба з версальцями. Поразка Паризької комуни.

Тема 14. Завершення формування індустріального суспільства у провідних країнах світу наприкінці XIX — на початку XX ст.

Урок 29. Німеччина в 1871—1914 рр.

Утворення Німецької імперії. Конституція 1871 р. Позитивні наслідки, проблеми німецького «Культуркампф». Зовнішня політика. Союз трьох імператорів. Погіршення російсько-німецьких і англо-німецьких відносин. Вільгельм II. Перехід до «світової політики». «Новий курс» соціал-демократії. Готська програма соціал-демократії. Рейхсканцлер О. Бісмарк, його економічна і соціальна політика.

Уроки 30—31. Англія в 1870—1914 рр.

Економічний розвиток. Втрата промислової й торговельної першості. Економічний грабунок колоній. Внутрішня політика ліберальних і консервативних кабінетів. Дізраелі. Гладстон. Ірландський рух за гомруль (самоврядування) і розкол ліберальної партії.

Зовнішня політика Дізраелі. Придбання прав на Суецький канал. Позиція Англії у «східному питанні». Колоніальна політика Гладстона і Розбері. Англо-бурська війна. Перехід від політики «блискучої ізоляції» до політики союзів. Підготовка до війни. Реформи уряду Ллойд-Джорджа на початку XX ст.

Особливості робітничого руху в Англії. Тред-юніонізм. Фабіанство. Утворення лейбористської партії.

Уроки 32—33. Третя республіка у Франції.

Особливості економічного розвитку країни. Промисловість. Сільське господарство. Фінанси. Закордонні позики.

Внутрішня політика. Конституція Третьої республіки. Панамський скандал. Справа Дрейфуса. Політична криза напередодні війни. Посилення впливу партії радикалів.

Зовнішня політика. Франко-німецькі суперечності. Зближення з Росією. Поворот від ворожих відносин з Англією до англо-французької Антанти. Колоніальна політика Франції.

Уроки 34—35. США у 1877—1914 рр.

Причини піднесення економіки США після громадянської війни і реконструкції. Технічний прогрес у промисловості й сільському господарстві. Досягнення світової першості.

Внутрішня політика. Соціальні конфлікти і способи їх подолання. Підтримка підприємницької діяльності. Антимонопольне законодавство. Закон Шермана. «Справедливий курс» Т. Рузвельта. «Нова демократія» В. Вільсона.

Зовнішня політика. Принцип доктрини Монро в зовнішній політиці. Іспано-американська війна та її наслідки. Розширення сфер впливу на Далекому Сході.

Становище робітників і фермерів. Створення Американської федерації праці. Чиказька драма.

Уроки 36—38. Соціально-економічний і політичний розвиток Російської імперії наприкінці XIX — на початку XX ст.

Розвиток ринкового господарства. Економічний розвиток. Виникнення нових центрів. Розвиток економіки. Державне втручання, протекціонізм. Особливості сільськогосподарського виробництва. Роль іноземного капіталу в Росії. Прискорення темпів розвитку промисловості наприкінці XIX — на початку XX ст.

Суспільні рухи наприкінці XIX — на початку XX ст.

Народницький рух. «Ходіння в народ». Основні ідеї народницького руху. Діяльність «Народної волі» та «Землі і волі». Еволюція народницького руху наприкінці XIX — на початку XX ст. Робітничий рух. Перші робітничі організації. Соціал-демократичний і марксистський рух. Плеханов. Діяльність Леніна. Створення РСДРП та її розкол на більшовиків і меншовиків.

Переорієнтація зовнішньої політики Росії. Причини ускладнень у відносинах Росії з Німеччиною.

Зміна курсу щодо Франції. Російсько-японська війна. Умови Портсмутського миру. Приєднання до Антанти.

Революція 1905 — 07 рр. Причини й початок революції. Події 9 січня 1905 р. Страйки протесту. Три табори на політичній арені. Національні партії та рухи. Зростання ліберального руху. Революційна боротьба навесні та влітку 1905 р. Всеросійський політичний страйк. Маніфест 17 жовтня. Збройне повстання в Москві.

Реформи Столипіна. Третьочервнева монархія. Діяльність Державної думи. Партії та політичні угруповання в Державній думі.

Урок 39. Японія в другій половині XIX — на початку XX ст.

Доба Мейдзі. Громадянська війна й ліквідація сегунату. Адміністративна, військова і аграрна реформи. Особливості економічного розвитку. Роль держави у створенні сучасної промисловості. Виникнення концернів. Зміни державного і суспільного ладу. Конституція 1889 р. Японо-китайська війна. Англо-японський союз 1902 р. Підготовка Японії до світової війни.

Тема 15. Національно-визвольна боротьба народів Південно-Східної та Центральної Європи наприкінці XIX — на початку XX ст.

Урок 40. Становище слов'янських народів в Османській імперії, Австро-Угорщині, Німеччині.

Утворення Болгарської держави. Незалежність Сербії, Румунії, Чорногорії. Визволення слов'ян і грецького народу від османського іґа внаслідок Балканських війн. Становище слов'янських народів у складі Австро-Угорщини.

Тема 16. Національно-визвольна боротьба народів Азії, Африки і Латинської Америки

Урок 41. Сінхайська революція в Китаї.

Повстання іхетуанів та його поразка. Посилення впливу європейських держав і США на Китай. Сунь Ятсен і його три принципи. Вибух Сінхайської революції. Проголошення республіки. Гоміньдан. Значення революції.

Урок 42. Національно-визвольний рух народів Індії. Антиколоніальна боротьба народів Африки.

Посилення колоніальної експлуатації. Основні течії в національно-визвольному русі. Створення та позиції Індійського національного конгресу.

Розділ Африки між європейськими державами. Колоніальний режим та антиколоніальні виступи.

Урок 43. Мексиканська революція 1910—17 рр. Диктатура Діаса. Мексиканська революція 1910—17 рр. Конституція 1917 р. Підсумки революції.

Тема 17. Культура зарубіжних країн (кінець XIX — початок XX ст.)

Урок 44. Найважливіші досягнення науки.

Розвиток радіотехніки. Відкриття рентгенівського проміння, радіоактивності. Розвиток хімії та атомної фізики. Е. Резерфорд, Н. Бор, А. Ейнштейн. Розвиток генетики: Т. Морган, А. Вайсман. З. Фрейд. Початок автомобільної доби, розвиток зв'язку, вдосконалення військової техніки.

Уроки 45 — 46. Література і мистецтво.

Література. Ідеї гуманізму у світовій літературі. Різноманітність течій, спільні та специфічні риси національних літератур. Е. Золя. Гі де Мопассан. А. Франс. О. Уайльд. Б. Шоу. Г. Ібсен. Г. Гауптман. М. Твен. Дж. Лондон. Демократичні ідеї російської літератури. Л. Толстой. Ф. Достоєвський. А. Чехов.

Мистецтво. Реалістичне мистецтво Західної Європи і США. Пошуки нових форм художнього виразу. Модерністські течії. Імпресіоністи. Ренуар. Клод Моне. Сезанн. Ван Гог. Гоген. Визначні досягнення російських художників. І. Рєпін. В. Суриков. В. Серов. А. Куїнджі. М. Врубель.

Модернізм в архітектурі та музиці.

Тема 18. Перша світова війна 1914—18 рр.

Урок 47. Початок I-ї світової війни.

Липнева криза 1914 р. Австро-сербський конфлікт. Вступ у війну Німеччини, Австро-Угорщини, Росії, Франції, Англії. Военні дії 1914 р. План Шліффена та його зрив.

Перенесення німецьким командуванням у 1915 р. основного удару на Східний фронт. Відступ ро-

сійської армії. Наступ німецьких військ на Західному фронті. Верденська битва. Брусиловський прорив.

Урок 48. Російська революція. Росія в період лютого—жовтня 1917 р.

Причини російської революції. Розвиток подій у період лютого—жовтня 1917 р. Зречення Миколи II. Утворення Тимчасового уряду. Внутрішня й зовнішня політика Тимчасового уряду. Невдачі російської армії на фронті. Загострення боротьби між різними політичними силами. Серпневий заколот військових.

Урок 49. Жовтневий переворот і встановлення більшовицького режиму в Росії.

Підготовка Жовтневого збройного перевороту. Роль Леніна, Троцького, Сталіна в жовтневих подіях 1917 р. Події в Петрограді. Розгін Установчих зборів. Встановлення радянської влади в Росії.

Урок 50. Воєнні та політичні події 1918 р. Завершення війни.

Берестейський мир. Виснаження воюючих країн. Антивоєнні виступи. Листопадова революція в Німеччині. Початок розпаду Австро-Угорщини. Комп'єнське перемир'я. Поразка Німеччини та її союзників. Масштаби втрат і зруйнувань.

Урок 51. Повторювально-узагальнювальний.

10-й КЛАС

(68 год, 2 год на тиждень)

НОВІТНЯ ІСТОРІЯ (1918—45 рр.)

Частина перша

Вступ: Тоталітаризм — феномен ХХ ст. Види тоталітаризму.

Урок 1. Світ у період між двома світовими війнами.

Нове співвідношення сил на світовій арені після закінчення 1-ї світової війни. Революції та національно-визвольні рухи. Падіння імперій, виникнення нових держав. Основні тенденції соціально-економічного й політичного розвитку країн світу. Протистояння демократії й тоталітаризму. Періодизація світового розвитку: післявоєнна нестабільність (1918—23 рр.), економічна стабілізація (1924—29 рр.),

велика депресія (1929—33 рр.), назрівання 2-ї світової війни (1933—39 рр.).

Тема 1. Міжнародні відносини в 1918—30 рр.

Уроки 2—3. Версальська система.

Паризька мирна конференція. Утворення Ліги Націй. Версальський договір. Мирні договори з союзниками Німеччини по 1-й світовій війні. Українське питання на конференції. Суперечності Версальської системи договорів.

Урок 4. Міжнародні відносини в Азійсько-Тихоокеанському регіоні.

Суперництво великих держав на Далекому Сході. Вашингтонська конференція. Договори чотирьох, п'яти та дев'яти держав.

Урок 5. Суперечності в Європі та спроби їх розв'язання.

Ситуація в Європі після укладення Версальського та інших мирних договорів. Генуезька конференція. Рурський конфлікт. План Дауеса. Локарнська конференція. Німецько-радянське дипломатичне, економічне та військове співробітництво. Пакт Бріана—Келлога. Спроби встановити колективну безпеку в Європі.

Тема 2. Індустріально розвинені країни Заходу

Уроки 6—7. Великобританія.

Внутрішня політика уряду Д. Ллойд-Джорджа і консервативних урядів. Робітничий рух. Перший і другий лейбористські уряди. Загальний страйк 1926 р. Депресія 1929—33 рр. Соціально-економічне становище Англії напередодні 2-ї світової війни. Зовнішня політика. Загострення англо-німецьких і англо-японських суперечностей.

Уроки 8—9. Франція.

Економічне й політичне становище країни після 1-ї світової війни. Піднесення робітничого руху. Стабілізація економіки. Уряд «лівого» блоку. Особливості економічної депресії у Франції. Уряд Народного фронту. Зовнішня політика. Франко-німецькі відносини.

Уроки 10—11. США.

Посилення економічних і політичних позицій США у світі після 1-ї світової війни. Політичний курс республіканської адміністрації. Робітничий рух. Особливості стабілізації у США. Велика депресія. «Новий курс» Ф. Рузвельта. Зовнішня політика.

Уроки 12—13. Німеччина.

Поразка Німеччини в 1-й світовій війні. Листопадова революція. Веймарська республіка. Економічна криза. Встановлення нацистської диктатури. Внутрішня і зовнішня політика нацистського уряду. Початок німецької агресії в Європі.

Урок 14. Італія.

Наслідки 1-ї світової війни для Італії. Робітничий і селянський рухи. Встановлення фашистської диктатури. Італія в роки фашизму. Зовнішня політика. Напад на Ефіопію. Союз із Німеччиною.

Урок 15. Іспанія.

Іспанія після 1-ї світової війни. Диктатура М. Прімо де Рівери. Революція 1931 р. Уряд Народного фронту й військовий заколот. Громадянська війна і втручання тоталітарних держав. Встановлення авторитарного режиму Ф. Франко.

Урок 16. Повторювально-узагальнювальний.

Тема 3. Країни Центральної та Східної Європи

Урок 17. Польща.

Відновлення незалежності Польщі. Польсько-українська війна та загарбання західноукраїнських земель. Рішення Паризької мирної конференції з польського питання. Польсько-радянська війна 1920 р. Державний переворот 1926 р. і встановлення режиму «санації». Економічна депресія. Загострення соціальних суперечностей. Національне питання. Зовнішня політика. Польсько-німецькі відносини.

Урок 18. Чехословаччина.

Утворення Чехословаччини. Включення Закарпатської України до складу Чехословаччини. Конституція 1920 р. Внутрішня і зовнішня політика адміністрації Т. Масарика і Е. Бенеша. Мюнхенський зговір. Розчленування та окупація Чехословаччини.

Урок 19. Угорщина.

Революція 1918 р. Комуністична диктатура в 1919 р. Режим М. Горті, його внутрішня й зовнішня

політика. Союз із Німеччиною. Загарбання Закарпатської України.

Урок 20. Румунія.

Становище Румунії після 1-ї світової війни. Приєднання Бессарабії, Буковини, Трансильванії. Аграрна реформа. Конституція 1923 р. Зростання крайньо правих організацій. Посилення впливу Німеччини на Румунію. Територіальні втрати в 1940 р. Встановлення диктатури І. Антонеску.

Урок 21. Болгарія.

Піднесення революційного руху в 1918—19 рр. Уряд А. Стамболійського. Реакційний переворот 1923 р. Вересневе повстання 1923 р. Переворот 1934 р. і встановлення реакційної диктатури.

Урок 22. Югославія.

Утворення Королівства сербів, хорватів і словенців. Аграрна реформа. Конституція 1921 р. Загострення національного питання. Державний переворот 1929 р. і встановлення монархічної диктатури. Військовий переворот у березні 1941 р.

Урок 23. Повторювально-узагальнювальний.

Тема 4. Країни Латинської Америки

Уроки 24—25. Особливості розвитку країн Латинської Америки в міжвоєнний період.

Панування латифундизму. Засилля чужоземних монополій. Диктаторські режими. Демократичні рухи.

Тема 5. СРСР

Уроки 26—27. Громадянська війна в Росії.

Встановлення комуністичної диктатури. Національно-визвольний рух пригноблених Росією народів і утворення незалежних держав. Берестейський мир. Експропріація приватної власності. Червоний терор. Опір народних мас радянському режимові. «Білий» рух.

Бої 1918—19 рр. Втручання іноземних держав у громадянську війну. Поразка антибільшовицьких сил у Росії.

Урок 28. СРСР у 20-і рр.

Провал комуністичних експериментів 1918—20 рр. Господарська розруха. Кронштадтське повстання. Запровадження нової економічної політики. Прого-

лошення СРСР. Політична боротьба всередині більшовицької партії та встановлення диктатури Сталіна.

Уроки 29—30. СРСР наприкінці 20-х — у 30-і рр. Згорання непу. Комуністична індустріалізація. Насильницька колективізація, пограбування селянства. Тотальний терор. Зовнішня політика сталінського керівництва. Укладення договорів із фашистською Німеччиною.

Тема 6. Країни Азії та Африки

Уроки 31—32. Японія.

Економічне й політичне становище країни після 1-ї світової війни. Посилення впливу військових. Меморандум Танака. Мілітаризація економіки. Прояви соціальної напруженості. Демократичний рух. Зовнішня політика. Зростання агресивності Японії. Загарбання Північно-Східного Китаю. Напад на Китай 1937 р.

Уроки 33—34. Китай.

«Рух 4 травня». Уряд Сунь Ятсена в Гуанчжоу. Революційні події 1925—27 рр. Північний похід. Об'єднання Китаю. Внутрішня і зовнішня політика уряду Чан Кайші. Протистояння між Гоміньданом і Компартією. Втручання СРСР у внутрішні справи Китаю. Визвольна війна народів Китаю проти японських агресорів.

Уроки 35—36. Індія.

Піднесення національно-визвольного руху після 1-ї світової війни. М. Ганді, його вчення й політична діяльність. Зростання ролі Індійського національного конгресу. Кампанії громадянської непокори. Політична боротьба в Індії з проблеми деколонізації та майбутнього країни.

Урок 37. Країни Південно-Східної Азії.

Розгорання національно-визвольного руху в Індонезії, Індокитаї, Бірмі. Аграрне питання і селянський рух. Політична діяльність Сукарно.

Урок 38. Країни Середнього Сходу.

Здобуття незалежності Афганістаном. Революційний рух у провінціях Ірану. Внутріполітична боротьба. Встановлення диктатури Реза-хана. Зовнішня політика.

Урок 39. Країни Близького Сходу.

Революція в Туреччині. Політична діяльність Ата-турка. Активізація національно-визвольного руху в арабських країнах. Палестинська проблема.

Урок 40. Країни Африки.

Національно-визвольний рух у країнах Північної Африки. Здобуття незалежності Єгиптом. Тропічна й Південна Африка в міжвоєнний період.

Урок 41. Повторювально-узагальнювальний.

Тема 7. Культура

Урок 42. Освіта. Наука.

Вдосконалення системи освіти. Зростання рівня загальної й технічної освіти в країнах Європи та Америки. Освітні досягнення в розвитку науки. Технічні вдосконалення в машинобудуванні, радіотехніці. Телебачення.

Найважливіші відкриття лауреатів Нобелівської премії в галузі фізики, хімії, біології та медицини А. Планка, А. Ейнштейна, Н. Бора, Е. Фермі, І. Лангмюра, Ф. і П. Жоліо-Кюрі.

Уроки 43—44. Література.

Умови розвитку в тоталітарних і демократичних країнах. Державне регулювання офіційної літератури в тоталітарних державах і репресії проти носіїв демократичної ідеї. Антивоєнна та антифашистська тематика у творах письменників міжвоєнного періоду. Основні ідеї у творчості лауреатів Нобелівської премії Р. Тагора, Р. Ролана, А. Франса, Б. Шоу, Т. Манна, Дж. Голсуорсі, І. Буніна.

Урок 45. Мистецтво.

Основні ідеї в розвитку мистецтва зарубіжних країн міжвоєнного періоду. Прояви реалізму, модернізму, авангардизму в образотворчому мистецтві та музиці. Досягнення в розвитку театрального мистецтва і кіно. Розвиток спорту. Олімпійський рух.

Тема 8. Суспільно-політичні рухи

Урок 46. Національно-визвольні та демократичні рухи.

Роль і місце національного питання в міжвоєнний період. Типи національно-визвольних рухів. Антивоєнний рух.

Урок 47. Робітничий і соціалістичний рух.

Посилення робітничого руху в країнах Європи і Америки після 1-ї світової війни. Боротьба соціал-демократів і комуністів за керівні позиції в робітничому русі. Профспілковий рух. Страйковий рух.

Соціалістичні та соціал-демократичні партії в країнах світу в міжвоєнний період. Діяльність Соціалістичного робітничого інтернаціоналу.

Урок 48. Комуністичний рух.

Утворення комуністичних партій і Комінтерну, роль керівництва більшовицької партії в їхній діяльності. Курс на світову комуністичну революцію. Зміна тактики Комінтерну в середині 30-х рр.

Урок 49. Фашизм.

Походження фашизму, його соціально-політичні корені. Суть фашизму, його національні особливості (Італія, Німеччина, Іспанія). Фашизм і комунізм.

Урок 50. Повторювально-узагальнювальний.

Тема 9. Міжнародні відносини в 30-і рр.

Урок 51. Виникнення двох вогнищ війни.

Зростання агресивності Японії, загарбання нею Північно-Східного Китаю. Німеччина — головний чинник розпалювання війни. Воєнна небезпека і Ліга Націй.

Уроки 52—53. Перехід фашистських держав до відкритої агресії.

Напад Італії на Ефіопію. Вторгнення Японії до Центрального Китаю. Вісь Берлін — Рим — Токіо. Захоплення Німеччиною Австрії. Мюнхенська угода й загарбання Чехословаччини.

Урок 54. Переддень війни. Пакт Ріббентропа — Молотова.

Німецькі претензії до Польщі. Англо-франко-радянські переговори 1939 р. Підписання пакту Ріббентропа — Молотова і його роль у розв'язанні 2-ї світової війни.

Тема 10. Друга світова війна

Уроки 55 — 56. Початок війни. Події 1939 — 41 рр.

Напад Німеччини на Польщу. Анексія Радянським Союзом Західної України, Північної Буковини,

Бессарабії, держав Прибалтики. Радянсько-фінська війна. Загарбання Німеччиною Данії, Норвегії, Бельгії, Голландії. Поразка Франції. Фашистська агресія на Балканах.

Уроки 57 — 58. Перебіг війни в 1941 — 42 рр.

Напад Німеччини на СРСР. Створення антигітлерівської коаліції. Перебіг війни на радянсько-німецькому фронті. Напад Японії на Перл-Гарбор і початок війни на Тихому океані. Війна в Північній Африці.

Уроки 59 — 60. Перебіг війни в 1943 р.

Розгром німецьких військ під Сталінградом і Курськом. Капітуляція Італії. Тегеранська конференція.

Уроки 61 — 62. Становище у воюючих та окупованих країнах.

Нацистський «новий порядок» у Європі. Голокост євреїв у Європі. Рух Опору в окупованих країнах. Внутрішнє становище у США, Великобританії, СРСР, Німеччині та Японії в роки війни.

Уроки 63 — 64. Перебіг війни в 1944 р.

Наступ радянських військ по всьому фронті. Визволення території СРСР, перенесення воєнних дій у Східну Європу. Відкриття другого фронту. Визволення Франції та інших країн Західної Європи.

Уроки 65 — 66. Завершення війни. Її підсумки.

Кримська конференція. Суперечності між союзниками. Капітуляція Німеччини. Тихоокеанський театр війни. Атомне бомбардування Хіросіми і Нагасакі. Вступ СРСР у війну з Японією. Капітуляція Японії. Жертви людства у 2-й світовій війні. Матеріальні збитки та їхні наслідки.

Уроки 67 — 68. Повторювально-узагальнювальні.

11-й КЛАС

(68 год, 2 год на тиждень)

НОВІТНЯ ІСТОРІЯ (1945—96 рр.)

Частина друга

Уроки 1—2. Світ після 2-ї світової війни.

Зміни в міжнародному становищі внаслідок 2-ї світової війни. Створення ООН. Міжнародні три-

бунали. Мирні договори з колишніми союзниками Німеччини. Утворення двох військово-політичних блоків, складання біполярності світу.

Науково-технічна революція. Формування постіндустріального суспільства. Ліквідація колоніалізму, створення і розвиток незалежних держав. Нове співвідношення сил у світі після краху комуністичних режимів у Східній Європі та розпаду СРСР.

Тема 1. США і Канада

Урок 3. США у 1945 — 60 рр.

Посилення міжнародних позицій США внаслідок 2-ї світової війни. Внутріполітичне життя. Внутрішня та зовнішня політика президента Д. Ейзенхауера. Ліберальні реформи адміністрації Дж. Кеннеді та Л. Джонсона. Прискорення економічного розвитку. Карибська криза. Війна в Індокитаї. Рух за громадянські права.

Урок 4. США в 70-ті рр.

Загострення внутріполітичної боротьби. Уотергейтська справа. Депресія 1974—75 рр. Другий етап науково-технічної революції. Америко-радянські угоди.

Урок 5. США у 80-ті — на початку 90-х рр.

Президентство Р. Рейгана, його соціально-економічна стратегія. Економічне піднесення 80-х рр. і спад на початку 90-х рр. Вибори 1992 р. Політичний курс Б. Клінтона. Зовнішня політика. Українці у США.

Урок 6. Канада.

Політика ліберальної та консервативної партій після 2-ї світової війни. Загострення франко-канадського національного питання. Конституційна реформа 1982 р. Вибори 1993 р. і прихід до влади ліберальної партії. Зовнішня політика, встановлення відносин з Україною. Українці в Канаді.

Тема 2. Країни Західної Європи

Урок 7. Особливості суспільно-політичного та економічного розвитку країн Західної Європи в 40—90-ті рр.

Економічна розруха після 2-ї світової війни. План Маршалла та відбудова економіки. Військово-політичне співробітництво країн Західної Європи і США.

Європейська інтеграція. Ліквідація авторитарних режимів у Португалії, Греції, Іспанії. Поступове перетворення «Спільного ринку» в економічний, валютно-фінансовий союз. Європейський Союз. Рада Європи.

Уроки 8 — 9. Великобританія.

Лейбористські уряди 1945—51 рр. Націоналізація ряду галузей економіки. Соціальні заходи. Ліквідація Британської колоніальної імперії в 40—60-і рр. Великобританія і «Спільний ринок». Ольстерська проблема. Уряд М. Тетчер, його соціально-економічна стратегія. Зовнішня політика. Українці у Великобританії.

Уроки 10—11. Франція.

Співвідношення політичних сил після визволення. Конституювання Четвертої республіки. Політична боротьба 40—50-х рр. Колоніальна політика. П'ята республіка. Внутрішня політика Ш. де Голля. Травневі події 1968 р. Президентство Ф. Міттерана та Ж. Ширака. Українці у Франції.

Уроки 12—13. Німеччина.

Політика окупаційних властей у 1945—49 рр. Розкол Німеччини. Утворення ФРН і НДР. ФРН у 1949—90 рр. Політичні партії та коаліції. Німецьке «економічне диво». Нова східна політика. НДР у 1949—90 рр.: тоталітарний режим за радянським зразком. Революція 1989 р. і крах НДР. Об'єднання Німеччини. Зовнішня політика. Політичний курс канцлера Г. Коля. Українці в Німеччині.

Урок 14. Італія.

Політична боротьба в країні після визволення. Проголошення республіки, її конституція. Мирний договір з Італією. ХДП при владі. Італійське «економічне диво». Лівоцентристські й правоцентристські уряди. Наростання політичної нестабільності. Суспільно-політична криза 1993—94 рр. Зовнішньополітичний курс.

Уроки 15—16. Північна та Західна Європа в 70—90-ті рр. (оглядово).

Швеція. Норвегія. Фінляндія. Данія. Бельгія. Нідерланди. Люксембург.

Господарська спеціалізація країн. Політика соціал-демократичних партій в економіці. Політика соціального забезпечення. Економічне піднесення

країн. Інтеграція в європейську економіку. Політичне життя.

Урок 17. Країни Центральної та Південної Європи (оглядово).

Австрія. Швейцарія. Греція. Іспанія. Португалія. Повалення диктаторських режимів в Іспанії, Португалії, Греції. Економічне й політичне становище. Участь в інтеграційних процесах у Європі.

Урок 18. Повторювально-узагальнювальний.

Тема 3. СРСР

Урок 19. Кінець сталінщини (1945—53 рр.).

Труднощі післявоєнної відбудови економіки, спроби їх подолання завдяки примусовому «трудоному ентузіазмові» та низькому рівневі життя трудящих. Загострення репресій сталінського режиму. Великодержавний шовінізм у національній політиці. Зовнішня політика, її агресивний, конфронтаційний характер.

Урок 20. «Відлига» (1953—64 рр.)

XX з'їзд КПРС і засудження культу особи Сталіна. Лібералізація суспільно-політичного життя. Боротьба в партійному керівництві й перемога М. Хрущова. Економічні реформи, їхній половинчастий, непослідовний характер. Зміни в зовнішній політиці, спроби діалогу з Заходом.

Урок 21. Роки «застою» (1964—85 рр.)

Усунення від влади М. Хрущова. Л. Брежнев. Курс на згортання реформ. Військово-промисловий комплекс і тотальна милітаризованість радянської економіки. Падіння темпів економічного розвитку. Зовнішня політика, спроба її активізації на початку 70-х рр. Радянська інтервенція в Афганістані та змив розрядки. Дисидентський рух, переслідування інакодумців. Початок зрушень у політичній свідомості мас.

Урок 22. «Перебудова» й розпад (1985—91 рр.)

Прихід до влади нового партійного керівництва на чолі з М. Горбачовим. Курс на «прискорення» суспільно-економічного розвитку та його невдача. Політика «гласності». Лібералізація суспільного та культурного життя. Посилення політичної боротьби в країні. Вибори 1989 і 1990 рр. Зрушення в зовнішній політиці. Антидержавний путч 19—21 серпня 1991 р. та його провал. Нове співвідношення політичних сил. Б. Єльцин. Заборона діяльності КПРС. Про-

голошення незалежності союзних республік. Розпад СРСР. Угоди про створення Співдружності незалежних держав.

Урок 23. Нові незалежні держави: початок самостійного життя (1991—94 рр.)

Політична нестабільність. Міжнаціональні суперечності. Збройні локальні конфлікти.

Росія. Спроби економічних реформ. Соціальне розшарування суспільства. Загострення боротьби демократії та реакції. Політична криза 1993 р. Шовіністичні та імперські тенденції в політиці правлячих кіл. Зовнішня політика. Становище українського населення в Росії та інших нових незалежних державах.

Урок 24. Повторювально-узагальнювальний.

Тема 4. Країни Східної Європи

Урок 25. Встановлення радянського панування в країнах Східної Європи.

Коаліційні уряди, їх фасадовий характер. Роль компартій як знаряддя перетворення країн Східної Європи на сателітів СРСР. Встановлення тоталітарних комуністичних режимів. Створення планово-бюрократичної економіки. Насильницька колективізація сільського господарства. Політичний терор. Відносини всередині радянського блоку. РЕВ і ОВД.

Урок 26. Криза тоталітарного режиму.

Наростання внутрішньої нестабільності в країнах Східної Європи. Відставання економіки східноєвропейських країн від індустріально розвинених держав. Невдалі спроби економічних реформ.

Урок 27. Революції кінця 80-х рр.

Тоталітарні режими — гальмо історичного прогресу. Передумови і причини революцій, їхні характер, спільні риси та особливості. Роль інтелігенції, робітничого класу, молоді в здійсненні революцій. Крах тоталітарних режимів і встановлення демократичного ладу в східноєвропейських країнах.

Урок 28. Польща.

Зайняття Червоною армією Польщі та встановлення прорадянського режиму. Збройний опір патріотичних сил комуністичній владі. Діяльність УПА на східних теренах Польщі, виселення українського населення з рідних місць. Політична криза 1956 р. Криваві заворушення 1970 р. Соціально-політична

криза 1980 р. Створення «Солідарності». Запровадження воєнного стану. Провал спроб зупинити розпад режиму. «Круглий стіл» 1989 р. і встановлення демократичного ладу. Економічні реформи. Політична боротьба. Становище українського населення в Польщі. Відносини України й Польщі на сучасному етапі.

Урок 29. Чехословаччина.

Коаліційний уряд перших повоєнних років. Комуністичний переворот і встановлення тоталітарного режиму. Події 1968 р. Радянська інтервенція. «Оксамитова» революція 1989 р., відновлення демократичного ладу. Економічні реформи. Розпад федерації, утворення незалежних Чеської та Словацької республік, їхня зовнішня політика, відносини з Україною. Українське населення в Словаччині.

Урок 30. Угорщина.

Радянські війська в Угорщині. Встановлення комуністичного режиму. Політична боротьба 1953—56 рр. Революція 1956 р. та її придушення Радянською армією. Режим Я. Кадара. Економічні реформи. Лібералізація суспільного життя. Революційні перетворення 1988—90 рр. Сучасне становище. Зовнішньополітичний курс.

Урок 31. Румунія.

Радянська армія в Румунії. Ліквідація монархії, встановлення комуністичного ладу. Диктатура Н. Чаушеску. Революція 1989 р., крах тоталітарного режиму. Нове співвідношення суспільно-політичних сил. Зовнішня політика. Українське населення в Румунії. Українсько-румунські відносини.

Урок 32. Болгарія.

Оголошення Радянським Союзом війни Болгарії та зайняття країни радянськими військами. Комуністичний збройний переворот. Ліквідація монархії. Диктатура Т. Живкова. Революція 1989 р. Сучасне становище Болгарії. Переорієнтація зовнішньої політики.

Урок 33. Югославія.

Рух Опору в Югославії в роки фашистської окупації й захоплення влади комуністами. Ліквідація монархії, створення федеративної держави. Конфлікт з СРСР. Курс на розвиток самоврядування. Лібералізація режиму в 60-і рр. Загострення міжнародних відносин та політичної ситуації в країні.

Розпад СКЮ. Проголошення незалежності югославських республік. Громадянська війна. Українці в південнослов'янських державах.

Урок 34. Повторювально-узагальнювальний.

Тема 5. Країни Азії та Африки

Урок 35. Національно-визвольний рух і крах колоніалізму. Особливості розвитку країн Сходу в 70—90-ті рр.

Розпад колоніальної системи. Етапи деколонізації. Створення незалежних держав, їхня боротьба за новий світовий економічний порядок. Зростання ролі країн, що розвиваються, у світовій політиці. Експансія СРСР на Схід, формування й підтримка ним комуністичних режимів. Феномен виникнення нових індустріальних держав. Рух неприєднання.

Уроки 36 — 37. Японія.

Окупаційна політика США в Японії, проведення демократизації та демілітаризації країни. Сан-Франциський договір. Японське «економічне диво». Внутрішня і зовнішня політика урядів ЛДП.

Уроки 38 — 39. Китай.

Перемога комуністів у громадянській війні та проголошення КНР. Культ особи Мао Цзедуну і соціально-економічні експерименти. Смерть Мао Цзедуну і боротьба за владу. Курс реформ Ден Сяопіна. Зовнішня політика КНР.

Уроки 40 — 41. Індія.

Здобуття Індією незалежності. Конституція 1950 р. Курс Дж. Неру. Політика ІНК у 60—80-і рр. Проблеми сепаратизму. Сучасне становище країни. Зовнішня політика.

Уроки 42 — 43. Країни Південно-Східної Азії.

Серпневі революції 1945 р. в Індокитаї та Індонезії. Збройний опір народів ПСА спробам відновити колоніальні порядки. Женевська конференція 1959 р. Американо-в'єтнамська війна. «Червоні кхмери» та їхня модель комунізму.

Урок 44. Країни Середнього Сходу.

Післявоєнний розвиток Ірану, Пакистану, Афганістану. Ісламська революція в Ірані. Ірано-іракська війна. Режим С. Хусейна в Іраці. Агресія проти Кувейту. Операція «Буря в пустелі». Квітневий переворот в Афганістані. Громадянська війна та її наслідки.

Урок 45. Країни Близького Сходу.

Утворення держави Ізраїль. Виникнення й поглиблення близькосхідної кризи. Роль Єгипту в регіоні. Повалення монархії в Єгипті. Економічний і політичний розвиток арабських країн регіону. Особливості післявоєнного розвитку Туреччини.

Урок 46. Нові індустріальні країни Сходу.

Південна Корея, Гонконг, Сінгапур, Тайвань.

Спеціалізація їх соціально-економічного розвитку в 70—90-х рр. Швидкий економічний розвиток Малайзії, Таїланду, Індонезії. «Камбоджійська проблема» та її вирішення. Економічні реформи у В'єтнамі. Інтеграційні процеси в країнах Азійсько-Тихоокеанського регіону.

Урок 47. Країни Північної Африки.

Національно-визвольна війна алжирського народу. Здобуття незалежності Тунісом і Марокко. Країни Магрибу на шляху незалежного розвитку. Лівійська Джамахірія.

Урок 48. Країни Тропічної та Південної Африки.

Надання незалежності країнам Тропічної Африки. Крах колоніалізму на півдні Африки. Економічний та політичний розвиток ПАР.

Урок 49. Повторювально-узагальнювальний.

Тема 6. Країни Латинської Америки

Урок 50. Суспільно-політичний та економічний розвиток країн Латинської Америки.

Прискорення економічного розвитку латиноамериканських країн під час 2-ї світової війни і в післявоєнні роки. Посилення впливу США в регіоні. Створення Організації американських держав. Нестабільність політичного життя країн регіону: військові перевороти, диктаторські режими. Кубинська революція 1959 р. «Союз в ім'я прогресу». Економічні труднощі 80—90-х рр. Ліквідація військово-диктаторських режимів і відновлення конституційного ладу в ряді країн регіону. Інтеграційні процеси.

Урок 51. Мексика.

Особливості розвитку країни: економічна й політична стабільність; монополія інституційно-революційної партії в житті Мексики. Індустріалізація країни. Аграрна реформа. Суспільно-політичні рухи.

Загострення політичної боротьби у 80—90-ті рр. Зовнішня політика.

Урок 52. Аргентина.

Режим Х. Перона. Військовий переворот 1955 р. Внутріполітична боротьба 50—70-х рр. Збройний конфлікт із Великобританією. Крах військової диктатури й перехід до конституційного ладу. Українці в Аргентині.

Урок 53. Бразилія.

Політична боротьба й диктаторські режими. Повернення до конституційного ладу. Економічний розвиток. Зовнішня політика. Українці в Бразилії.

Тема 7. Розвиток культури

Уроки 54—57.

Загальні тенденції розвитку культури другої половини ХХ ст.: індустріалізація, урбанізація, прискорення інформаційного й технічного розвитку. Космізація та екологізація, їхній вплив на появу нових наукових дисциплін. Наслідки науково-технічної революції постіндустріального суспільства у провідних країнах світу. Взаємодія і співіснування масової та високої елітарної культур.

Нові форми передавання культурної інформації.

Загальноосвітні культурні проблеми — загроза руйнування навколишнього середовища (довкілля), проблема вичерпання природних ресурсів, загальнолюдські медичні проблеми.

Проблеми захисту культурної самобутності народів.

Діяльність ЮНЕСКО. Культурне співробітництво — обов'язкова умова виживання людства. Діалог культур Сходу і Заходу. Екзистенціалізм — культурно-філософська течія та її представники (М. Гайдеггер, К. Ясперс, Ж.-П. Сартр, А. Камю). Мистецтво та архітектура. Мистецтво модернізму післявоєнного періоду. Нова хвиля абстракціонізму. Нові стилі й напрямки (поп-арт, кінетичне мистецтво). Нова хвиля сюрреалізму (С. Далі). Кітч. Неореалізм у європейській художній культурі. Кінематограф (Р. Росселіні, Ф. Фелліні, Л. Вісконті). Розвиток театру і драматургії (С. Беккет, Е. Іонеску — театр абсурду). Художня література (Н. Мейлер, Д. Алдайк, Д. Селінджер та ін.). Рок- і поп-музика.

Урок 58. Повторювально-узагальнювальний.

Тема 8. Міжнародні відносини

Уроки 59 — 60. «Холодна війна» (друга половина 40-х — перша половина 50-х рр.).

Причини й початок «холодної війни». Експансія Радянського Союзу у Східній Європі. Німецьке питання. Утворення двох військово-політичних блоків. Доктрини Трумена. Берлінська криза.

Уроки 61 — 62. Спроби повороту від «холодної війни» до співробітництва держав (друга половина 50-х—60-ті рр.).

Проблеми роззброєння. Карибська криза. Договір про заборону випробувань ядерної зброї 1963 р. Становлення руху неприєднання. Берлінська стіна. Війна в Кореї.

Уроки 63 — 64. Курс на розрядку міжнародної напруженості та його зрив (70-і — перша половина 80-х рр.).

Американо-радянські угоди 1972—76 рр. Нормалізація відносин ФРН із країнами Східної Європи. Нарада з питань безпеки і співробітництва в Європі. Радянська інтервенція в Афганістані та зрив розрядки.

Уроки 65 — 66. Перехід від конфронтації до співробітництва держав світу (друга половина 80-х — 90-ті рр.).

Еволюція зовнішньої політики СРСР за правління М. Горбачова. Американо-радянські угоди. Революції в країнах Східної Європи; нова роль східноєвропейських держав на міжнародній арені. Об'єднання Німеччини. Крах СРСР. Проголошення незалежності колишніх радянських республік, їхні перші кроки на міжнародній арені. Нове співвідношення сил у світі. Розв'язання проблем роззброєння. Інтеграційні процеси в Європі. «Хартія для нової Європи», Рада Європи. Локальні збройні конфлікти, спроби їх урегулювання. Міжнародне становище України.

Урок 67. Повторювально-узагальнювальний.

Урок 68. Підсумковий.

ЗМІСТ

ІСТОРІЯ УКРАЇНИ, 5-й клас.....	3
ІСТОРІЯ УКРАЇНИ (експериментальна програма), 5-й клас	9
<i>Пояснювальна записка</i>	9
ІСТОРІЯ УКРАЇНИ, 6—11-й класи	15
<i>Пояснювальна записка</i>	15
6-й клас	16
7-й клас	19
8-й клас	26
9-й клас	37
10-й клас	47
11-й клас	59
Додаток, 7-й клас	69
ВСЕСВІТНЯ ІСТОРІЯ, 6—11-й класи	76
<i>Пояснювальна записка</i>	76
6-й клас. Історія стародавнього світу	79
7-й клас. Історія середніх віків	86
8-й клас. Нова історія. Частина перша.....	93
9-й клас. Нова історія. Частина друга.....	99
10-й клас. Новітня історія. Частина перша	109
11-й клас. Новітня історія. Частина друга.....	117

Навчально-практичне видання

Міністерство освіти України
Головне управління
загальної середньої освіти

ПРОГРАМА

для шкіл з поглибленим
вивченням історії

ІСТОРІЯ УКРАЇНИ

5—11 класи

ВСЕСВІТНЯ ІСТОРІЯ

6—11 класи

ІСТОРИЯ УКРАЇНИ	1
ІСТОРИЯ УКРАЇНИ	1
2-й том	1
3-й том	1
4-й том	1
5-й том	1
6-й том	1
7-й том	1
8-й том	1
9-й том	1
10-й том	1
11-й том	1
12-й том	1
13-й том	1
14-й том	1
15-й том	1
16-й том	1
17-й том	1
18-й том	1
19-й том	1
20-й том	1
21-й том	1
22-й том	1
23-й том	1
24-й том	1
25-й том	1
26-й том	1
27-й том	1
28-й том	1
29-й том	1
30-й том	1
31-й том	1
32-й том	1
33-й том	1
34-й том	1
35-й том	1
36-й том	1
37-й том	1
38-й том	1
39-й том	1
40-й том	1
41-й том	1
42-й том	1
43-й том	1
44-й том	1
45-й том	1
46-й том	1
47-й том	1
48-й том	1
49-й том	1
50-й том	1
51-й том	1
52-й том	1
53-й том	1
54-й том	1
55-й том	1
56-й том	1
57-й том	1
58-й том	1
59-й том	1
60-й том	1
61-й том	1
62-й том	1
63-й том	1
64-й том	1
65-й том	1
66-й том	1
67-й том	1
68-й том	1
69-й том	1
70-й том	1
71-й том	1
72-й том	1
73-й том	1
74-й том	1
75-й том	1
76-й том	1
77-й том	1
78-й том	1
79-й том	1
80-й том	1
81-й том	1
82-й том	1
83-й том	1
84-й том	1
85-й том	1
86-й том	1
87-й том	1
88-й том	1
89-й том	1
90-й том	1
91-й том	1
92-й том	1
93-й том	1
94-й том	1
95-й том	1
96-й том	1
97-й том	1
98-й том	1
99-й том	1
100-й том	1

Редактор Г. Латник
Технічний редактор Т. Піхота
Комп'ютерна верстка Ю. Маненка

Підписано до друку з оригінал-макета 09.08.96. Формат 84×108/32.
 Гарнітура Тип Таймс. Папір друкарський. Друк офсетний.
 Ум. друк. арк. 6,72. Ум. фарбовідб. 6,72. Обл.-вид. арк. 5,66.
 Тираж 50 000 прим. Замовлення № 6-237.

Видавничо-торгова фірма «Перун».
 255710 Ірпінь, вул. Т. Шевченка, 4-а.

Свідоцтво про реєстрацію № 13710594 від 30.06.95.

Віддруковано в АТ «Київська книжкова фабрика».
 252054 Київ, вул. Воровського, 24.

